

Tanári kézikönyv

az

IRÁNYTŰ A PÉNZÜGYEKHEZ

című középiskolai tankönyvhöz

2016.

Kedves Kollégák!

Ez a kézikönyv az Iránytű a pénzügyekhez című tankönyv segédlete, amit reményeink szerint mind a közgazdász, mind az egyéb szakos tanárok haszonnal forgatnak majd.

Nemzetközi és hazai kutatások igazolják, hogy a lakosság pénzügyi kultúrája egyszerre fontos eleme egy ország gazdasági teljesítményének és állampolgárai egyéni boldogulásának. A pénzügyi válság traumája óta csökkent a magyar lakosság pénzügyi tudatossága, kevesebben készítenek költségvetést, és rendkívül alacsony megtakarítás segíti a családokat az anyagi szempontból válságos helyzetek túlélésében.

A 2013-ban életbe lépő NAT (2011. évi CXCV. törvény) az iskolák számára mind a fejlesztendő kulcskompetenciák között, mind pedig a fejlesztési területek, nevelési célok között **konkrétan megjelölte a gazdasági és pénzügyi nevelést**: *„A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról.”* A törvény továbbá kiemelte: *„a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás terén.”*

A Nemzeti Alaptanterv az **egyes műveltségi területeken belül** jelölt meg ilyen irányú feladatokat, azonban külön, egységes logikával és **egységes szerkezetben a kötelező kerettantervek között nem foglalkozik a gazdasági és pénzügyi neveléssel**. Ezt a hiányt pótolta a választható kerettantervek között található Gazdasági és pénzügyi kultúra I. és II. tanterv. Jelen tankönyvünkkel a középiskolai korosztálynak szóló gazdasági és pénzügyi kerettanterv választásához biztosítunk tananyagot.

A tankönyv, mint ahogy a kerettanterv is épít a Technika, életvitel és gyakorlat, valamint a Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tanterv vonatkozó részeire, szolgálja a Matematika és a Földrajz pénzügyi tárgykörű követelményei megvalósítását, ezzel a tananyag keresztterületi, integráló szerepet is betölt.

A tankönyv felépítése

A tananyag felépítésében fontos szerepet szántunk egy **modellcsaládnak**, amely magyar viszonyok között **átlagosnak tekinthető jövedelmi viszonyok között él. E család** életében bekövetkező gazdasági-pénzügyi események, feladatok, döntést igénylő problémák indítják el az ismeretszerzés, rendszerezés, mérlegelés, következtetés feladatát.

A leckék felépítése ennek a logikának felel meg. A **lecke címe jelzi a tananyagot, alcímei kérdések formájában** tagolják azt, majd a kérdésekre adott válaszhoz **egy családtörténet, kapcsolódó feladatok** és az ismeretszerzéshez szükséges **„törzsanyag”** bemutatása következik. A történet mindig a család valamely tagjával, esetleg rokonával történik, de sok család életében bekövetkező, tipikus élethelyzetet

mutat be. Ez lehetővé teszi a diákok azonosulását, bevonódását a probléma megoldásába.

A történethez kapcsolódó feladatok részben a megoldást keresik, részben az élethelyzet általános összefüggéseinek felismertetésére, további kutatásra, keresztantervi ismeretek mozgósítására irányulnak.

A feladatok megoldásához hasznos, esetenként nélkülözhetetlen a tananyag feldolgozása, megértése, a megismert összefüggések alkalmazása. Az ismereteket nem csak szövegből, hanem táblázatban rendszerezett adatokból, összefüggésekből, folyamatábrákból, grafikonok elemzéséből is biztosítjuk. A feladatok egy része (amelyek a tartós tankönyvben nem megoldhatók) a Pénziránytű Alapítvány honlapján található feladatbankban is megtalálhatóak. Így lehetővé válik a feladatok nyomtatása, kivetítése, vagy számítógépes megoldása. A feladatbank további feladatokat kínál a tanórai és otthoni feldolgozáshoz is.

Az egyes tananyagrészeket a „Jó ha tudod” egészíti ki, amely kiegészítő ismeretet, praktikus, érdekes tudnivalót hordoz. A „Tipp”-ek további, általában netes tájékozódásra ösztönöznek, azok alkalmazásához nyitják ki a megszerzett ismerteket.

A tankönyv tartalmának, a tananyagválasztás szempontjainak összegzése

Az Iránytű a pénzügyekhez c. tankönyv tételesen tartalmazza a kerettanterv témáit, de a sorrendjükön változtatott. A diákok számára a tapasztalataik szempontjából könnyebben feldolgozható családi gazdasági-pénzügyi döntéseket helyezte fókuszba, majd az itt szerzett ismereteket dolgozza fel az általánosítás szintjén, megismertetve a piacgazdaság és szereplői, pénzügyi intézményei lényegével. Főbb témái:

- Mindennapi pénzügyeink (költségvetés, pénzügyi tervezés, bankszámlák, bankkártyák, befektetések, hitelfelvétel, kockázatok, biztosítás, nyugdíj, adó)
- Piacgazdaságban élünk
- A mindenható pénz
- A vállalatok
- Az állam
- A pénzpiac mindenkit összeköt

A fejezetek leckéinek többsége a keresztantervi alkalmazást is szolgálja, tételesen lefedve egy-egy tantárgy gazdaság-pénzügyi tantervi ismeretköreit:

leckék	óraszám	keresztantervi összefüggés
Mindennapi pénzügyeink		
Mit jelent gazdálkodni?	1-2	Életvitel
A háztartások gazdálkodása	3-4	Életvitel
A családi költségvetés	5-6	Életvitel
Korszerű pénzkezelés	7-8	Életvitel
Bankkártyát, de okosan!	9-10	Életvitel

Pénzforgalom a bankszámlán	11	Életvitel
Pénzügyi céljaink - tervezés	12-13	Életvitel
A megtakarítástól a befektetésig	14-15	Életvitel
Amit az értékpapír befektetésekről tudni érdemes	16-17	Életvitel
Kockázatok és hozamok	18	Földrajz
A befektetésekhöz kapcsolódó pénzügyi számítások	19-20	Matematika
Az előre hozott vásárlás - a hitelek	21-22	Életvitel
Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások	23-24	Matematika
A biztosítások	25-26	Életvitel
Nyugdíjas évek	27-28	Életvitel
Adófizetési kötelezettségeink	29-30	Életvitel, történelem
Irány a nagyvilág - devizapiaci „kalandozások”	31-32	Földrajz
Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem	33-34	Életvitel
Életpályánk pénzügyi döntései	35	Életvitel
Piacgazdaságban élünk		
Szereplők és kapcsolatok a piacgazdaságban	36-37	Történelem, Földrajz
Az áruk és a pénz világában élünk	38-39	Történelem, Földrajz
A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon	40	Történelem, Földrajz
Egy kis pénztörténet	41-42	Történelem
A pénz szerepe a gazdaságban	43	Földrajz, Történelem
Ahány ország annyi bankjegy - a devizapiac, a világ pénzpiacai	44-45	Földrajz
Az infláció furcsa természete	46	Földrajz
Pénz vagy tőke?	47-48	Történelem
A garázcégtől a multinacionális nagyvállalatig	49-50	Történelem
Az üzleti terv	51	Történelem
A multinacionális cégek és a globalizáció	52	Földrajz
Az állam szerepvállalása	53-54	Történelem, Földrajz
Az állam pénztárcája - költségvetési politika	55-56	Történelem
Növekedés és fenntarthatóság	57	Földrajz
Bankrendszer a mai gazdaságban	58-59	Földrajz
A jegybank - a monetáris politika fellegvára	60-61	Történelem
A tőkepiac és termékei	62-63	Földrajz
A pénzügyi közvetítők	64-65	Történelem, Földrajz

A tananyagtartalom feldolgozási módszere

- A Mindennapi pénzügyeink részben - a feldolgozásban - döntő szerep jut az egy-egy történethez kapcsolódó döntési feladatnak. A döntés meghozatalához

szükséges tájékozódni a tananyagban, az ábrákon, mellékletekben, esetenként az interneten. (Az általunk ajánlott, ellenőrzött webhelyek jegyzéke a tankönyv végén a **függelékben** található.) A megoldás keresése, a döntés előkészítés történhet egyénileg, párban, csoportmunkában. A döntésekhez több alternatíva, vélemény, álláspont előnyének-hátrányának értelmezése szükséges.

- A II. részben szintén a történetek segítenek testközelbe hozni egy-egy témát. A kapcsolódó feladatok adatelemzéssel, tájékozódással, tantárgyak közötti koncentrációval (történelem földrajz), előzetesen megszerzett ismeretek, tapasztalatok mozgósításával támogatják az elméleti tananyag feldolgozását.
- A **Feladatbank és a Tanári útmutató** differenciált ötletekkel (kiselőadás, aktuális adatok, forrás, ábrák, grafikonok elemzése, történelmi dimenzióba helyezés, játék) járul hozzá a tanulók felkészültségéhez, a tájékozottságukhoz igazodó feldolgozáshoz.

Milyen segítséget adhat a kézikönyv?

Mint minden tankönyvhöz adott kézikönyv, úgy ez is segítséget kíván nyújtani, és semmiképpen sem kötelező érvényű. A megírásakor elsősorban azt tartottuk szem előtt, hogy olyan módszertani ötleteket adjunk, amely segíteni fogja a tanulókat abban, hogy mind a feladatokat, mind a tananyag tartalmi részét egymással együttműködve tanulják és oldják meg. Ehhez elsősorban a kooperatív tanulásszervezés tárházából merítettünk eljárásokat. Ezeket a következőképpen tagoltuk:

- Az óra menete címszó alatt az elméleti tananyag feldolgozásához kívántunk módszertani útmutatót adni, vegyesen alkalmazva a páros, csoportos vagy akár osztályszintű megoldásokat.
- Az ábrák címszónál képekhez, rajzokhoz köthető feladatok szerepelnek a hozzájuk tartozó módszertani útmutatóval.
- A tankönyvi és egyéb feladatok részben a feladatok megoldását, valamint a feladatok megoldásához vezető módszertani ötleteket lehet olvasni.

Minden egyes leckéhez – táblázatba foglalva – az adott lecke tartalmi elemeit mellékeltek, amely rövid **fogalomgyűjteményt**, a **logikai lépéseket** és az **esetleges számításos elemeket** tartalmazza.

Fentiekén túl az egyes órák anyagaihoz rövid mellékletként csatlakozik a **Miért fontos?** kérdés, amely néhány szóban próbál rávilágítani az adott anyagrész szükségességére. A leckék lezárásaként említésre kerül egy-egy érdekesség, **szakmai magyarázat**, amely elsősorban a nem közgazdász szakos kollégáknak szolgálhat jól hasznosítható információkkal.

A kézikönyvben leírt módszertani eljárások szinte korlátlanul bővíthetők. Ha szeretnénk rendszeresen **kooperatívan** szervezni a munkát, akkor a következő **elveket** tartjuk szem előtt:

- Építő egymásrautaltság:
Az építő egymásrautaltság azt jelenti, hogy a csoport egyik tagjának sikere, a másik tag sikerességétől függ. Például minden tagnak kell tudnia a választ egy bizonyos kérdésre, vagy mindenkinek ismernie kell egy szabályt stb.
Az építő egymásrautaltság nem szül versenyt, azzal éppen ellentétes.
- Egyenlő részvétel, egyenlő hozzáférés:
Az egyenlő részvétel – ahogy az a nevében is benne van – azt jelenti, hogy a feladat elvégzéséhez a csoport minden tagjának munkájára szükség van. Ezt szolgálhatja például a feldarabolt tananyag. Ez magától, vagy önkéntes csoportban általában nem jön létre, a tanárnak kell kialakítania azt a formát, ami ezt biztosítja.
- Egyéni felelősség:
A csoportmunka lényeges eleme kell legyen, hogy az egyéni felelősség el ne sikkadjon. Ezt elsősorban a feladatok és szerepek kijelölése segíti, másrészt az értékelés módja. Nem szabad csak a csoportteljesítményt értékelni, az egyéni értékelésre is sort kell keríteni. A feladatokat úgy kell kiadni, hogy a csoport akkor legyen képes maximális teljesítményre, ha minden csoporttag optimálisan teljesít.
- Párhuzamos interakciók:
A párhuzamos interakciók lényege, hogy a csoportban, az osztályban egyszerre „több szálon fusson” a cselekmény. Mindenkinek legyen lehetősége kommunikációra. Kerülni kell az olyan helyzeteket, amelyben egy tanuló beszél, a többi pedig eközben tétlen. A kézikönyvben ehhez többféle megoldást is adunk.

A kézikönyv egy 72 tanórára tervezett javasolt tanmenettel zárul, amelyben rendszerező, számonkérő órákat is beiktattunk.

Eredményes jó munkát kívánunk, a visszajelzésekre, új ötletekre nyitottak vagyunk.

A tananyag szerzői csoportja

1-2. Mit jelent gazdálkodni?

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	Gazdálkodás a természeti és társadalmi erőforrásokkal

gimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Földrajz	

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• erőforrás • fogyasztó • Maslow piramis • szűkösség • szükséglet • termelő • vállalat	szűkös erőforrások → gazdálkodás szükséglet → termelés → szükséglet kielégítése	

Miért fontos?

A gazdálkodás a szűkösség következménye, és mint ilyen, a gazdaság legalapvetőbb fogalma. Minden további tananyagrészt a szűkösség és az ebből fakadó gazdálkodás kettősségére épül.

Óra menete

Az osztály tanulóiból alakítsunk négyfős csoportokat. A csoport első tagja a Kik a gazdaság szereplői?, második tagja a Mi mozgatja a gazdaság szereplőit?, harmadik tagja a Miért kell állandóan döntéseket hozni?, és végül a negyedik csoporttag a Hogyan hozunk jó döntéseket? alfejezetet dolgozza föl. Ehhez a tanár által meghatározott idő áll rendelkezésükre. Az idő leteltével a csoport tagjai megosztják egymás között a megszerzett tudásukat.

Ábrák

Minden tanuló feldolgozza (értelmezi) azt az ábrát, amely az ő részéhez tartozik, és ezt felhasználja az előadásában.

Tankönyvi feladatok

Boltról boltra

Megoldás:

A diák a fogyasztó, a büfés vállalkozó, aki értékesíti a szükséglet kielégítésére alkalmas árut.

Az egészséges kínálatra vonatkozóan az ésszerű és életszerű válaszokat fogadjuk el.

Családi tervek

Megoldás:

Konkrét igények: a ház korszerűsítése, autóvásárlás, amerikai utazás, gyerekek iskoláztatása, nyaralás.

A gyerekek iskoláztatása nem maradhat el, második helyen a ház korszerűsítése áll, mert ezzel pénzt lehet megtakarítani, de a komfortérzetet is növeli.

A szükségletek kielégítéséhez a piaccgazdaságban pénz szükséges, amellyel a szükségletek kielégítésre alkalmas javak megvásárolhatók. Ehhez a bevételeket kell növelni.

A Maslow piramis hierarchikusan rendezi a szükségleteket, az elsődleges kielégítést kívánó alapvető szükségleteket az alsó sorba helyezve.

A pénteki program

Megoldás:

Lehetséges esetek:

- Évi moziba megy és eszik egy pizzát,
- Évi elmegy a koncertre és utána gyalog megy haza a barátnőjével,
- Évi elmegy görkorizni, eszik egy pizzát és iszik két üdítőt a barátnőjével,
- Nem megy sehova, tanul és frissítőként tornázik kétszer 30 percet,

Az előnyök hátrányok szubjektívek lehetnek, az ésszerű és életszerű válaszokat fogadjuk el.

Hétfő reggel

Megoldás:

A válasz szubjektív lehet, az ésszerű és életszerű válaszokat fogadjuk el.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A gazdálkodás a gazdaság keretein belül történik. A gazdaság nem más, mint a társadalom és a természet közötti anyagcsere szférája.

A gazdaság magában foglalja a korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrások bevonásával a termelést, amely nem más, mint a természetben talált javak átalakítása úgy, hogy azok az emberi szükségletek kielégítésére alkalmassá váljanak. A gazdaság alkotóeleme az elosztás, vagyis az a mechanizmus, amely meghatározza, hogy az egyes emberek, társadalmi csoportok milyen módon részesednek a szükségletek kielégítésére alkalmas javakból (bér, osztalék, járadék, kamat stb.) Végül a gazdaság részét képezi a fogyasztás, vagyis a szükséglet kielégítése.

3-4. A háztartások gazdálkodása

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	A gazdaság főbb szereplői és kapcsolatrendszerük
	A háztartások gazdálkodása

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Technika, életvitel és gyakorlat	A háztartás, mint gazdasági formáció

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• adó • bevétel • erőforrás • gazdasági körfolyamat • háztartás • jövedelem • kiadás • megbízási jogviszony • munkaerőpiac • munkaviszony • piac • társadalmi jövedelem • tartós fogyasztási cikk • termelési tényező • termelési tényezők piaca • természetbeni juttatás • vagyon • vállalkozási jogviszony	szükséglet → kiadás	• Molnár család kiadásainak összegzése • háztartási kiadások százalékos megoszlása

Miért fontos?

Ebben a fejezetben újabb alapvető gazdasági fogalmakkal ismerkedünk, amelyek zömét rendszeresen használjuk a hétköznapi beszédben is. Célunk és feladatunk, hogy pontos értelmezést adjunk ezeknek a fogalmaknak. Kiemelten ilyen a piac, a bevétel, a jövedelem, a jogviszony és a vagyon.

Óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. Ha a jelenlévők létszáma nem osztható négygyel, úgy inkább három fő legyen egy vagy két csoportban, ne pedig öt.

Tankönyvi feladatok

Kollégium vagy utazás

A megvitatás egy lehetséges módja:

A csoport tagjai sorban, az óramutató járásával egyező – vagy ellentétes – irányban, elmondják egymásnak megoldási javaslataikat. A beszédek kezdetét és végét a tanár jelzi, de lehetséges időfigyelő szerepet adni minden csoportban egy-egy tanulónak. Az elhangzott javaslatok után írásban rögzítsenek konszenzusos megoldást a csoportok.

Megoldás:

1. kérdés: *A megtakarítás 10 000 forint (18 000–8 000=10 000)*

A 2. és a 3. kérdés esetében a válasz szubjektív lehet, az ésszerű és életszerű válaszokat fogadjuk el.

A családi kassza

Az összegzés lehet egyéni munka, a bevételek növelésének lehetséges módjait viszont érdemes csoportban megoldani. Három percen át írhatják az ötleteket. A csoport minden javaslata kerüljön egy-egy post-ítre. A csoportok a post-iteket sorban ragasszák a táblára, majd csoportosítsák őket (például: munka, vagyon, kölcsön stb.)

Megoldás:

4. kérdés: $174\ 625 + 26\ 600 + 91\ 700 + 25\ 000 + 13\ 000 = 330\ 925$

5. kérdés: *Mindenki a saját tapasztalataiból fog elindulni, legyenek a válaszok reálisak, életszerűek (például: diákmunka, régi gyerekjátékok értékesítése stb.)*

6. kérdés: *A Statisztikai Hivatal honlapjáról levett adatokból az Excel segítségével állíthatunk elő kördiagramokat.*

A pénzcsep

A 7. kérdés csoportban jól megoldható feladat. A tanár képezzen a kiadási tételekből négy egységet oly módon, hogy mindegyikben legyen alapvető és luxus kiadás is. A csoport minden tagja véletlenszerűen kapja azt, amelyiket fel kell dolgoznia, és javaslatot kell tennie a csökkentésre. Mindenki ismerteti a társaival a javaslatát, és így egy közös anyag készül írásban. Ezt követően minden csoport továbbadja az anyagát a következő csoportnak, de nem csak a lapot adja át, hanem a csoport egy tagja is vele megy, hogy értelmezze a többieknek a munkájukat. Ezt addig folytatják, amíg a lapok vissza nem érnek. Az időkereteket a tanulók ismeretében a pedagógus szabja meg.

A 8. kérdés esetében a csoport tagjai önállóan oldják meg a feladatot, majd egyeztessék eredményeiket. Ha nem tudnak megállapodásra jutni, küldjenek követet egy másik csoporthoz, és kérjenek tőlük segítséget.

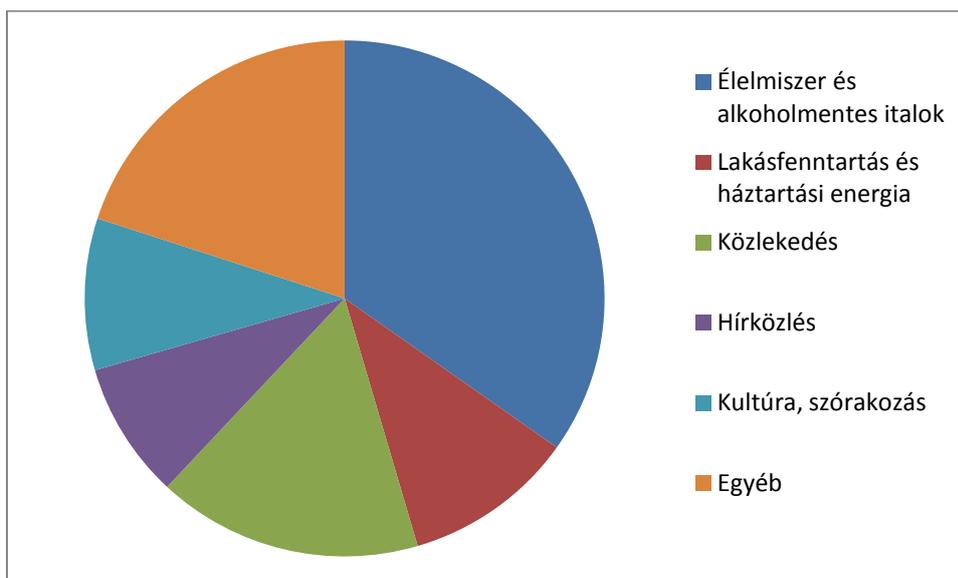
Megoldás:

7. kérdés: *Nem lehet változtatni a szemétdíjat, rövid távon – szerződés időtartamára – a lakásbiztosítás díját, de a törlesztőrészlet is kötött. A luxuskiadás vitát fog szülni, az eltérő helyzetű tanulók nem ugyanazt fogják luxusnak tekinteni.*

8. kérdés:

Élelmiszer és alkoholmentes italok	112 000 Ft
Élelmiszer	102 000 Ft
Iskolai ebédbefizetés (2 fő) 10 000 Ft	10 000 Ft
Lakásfenntartás és háztartási energia	34 300 Ft
Villanyszámla	10 600 Ft
Gázsámla	10 200 Ft
Lakásbiztosítás havi díja	3 800 Ft
Vízdíj	6 700 Ft
Szemétdíj	3 000 Ft
Közlekedés	53 100 Ft
Benzin	42 000 Ft
Közösségi közlekedés	11 100 Ft
Hírközlés	27 500 Ft
Mobiltelefon	15 000 Ft
To-, telefon-, internet-előfizetés	12 500 Ft
Kultúra, szórakozás	30 600 Ft
Napilap havi előfizetése	3 600 Ft
Szórakozás	12 000 Ft
Zsebpénz	15 000 Ft
Egyéb	64 300 Ft
Tisztálkodószerek	15 500 Ft
Mosogatógép havi törlesztőrészlete	4 500 Ft
Tisztítószerek	5 900 Ft
Gépjármű- és életbiztosítás havi díja	8 100 Ft
Ruházati cikkek	28 000 Ft
Banki költségek	1 500 Ft
Összesen	321 000,00 Ft

Diagram:

Egyéb feladatok

A tanulók keressenek a KSH honlapján adatokat arra vonatkozóan, hogy

- átlagosan hányan élnek egy háztartásban Magyarországon,
- hogyan alakul az átlagos gyermekszám,
- átlagosan mekkora jövedelemből – egy főre számítva – gazdálkodnak a felső és alsó decilisbe (tizedbe) tartozó háztartások?

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A termelési tényezők részeként említett föld kifejezés, a természeti tényezők összességét jelenti az erőforrások között.

5-6. A családi költségvetés

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
technika, életvitel, gyakorlat	család, otthon, háztartás

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• családi pótlék • hiány • megtakarítás • munkabér • nyugdíj • pénzügyi terv	múltbeli adatok → terv	• Molnár család bevételei és kiadásainak egyenlege • többletkiadások fedezete

Miért fontos?

A leckében megtesszük az első nagy lépést a tudatos pénzügyi gazdálkodás felé, a terv, a költségvetés, a megtakarítás fogalmak ezt már szinte explicit módon fejezik ki.

Óra menete

Az elméleti rész egyszerű és igen kevés, minimális az időszükséglete. A hangsúlyt a feladatokra célszerű tenni.

Tankönyvi feladatok

Meddig ér a takaró?

A feladat inkább egyéni munkát kíván, de párban is lehet dolgozni, ha a pár egyik tagja a bevételeket, másik tagja a kiadásokat összegzi.

Megoldás:

1. kérdés. *Bevétel: 330 925 forint, kiadás: 321 000 forint, egyenleg: 9 925 forint megtakarítás*

2. kérdés: *Évi többletköltsége utazásból $8\,000 - 3\,200 = 4\,800$ forint, kollégium 18 000 forint (étkezés benne van), általános iskolai ebéd $-5\,000$ forint, zsebpénz többlete $12\,000 - 5\,000 = 7\,000$ forint, összesen 24 800 forint.*

Ezt a többletet nem fedezi a 9 925 forint megtakarítás.

3. kérdés: *A javaslatok szubjektív elemek, egyénileg kell kezelni, az ésszerű és életszerű válaszokat fogadjuk el.*

Tervezzünk okosan

Megoldások:

4. kérdés:

A Molnár család kiadási terve ..... nettó jövedelem mellett	tervezett kiadás	gazdasági események				összes kiadásváltozás	összes kiadás
		kiadások szöveges leírása	+ vagy - összegek forintban				
élelmiszerek és alkoholmentes italok (munkahelyi étkezés is)	112 000	+ kollégiumi ellátás - iskolai befizetés	18 000	-5 000		13 000	125 000
Lakásfenntartás és háztartási energia (villany, gáz, víz, csatorna)	30 500	rezsi	0	0	0	0	30 500
Közlekedés, (üzemanyag bérletek)	53 100		-3 200	8 000	0	4 800	57 900
Hírközlés (telefon és kábeltévé)	27 500						27 500
Kultúra, szórakozás (újság, folyóirat, színház, mozi, utazás)	15 600						15 600
Egyéb (ruházat, testápolás, tisztítószeres, egészségügy, biztosítás, zsebpénz)	82 300		7 000				89 300
Tervezett, de nem havonta, hanem ritkábban felmerülő kiadások							
Nem tervezett, váratlan kiadások							
A háztartás összes kiadása	321 000						345 800
Egyenleg							
Megtakarítások jelenlegi egyenlege	300 000						

Négyfős csoportokban feldolgozható a például a következőképpen:

A táblázatot öt részre daraboljuk, négyszer két kiadástípusra és az összegző sorokra. Minden tanuló megold két-két sort, majd a táblát összerakják, és mindenki megoldja a három összegző sort. Eredményeiket egyeztetik. A pedagógus ehhez meghatározza a rendelkezésre álló időt a tanulók ismeretében.

A javaslatok megtételére is meg kell határozni a rendelkezésre álló időt. A csoport a javaslatokat rögzítheti az alábbiak szerint:

Az első tanuló mondja a javaslatát, a tőle jobbra ülő leírja. Ezután továbbadja a lapot, és most ő teszi meg javaslatát, a tőle jobbra ülő pedig írja, és így tovább, amíg az idő le nem telik. A javaslatokat minősíteni ekkor nem szabad, mindent le kell írni. Az idő leteltével a javaslatok a táblára kerülnek (a csoportok sorban mondanak egyet-egyet a listájukról), ott lehet őket csoportosítani, majd frontálisan megvitatni.

5. kérdés: *A Meddig ér a takaró 2. kérdésében megtaláljuk a választ.*

6. kérdés: *A megnövekedett kiadások fedezete a megtakarítások csökkenése nélkül csak úgy lehetséges, ha növeljük a bevételeket, vagy más kiadásokat csökkentünk. A bevételek növelhetők többletmunkával (diákmunka, túlóra, másodállás), vagyontárgyak értékesítésével (kinőtt ruhák, régi gyermekjátékok stb.) valamely online felületen vagy egy garázsvásár keretében.*

7. kérdés: *A bevásárlólista célirányossá teszi a vásárlást, kevésbé veszünk meg olyan termékeket, amiket eredetileg nem akartunk. Tudatosan járunk az üzletben, kevesebb a bolyongás, így kevesebb az elcsábulási lehetőség.*

Egyéb feladatok

1. feladat

Saját költségvetés elkészítése (zsebpénz, otthoni család stb.)

2. feladat

Készítsd el a következő táblázat segítségével annak a családnak havi költségvetését, ahol két kereső és két eltartott gyerek él. A következőket tudjuk havi bevételeikről és kiadásaikról. Feltételezzük, hogy az itt szereplő jövedelmük, már adózott jövedelem. A pedagógus házaspár havi jövedelme együttesen 350.000Ft, a két gyerek után még jár a családi pótlék, illetve a nagyszülőktől megörökölt csepeli 65 négyzetméteres lakás, melynek kiadásából származó jövedelmük 84.000Ft. Egyéb jövedelme a családnak nincs. Havi rezsi költségük 46.000Ft. Minden családtagnak van mobil telefonja, melynek fenntartási költsége 12.000Ft. Az ingatlanjaikra átlagosan havonta 10.000Ft-ot költenek. Javításra, beruházásra havi 40.000Ft. Mivel az agglomerációban élnek az autóra havonta 32.000Ft-ot költenek, de ezen kívül van bérlete a gyerekeknek és a feleségnek, ami 25.000Ft. Minden hónapban két nagy bevásárlásra, valamint a 4 fő havi ebédjére együttesen 100.000Ft-ot költenek. Jelenlegi lakásukat hitelre vették, melynek havi törlesztő részlete 66.000Ft. Időnként elmennek együtt színházba, moziba. Ennek havi költsége átlagosan 10.000Ft. Ugyanahhoz a fodrászhoz járnak, melynek átlagos költsége havonta 3.000Ft.

Töltsd ki a költségvetési táblát és határozd meg a család megtakarításának összegét havonta.

Költségvetési tábla egy hónapra (forint)

Bevételek		Kiadások	
Összesen			
		Kiadások összesen	
		Megtakarítás	

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Felmerülhet a kérdés, hogyan lehet többet költeni a bevételeknél? Érdemes csoportosítani a hiány finanszírozásának lehetőségeit, korábbi megtakarítás felhasználása, vissza nem térítendő támogatás (például a szülők segítségével), visszafizetendő támogatás (bankhitel, egyéb kölcsön).

7-8. Korszerű pénzkezelés

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• bankszámla • bankszámlacsomag • bankszámlaszerződés • készpénz • számlapénz	várható pénzügyi tranzakciók → bank és számlacsomag kiválasztása	• számlavezetés költségei

Miért fontos?

A piacgazdaság természetes és centrális eleme a pénz. Ez a lecke vezeti be a pénz különféle megjelenési formáit.

Óra menete

A fejezet elméleti anyagát érdemes csoportmunkában feldolgozni.

Egy lehetséges módszertani megoldás. A csoport „A” és „B” tagja a Hol érdemes a pénzünket tartani?, „C” és „D” tagja a Hogyan intézhetjük bankügyeinket? alfejezetet dolgozza föl. Ha elkészültek,

1. „A” megosztja tudását „C”-vel, „B” pedig „D”-vel. Ezt követően
2. „C” mondja el amit végzett „A”-nak, „D” pedig „B”-nek. Ezután
3. „A” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „C”-től hallott, „C” pedig ellenőrzi. Majd
4. „C” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „A”-tól hallott, „A” pedig ellenőrzi. Utána
5. „B” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „D”-től hallott, „D” pedig ellenőrzi, végül
6. „D” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „B”-től hallott, „B” pedig ellenőrzi.

Tankönyvi feladatok

A költőpénz

A csoportok most eltérő feladatokon dolgozhatnak, de azonos módszerrel tehetik. Meghatározott csoportok a készpénzhasználat veszélyeit állítják össze, más csoportok pedig érveket gyűjtenek mellette. Az alkalmazott módszer a következő lehet: az első tanuló mondja a javaslatát, a tőle jobbra ülő leírja. Ezután továbbadja a

lapot, és most ő teszi meg javaslatát, a tőle jobbra ülő pedig írja, és így tovább, amíg az idő le nem telik. A javaslatokat minősíteni ekkor nem szabad, mindent le kell írni. Az idő leteltével az egyik csoport mond egy érvet a készpénzhasználat mellett, majd meg kell keresni, hogy melyik csoportnál van erre reflektáló ellenérv.

Az alternatív megoldásokra a frontális munka javasolt, mivel a közismert és gyakran alkalmazott megoldások száma igen csekély.

Megoldás:

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek mindhárom kérdésre. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz.

Számlára fel

A bankszámlaszerződést minden tanuló egyénileg olvassa el, majd fogalmazzon meg két darab értelmező kérdést (például: mi az, hogy IBAN, mit jelent a pénzforgalmi jelzőszám, mit jelent a számlakivonat, mi a cégjegyzékszám, stb.) a szerződéssel kapcsolatban. Ezt követően mindenki keressen valakit, aki válaszolni tud az ő kérdésére. A végén vizsgáljuk meg, volt-e olyan kérdés, amire senki nem tudta a választ.

Megoldás:

4. kérdés: Mire szeretnénk használni? Ennek milyen költsége van? Van-e az igényeinknek megfelelő számlacsomag?

5. kérdés. Évinek egy Junior számlacsomag javasolható, ezek általában díjmentesek.

Fontoljuk meg

A négy feladatból egyet-egyet kapjon a csoport minden tagja, és azt oldják meg. Ezt követően új csoportokat alakítunk, az azonos kérdésen dolgozók kerülnek közös csoportba, és megvitatják válaszaikat. Ezt követően ismét összeülnek az eredeti csoportok, és mindenki megosztja a többiekkel a megszerzett tudását. A megosztás során egy tanuló beszél, a másik három pedig jegyzetel.

Megoldás:

6. kérdés: A bankok bármely szolgáltatásukért számolhatnak fel díjat.

7. kérdés: A szempontok egyéni élethelyzetből következnek, de általánosan kimondható hogy

- lesznek-e átutalásaink,*
- csoportos megbízásaink,*
- milyen mértékű a készpénzhasználatunk,*
- akarunk-e kártyával fizetni,*
- mennyire kívánjuk igénybe venni az e banki szolgáltatásokat,*
- stb.*

8. kérdés: Az „A” Bank ajánlata kedvezőbb, hiszen a kártyadíj havi bontásban mindössze 250 forintot jelent.

9. kérdés. A tizenhatodik életévét betöltött bankszámla tulajdonos a nyilatkozata alapján havonta két alkalommal összesen legfeljebb 150 000 forintot vehet fel díjtalanul.

Veszélyes kávézás

Célszerű lehet, ha a megelőző órán a tanulók feladatul kapják, hogy nézzenek utána az internetes fizetés veszélyeinek. Ez a korosztály ugyanis elég lazán kezeli az adatvédelem kérdéseit, és ezért érdemes előre felkészülni. A felkészülés során készítsenek egy tetszőleges alkotást a témában (rajz, vers, plakát, installáció stb.), ami kikerül az osztály elé.

Megoldás:

10. kérdés: *Internetes bankolást csak megfelelően védett gépről hajtunk végre. A nyilvános állomások erre nem alkalmasak.*

11. kérdés: *Ha bebizonyosodik, hogy a jelszavát ellopták, akkor a bank az illetéktelenül leemelt összeget a károsultnak megtéríti.*

12. kérdés: *PIN: personal identification number*

Egyéb feladatok

Minden csoport kapjon két-két darab azonos címletű papírpénzt. Van rá meghatározott idejük, hogy a pénzeket alaposan megnézzék, majd ugyancsak meghatározott idejük hogy a négy tanuló egy lapra leírja a pénz látható jellemzőit. A feladat erősíti a figyelemkoncentrációt és a felidézést, mint tanulási részképességeket.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Fölmerülhet a tanulók részéről kérdésként, hogy tulajdonképpen mi a készpénz, hogyan keletkezik, és hogyan kerül forgalomba.

A papírpénzeket a jegybank (MNB) megrendelésére a Pénzjegynyomda Zrt. nyomja, az érméket – ugyancsak az MNB megrendelésére – a Magyar Pénzverő Zrt. készíti. A készpénzt a jegybank a kereskedelmi bankoknak adja át mintegy elismervényként a nála elhelyezett betétek terhére. Az így forgalomba került készpénzt minden gazdasági szereplő köteles elfogadni.

9-10. Bankkártyát, de okosan

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• ATM (Automated Teller Machine) • bankkártya • betéti kártya (debit card) • dombornyomott kártya • elektronikus kártya • hitelkártya (credit card) • kártyabirtokos • kártyakibocsájtó • PIN kód (Personal Identificaton Number) • POS terminál (Point of SaleTerminals) • vásárlókártya • vésett kártya • webshop		• bankkártya költségei

Miért fontos?

Társadalmi státusztól, földrajzi és társadalmi környezettől függően eltérő az emberek viszonya a készpénzhez, illetve a bankkártyás fizetéshez. Ebben közrejátszanak az eltérő pénzügyi ismeretek és tapasztalatok, az általános bizalom az állam és a pénzintézetek felé, és számos más körülmény. Jó eséllyel lehet olyan iskola, ahol a tanulók túlnyomó többsége használ bankkártyát, míg olyan intézmény is lehet, ahol a bankkártya ritkaságszámba megy.

Hosszú távon össztársadalmi érdek lenne a készpénz visszaszorítása, és a készpénzt helyettesítő fizetési formák (utalás, bankkártya) elterjedése. Makroszinten olcsóbb, kevésbé terheli a környezetet, gátolja a korrupciót. Mindezek együttesen indokolják, hogy a készpénzkímélő fizetési módok a tanulók számára is természetessé, elfogadottá váljanak.

Végül, de nem utolsó sorban érdemes megjegyezni, hogy a készpénz kímélő fizetési módok a tudatosabb, átgondoltabb fogyasztás felé mutatnak.

Óra menete

A négy részre osztott fejezet egy-egy darabját kapja meg a csoport egy-egy tagja, olvassák el, értelmezzék, majd tudásukat osszák meg a csoport többi tagjával.

Tankönyvi feladatok

Készpénz vagy kártya?

A bankkártya trükkökről lehet előadást készíteni csoportmunkában. Ehhez lehet stílusokat, helyzeteket kiadni, ami alapján dolgozni kell. Például: oktatófilm, krimi stb. Az ismeretanyagon túl együttműködést, kreativitást fejleszt.

Megoldás:

A megoldások egyéniek lesznek, törekedjünk arra, hogy reális, életszerű megoldásokat fogadjunk el.

A sárga csekk neve – bár kérdésként nem szerepel – készpénzátutalási megbízás.

Kód kód hátán

Minden csoport kapjon egy bankkártyát. Van rá meghatározott idejük, hogy a kártyákat alaposan megnézzék, majd ugyancsak meghatározott idejük hogy a négy tanuló egy lapra leírja a bankkártya látható jellemzőit. A feladat erősíti a figyelemkoncentrációt és a felidézést, mint tanulási részképességeket.

Megoldás:

A feladathoz tartozó ábra alapján egyértelmű.

Zsebpénz a neten

Az első kérdésre csak össze kell szedni a lehetséges módokat, ezt akár frontálisan is.

A második kérdés otthoni feladat lehet, de ha olyan körülmények között vagyunk, ahol minden tanulónak egyenlő internetes hozzáférése van, valamint mindenki azonos nyelvet tanul, ott akár verseny is lehet. Le kell írni a fogalmakat angolul és magyarul is, ha készen van, a lapot felemelni.

Megoldás:

7. kérdés: Kártyával az automatából, vagy készpénzfelvétel a bankban.

8. kérdés: POS: Point of Sale Terminals, ATM: Automated Teller Machine

Választani tudni kell

Egy lehetséges módszer. A tanulók egyénileg döntsék el, hogy milyen kártyát választanának. Az azonos kártyát választók alkossanak legfeljebb négyfős csoportokat, és dolgozzanak ki érvrendszert a választott kártyájuk mellett. Az érvek összeállításához a pedagógus olyan módszert adjon, amelyben a csoport minden tagja szóhoz jut. Például ilyen lehet, ha egy lapra gyűjtik az érveket írásban, a csoport minden tagjának más színű íróeszköze van, és a lapon négy színnek kell szerepelnie.

A csoportok ismertetik érvrendszerüket, majd tegyék föl a kérdést, hogy szeretne-e valaki csoportot váltani, meggyőzte-e őket egy másik csoport érvrendszere.

Megoldás:

9. kérdés: Simple MCO PayPass kártya

Kártyát mindenkinek

A tanulók tapasztalataira, otthonról hozott információikra építve tervezzenek szolgáltatásokat, kedvezményeket vásárlói kártyákhoz, és erről készítsenek reklámot, amelyet előadhatnak.

Megoldás:

10. kérdés: Olyat, ami nem utal ismert adatra, és legalább három szám különböző legyen.

11. kérdés: Az érintőkártya 5 000 forintig használható PIN kód nélkül.

12. kérdés: A vásárlókártyával rendelkező vevő a jóváírható pontok miatt a kártyát kibocsájtó üzlethálózatba fog járni, és ezzel a forgalmat növeli.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Ha az értékesítés helyén nincs közvetlen (on-line) kapcsolat a bankkal vagy a kártya kibocsájtójával, akkor csak dombornyomott kártyát lehet használni. A hitelkártyák is mindig dombornyomottak. Mivel ma már az internetes vásárlások is on-line módon zajlanak, tehát internetes kapcsolat van a bankkal és a kártyatárssággal, ezért a vésett kártyák is használhatók.

11. Pénzforgalom a bankszámlán

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
- átutalás - bankszámlakivonat - beszedési megbízás (inkasszó) - jóváírás - pénzforgalom - terhelés - tranzakciós illeték		- A bankszámlakivonat adataiból megállapítható bevételek és kiadások. - Internetes vásárlás költségeinek kiszámítása.

Miért fontos?

Az előző fejezetben megkezdett, a készpénzt kímélő fizetési megoldások továbbmélyítése ennek a leckének a funkciója. Különösen fontos ez abból a szempontból, hogy az utóbbi időben többen is megszüntették a bankszámlájukat, illetve az ingyenessé vált készpénzfelvétel következtében megnőtt a készpénzes fizetések volumene. Össztársadalmi szinten ez magasabb költséget, és alacsonyabb hatékonyságot jelent.

Óra menete

A fejezet anyaga frontálisan jól feldolgozható, a feladatok hordoznak páros és egyéni munkát.

Tankönyvi feladatok

Egyenleg a kupac tetején

A tanulók tanulmányozzák át a bankszámlakivonatot, erre adjunk nekik meghatározott időt a helyi sajátosságok függvényében. Ezt követően mindenki próbálja írásban megválaszolni a kérdéseket a kivonat használata nélkül. A rendelkezésre álló idő letelte után párokban folytassák, és így bővítsék a leírtakat. Végül a kivonat újbóli megtekintésével egészítsék ki a válaszaikat.

Megoldás:

Az 1., 2., 3. és 4. kérdésre a válasz a kivonatról leolvasható.

5. kérdés: A tranzakciós illeték mértéke 0,3%, de legfeljebb 6 000 forint az átutalásokra, beszédési megbízásra, illetve 0,6% a készpénzkifizetésre, készpénzfelvételre. Ez a megoldás nem teljes körű, más esetek is vannak. Lásd: NAV honlapja.

Házhoz jön az ajándék

A feladat lehetőséget ad annak felvillantására és megvitatására, hogy miért választ valaki drágább megoldást, jelen esetben a házhoz szállítást. Ez alkalmas a tanulók fizikai megmozgatására is (álljon ide, aki ezt, oda, aki azt választja). Beszélgetést generálhatunk arról, hogy mi az az értékhatár, ameddig elmennénk a drágább megoldás felé. Különböző szempontok, viszonyulások válnak így láthatóvá a tanulók számára.

Megoldás:

6. kérdés: Kiszállítás díja 1 219 forint, utazás 1 160 forint.

7. kérdés: Szubjektív lesz a válasz, de maradjuk az életszerű megoldások mellett.

Számlára fel!

A valódiság látszatát megőrizve érdemes eredeti átutalási megbízást kitölteni. Átutalási megbízás nyomtatványboltban beszerezhető, a kétlapos (kétpéldányos) garnitúra darabja – üzletől függően – 10-13 forint. Ha kapcsolatokat szeretnénk építeni, érdemes egy, az iskolához közeli bankfiókból átutalási megbízás nyomtatványt kérni. Valószínűleg szívesen adnak, mert azokon általában rajta van a bank neve és logója.

A csoportos beszédési megbízás a tanulók számára nagyon nehezen kezelhető lesz, kevesen vannak, akik erről már bármit is hallottak. Az anyagilag rosszabb helyzetben lévő tanulók családja valószínűleg nem alkalmazza a csoportos beszédést, akkor fizetnek, amikor pénzüik van. Másrészt sokan idegenkednek attól, hogy a bankszámlájukhoz egy idegen (közszolgáltató) hozzáférjen, ezért, ha megtehetnék sem veszik igénybe a csoportos beszédést.

Megoldás:

9. kérdés: A gázművek felé nincs teendő.

10. kérdés: A kockázat csökkenthető, ha maximáljuk az átutalható összeget, illetve ha értesítést kérünk az utalás előtt.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A csoportos beszédési megbízás azt jelenti, hogy a szolgáltató vállalat (villany, telefon stb.) kötegelve (csoportosan) nyújtja be a banknak azon ügyfeleinek számláit, akiknek az adott bank a számlavezetőjük. A bank egy összegben – tehát a köteg végösszegét – utalja a szolgáltatónak, majd ezt szétbontva egyenként megterheli a nála vezetett számlákat. Ehhez természetesen a számlatulajdonos előzetes felhatalmazása szükséges, bármikor letiltható, és meg lehet adni maximális összeget is. Ha a benyújtott számla összege ennél magasabb, a bank nem egyenlíti ki a szolgáltató számláját.

12-13. Pénzügyi céljaink – tervezés

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
életvitel és gyakorlat	család, otthon, háztartás

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• pénzügyi terv • munkavégző képesség • vagyon • jövedelem	bevételek és kiadások → erőforrások felmérése → pénzügyi terv	

Miért fontos?

Az alapvető cél, a pénzügyi kultúra kialakítása, elmélyítése szempontjából a célok kitűzése és a tervezés – mint a tudatosság kifejeződése – a legfontosabb elemek. Erről szól ez a lecke.

Óra menete

Az elméleti anyag könnyű, egyszerű szöveg. Kapjanak a tanulók egy előre elkészített feladatlapot, amit a tankönyv segítségével meghatározott idő alatt kitöltenek. A megoldást frontálisan egyeztessük. Egy lehetséges feladatlap a mellékletben található. Az elméletet követően térjünk át a feladatokra!

Tankönyvi feladatok

Tervez a család, Kupaktanács és Az erő forrásai

A tervez a család feladat első és harmadik pontja egyéni munka lehet, a második pont viszont egységet képez a Kupaktanács, valamint Az erő forrásai feladat több pontjával, és csoportmunkában megoldható.

Adjunk meg négy szempontot (pl.: rezsi, közlekedés, szórakozás, biztosítás, külön munka stb.), így minden csoporttag egyet fog kidolgozni, ami mellett kell érvelnie. A csoporttagok ütköztetik érveiket, ellenérveiket, majd mielőtt döntenének, összeülnek az azonos szempont szerint dolgozók és kicserélik tapasztalataikat. Így felvértezve ülnek le ismét a csoporttagok egy vitára, majd kialakítják közös álláspontjukat. Ez

lehet elkötelezettség valamelyik szempont mellett, de lehet kompromisszumos megoldás is, ami több javaslatot fog ötvözni.

A csoportok tézisszerűen mondják el érveiket egymás után. Nem kell győztest hirdetni, hiszen mindenki végiggondolta a lehetőségeket és ez a döntő.

Az erő forrásai

A feladat első pontjának megoldását kezdhethjük egyszerű szavazással, ki ért egyet vele, és ki nem, illetve ki az, aki nem tud dönteni. A szavazatok ismeretében tanári kiválasztással, esetleg sorsolással valaki mond egy érvet, a másik csoportból valaki ellenérvet, majd a tartózkodók közül szintén egy valaki értékeli az érveket, és beáll valamelyik csoportba. Ez tetszés szerint folytatható, hogy mindenki szót kapjon.

Megoldások (többféle jó válasz is lehetséges, egy-egy mintát adtunk):

1. kérdés:

Célok	Részvétel egy nyári fesztiválon	Ház korszerűsítése	Autóvásárlás	Nyelvtanfolyam
Célok megvalósításának határideje	Jövő év augusztus	egy-három év	azonnal	éven belül
Megvalósítás költsége	65 000 forint	1 800 000 forint	800 000 forint	80 000 forint

2. kérdés: *Egyéni válaszok, de ragaszkodjunk a realitásokhoz.*

6. kérdés: *Apu ötlete nem jó, mert feléli a vagyont, ami rendszeres jövedelmet hoz.*

7. kérdés: *Egyéni válaszok, de ragaszkodjunk a realitásokhoz.*

8. kérdés:

	fesztivál	autó	nyelvtanfolyam	lakásfelújítás
határidő	jövő év augusztus	elhalasztva	éven belül	két év múlva
költség	65 000 forint	800 000 forint	80 000 forint	1 800 000 forint
hozzájárulás	anya			többlemunka
	apa			túlóra
	Évi		zsebpénz, munka	
	Peti	zsebpénz, diákmunka		
egyéb forrás	ingatlan			értékesítés
	kert			termelés és megtakarítás
ütemezés	11 hónap alatt havi 6 000 forint megtakarítás			24 hónap alatt havi 30 000 forint megtakarítás
ellenőrzési pont	havonta	nincs		

Egyéb feladatok

1. feladat

Tételezzük fel, hogy egy szoftver terméket fejlesztünk. A termék részeként szükségünk van egy adott programra, amit vagy magunk fejlesztünk ki, vagy kész csomagként megvásárolunk. A döntési fa segítségével döntünk arról, hogy az adott programcsomagot vegyük, vagy magunk fejlesszük. Úgy gondoljuk, hogy ha magunk fejlesztjük ki a csomagot, akkor nagyobb lesz az üzleti siker valószínűsége, bár ez többet fog kerülni, mint a vásárlás.

	Költség (forint)	Növekedés	Valószínűség	Bevétel (forint)
vesz	10 000	nagy	0,4	100 000
		kicsi	0,6	50 000
fejleszt	20 000	nagy	0,5	100 000
		kicsi	0,5	50 000

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Az aukciós oldalakon történő értékesítéshez jó tudni, hogy ha ez rendszeresen történik, úgy üzletszerű tevékenységnek minősül és adóköteles. Adóköteles akkor is, ha az értékesítés meghaladja a 600 000 forintot egy évben.

A munkavégző képesség – mint erőforrás – egy sajátos termék, ami értékesíthető. Mint minden más terméket, ezt is elő kell állítani, például étkezéssel, tanulással, alvással stb. Ennek költségei vannak, mint bármely más terméknek, és a munkabérnek ezt a költséget kell fedeznie. Innen érdekes beszélgetés alakulhat ki arról, hogy a bérek alacsonyak, magasak, mitől függenek.

14-15., 16-17. és 18. A megtakarítástól a befektetésig, Amit az értékpapír befektetésekről tudni érdemes, Kockázatok és hozamok

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra
életvitel és gyakorlat	család, otthon, háztartás

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• állampapír • befektetés • befektetési jegy • biztosítás • EBKM • értékpapír • kamat • látra szóló betét • lekötés • likviditás • megtakarítás • pénzpiac • részvény • értékpapír • hozam • részvény • kötvény • hitelviszony • árfolyam • BUX index • befektetési szolgáltató • likviditás • blue chip • kockázat • referenciahozam deviza • devizakockázat • árfolyamkockázat • Országos Betétbiztosítási és • Befektetővédelmi Alap	likviditás, biztonság → befektetés → hozam	• EBKM • Betétlekötési ajánlatok

Miért fontos?

Ezt a három fejezetet a különböző iskolákban eltérően súlyozzuk. Olyan környezetben, ahol a szülők zömmel munkanélküliek, megélhetésük nehéz, támogatásra szorulnak, ott elsősorban a megtakarításra tesszük a hangsúlyt még akkor is, ha ez gyakorlatilag a valós családok esetében nem lehetséges. Ugyanakkor azokban az iskolákban, ahol a szülők anyagilag jobb helyzetben vannak, ott a megtakarítás és a vagyon gyarapítása (befektetés) már azonos hangsúllyal szerepelhet.

Napjaink piacgazdaságában jelentős részben az értékpapírok hordozzák azokat a befektetési lehetőségeket, amelyek jövedelmet jelenthetnek a nyugdíjas évekre, munka nélküli időszakokra, vagy kiegészítő bevételt hozhatnak a munkabér mellé. Leckénk célja, hogy megismertesse azokat az alapfogalmakat, amelyek legalább az internetes keresés kulcsszavait megadhatják, ha valaki a témában további elmélyülést szeretne.

Óra menete

Háromszorosan összetartozó lecke összevonása történik most, hogy egy öt tanórásra kiterjedő projektet lehessen megvalósítani.

Mivel két lecke négy kisebb, egy pedig három részre tagolódik, ez lehetővé teszi a csoportmunkában történő feldolgozást. A csoport minden tagja önállóan felkészül két-két, illetve három részből, majd ezt a tudását megosztja a többiekkel.

A megszerzett tudás birtokában minden csoport – felhasználva a könyvet, okostelefont, internetes kapcsolatot – álljon elő egy befektetési ajánlattal, amit majd az osztálynak előad. Ehhez adjunk tetszőleges szempontokat, amiket az osztályhoz igazítunk.

A befektetési ajánlatot reklám formájában jelenítsék meg, ehhez biztosíthatunk tetszőleges tárgyakat, vagy egyszerűen két ív csomagolópapírt a legkülönbözőbb írószerekkel, ragasztóval és más eszközökkel. A befektetési ajánlat értékelésekor nem az az elsődleges szempont, hogy az pénzügyileg tökéletes lett-e, hanem azt kell megfigyelnünk, hogy a munkafolyamat a csoporttól elvárható szinten logikusan épült-e fel, mindenki kapott-e szerepet, tudtak-e együttműködni.

Ha azt akarjuk, hogy a közös munkából mindenki kivegye a részét és ez önmagától nem biztosított, akkor például a következő technikát alkalmazhatjuk: A munkához a csoporttagok szerepeket vesznek fel (rajzoló, számoló, versíró, szövegíró, beszerző, más csoportokkal kapcsolattartó, fotós, riportér stb.), és mindenki csak a saját területén tevékenykedhet. Mindenkinek kell, hogy jusson szerep, és egy tanuló akár több szerepben is lehet. Ugyanakkor a szerepek elosztása legyen egyenletes.

Az azonos szerepet betöltők meghatározott időnként összeülnek (szakértői csoport), és ötleteket adnak egymásnak. Tehát azt is tudatosítani kell, hogy nem verseny zajlik, és a csoportok így egymástól is merítenek.

Az elkészült produktumokat az előre megadott szempontok alapján a csoport nyilvánosan értékeli. Ezt egy „tárlatlátogatás” keretében tegye, azaz minden csoport munkájának eredménye kerüljön a nyilvánosság elé, akár tárgyasult formában, akár

pedig előadásként. Ne a produktum kerüljön az osztály elé, hanem az osztály keresse fel a produktumot (ezért tárlatlátogatás). A produktumot bemutató csoport ismertesse, hogy mit miért tett.

A pedagógus viszont ne a produktumot minősítse, hanem a csoport önértékeléséről mondjon véleményt.

Tankönyvi feladatok

Bánatos pénz

A feladatban négy különböző elképzelés jelenik meg. Válasszuk ki az egyik elképzelést, és állítsuk sorba a tanulókat. A sor egyik vége a 100 százalékos, a másik vége a 0 százalékos egyetértés. Ha a tanulók sorba álltak, a közepén hajtsuk össze a vonalat, és az egymással szembe került tanulók vitassák meg, hogy álláspontjuk miért különbözik (két széle), illetve miért azonos (közepe). Ezt mind a négy állásponttal eljátszhatjuk.

Ha ez négyszer unalmas lenne, megtehetjük azt is, hogy a tanulók színes lapokat vesznek magukhoz, ezt jól láthatóan tartják maguk előtt (például: zöld: teljesen egyetért, piros: abszolút nem ért egyet, szürke: nem tudja, sárga: inkább egyetért, kék: inkább nem ért egyet). Járkálnak a teremben, és partnert keresnek, akivel megvitatják, megbeszélik a kérdést.

Megoldás:

Egyéni válaszok mindkét kérdésre, de ragaszkodjunk a realitásokhoz.

Megtakarítás vagy befektetés

A vélemény kialakításának és megvitatásának megoldására lásd a Bánatos pénz feladatot.

A szempontok a befektetés kiválasztásához ellenőrző feladat lehet az óra végén, írásban történő megoldással. Párban lehet egyeztetni a megoldásokat a könyv használata nélkül, majd másik pár bevonásával már négyen nézhetik át a feladatot. Így egyre több ismeretet tudnak felidézni egymás segítségével. A tankönyv még mindig nem szükséges.

Megoldás:

3. kérdés: Egyéni válaszok, de ragaszkodjunk a realitásokhoz.

4. kérdés: likviditás, biztonság, hozam

Lába kelt a kamatnak

A feladat második pontjának egy lehetséges megoldása, ha párban dolgoznak ki a tanulók javaslatot, majd összehozzuk őket egy másik párral, akinek eltérő javaslata van. Így két új párt hozunk létre, akik megpróbálják meggyőzni egymást a saját igazukról. Lehetséges kimenetek: maradnak az eredeti párok, létrejön egy trió és egy szóló, létrejön egy kvartett, létrejön két új pár. A játék tetszőleges ideig folytatható.

Megoldás:

5. kérdés: A betét devizaneme, a lekötés időtartama és összege, ezek mind olyan paraméterek, ami alapján a bankok különböző ajánlatokat adnak.

6. kérdés: Az első ajánlatot érdemes választani.

7. kérdés: A kamatláb mértékét elsősorban a futamidő határozza meg, de szerepet játszhat az összeg nagysága is.

Ötlet ötlet hátán

Hasonló módszerrel oldhatjuk meg a feladatot, mint az előzőekben.

Megoldások:

8. kérdés: Ha a család rövid és hosszabb távú kiadásai forintban vannak, úgy Peti összehasonlítása alapján kéne választaniuk. Ha jelentős megtakarításokkal rendelkeznek, és ezek bőségesen fedezik a kiadásait, úgy kockáztathatnak, mivel az eltérő deviza vagy a nemesfém befektetés hozama lehet több is vagy kevesebb is, mint a forint lekötésé. A befektetési arany árfolyama a világpiaci árfolyamtól függ, az aranylánc (vagy ékszer) tartalmazza az ötvös munkáját és ötleteit is. Viszont ha ékszert akarunk eladni, akkor azt tapasztaljuk, hogy sokkal kevesebbet adnak érte, mint amennyiért az ékszerüzletben a feldolgozott aranyat kínálják.

9. kérdés: Ingatlan, műtárgy stb.

10. kérdés:

Befektetési lehetőségek		
Befektetés típusa	Előny	Hátrány
Euró	Könnyen hozzáférhető	Nem mindenhol lehet vele Magyarországon fizetni
	Értéke nyomon követhető és kamatozik	Értéke ingadozó, és az átváltásnak költsége van
Befektetési arany	Mindenki értékesnek tartja	Tárolása drága, nehézkes
	Bízna benne	Értéke ingadozó
	Értéke nyomon követhető	
Aranylánc		Olcsóbban lehet eladni, mint megvenni
		Tárolása drága, nehézkes
		Kevésbé likvid

11. kérdés: Válasz a szakmai magyarázatokban.

12. kérdés: 2010-ig érdemes volt venni, 2011-ben és 2012-ben eladni.

Tojás a kosárban

A feladat megoldásához vigyünk be az osztályterembe szólás és közmondásgyűjteményeket, például O. Nagy Gábor munkáját, amelyből tematikusan lehet keresni. A csoport egy vagy két tagja könyvet használ, a harmadik a telefonján keres, a negyedik írja. A lényeg, hogy minél több, a témára vonatkozó szót találjanak. A fellelt szótások közül keressük ki azt (azokat), amelyik (amelyek) a legközelebb áll (állnak) az eredetihez, illetve találjuk meg az attól távol állókat is. Ez lehetőséget biztosít a szótások értelmezésére, ami fejlesztő hatású.

Megoldás:

1. kérdés: A befektetéseket több területen kell szétszórni, hogy ha veszítünk az egyiken, azt kompenzálja a másik. A szakmai nyelv ezt diverzifikálásnak nevezi.

2. kérdés: Több lábon kell állni, nem szabad mindent egy lapra föltenni.

A kosaras csapat

Egy lehetséges módszertan. A csoport „A” és „B” tagja a hármaskérdést, „C” és „D” tagja a négyes kérdést dolgozza föl. Ha megvannak,

1. „A” megosztja tudását „C” -vel, „B” pedig „D” -vel. Ezt követően
2. „C” mondja el amit végzett „A” -nak, „D” pedig „B” -nek. Ezután
3. „A” elmondja „B” -nek és „D” -nek, amit „C” -től hallott, „C” pedig ellenőrzi. Majd
4. „C” elmondja „B” -nek és „D” -nek, amit „A” -tól hallott, „A” pedig ellenőrzi. Utána
5. „B” elmondja „A” -nak és „C” -nek, amit „D” -től hallott, „D” pedig ellenőrzi, végül
6. „D” elmondja „A” -nak és „C” -nek, amit „B” -től hallott, „B” pedig ellenőrzi.

Megoldások:

A 3. és 4. kérdés válaszai egyéniek, de most is ragaszkodjunk a realitásokhoz. A befektetések megosztásának okát az előző megoldásban megadtuk.

5. kérdés: 3, 4, 5, 6, 10 és 15 éves futamidejű államkötvények, 19 éves futamidejű babakötvény, 1 és 2 éves futamidejű kincstári takarékjegy, valamint kincstárjegyek 3, 6 és 12 hónap futamidővel. A felsoroltak közül a takarékjegy nyomdai úton előállított értékpapír.

Apu biztosra megy

A csoportok a megadott idő alatt közösen, tetszőleges módszerrel feldolgozzák a kérdéseket. A véletlenszerűen kiválasztott csoporttagnak kell majd válaszolnia, ennek alapján értékeljük a csoport tevékenységét.

A hangsúly nem azon van, hogy jól válaszolt-e a kiválasztott tanuló, hanem, hogy felkészült-e, képes-e összefüggő mondatokra, érvekre, élvez-e a többiek támogatását.

Megoldások:

6., 7. és 8. kérdés: 2013-ban és 2014-ben rövidebb időszakoktól eltekintve az 1, 5 és 10 éves hozamok is csökkentek. A legdinamikusabban a rövid távú hozamok estek közel 2,5%-ot. A 10 éves hozam részben a likviditási prémium miatt magas, a hosszabb távnak nagyobb kockázata van. Minél rövidebb az állampapírok lejáratára, annál kisebb az eltérés a betétek és az állampapírok hozama között.

Tőzsdecápák a családban

Egyéni jellegű a feladat, de ne vegyük el a lehetőségét annak, hogy párban segítsék egymást a tanulók.

Megoldások:

9. kérdés: OTP+Richter, OTP+MOL, MOL+Telekom+Richter stb.

10. kérdés: Lásd a szakmai magyarázatokat.

11. kérdés: 330 000 forinttal.

Hozom a hozamot

Lehet egyéni munka, de a kontrollt párban javasolt elvégezni.

Megoldás.

1. kérdés:

	Bankbetét	Befektetési alapok	Részvények
Előnyök	• nagyon likvid • alacsony kockázat	• alacsony kockázat • elfogadható hozam	• magas elérhető hozam • bármikor eladható
Hátrányok	• alacsony kamat	• kevésbé likvid	• magasabb kockázat • bizonytalan hozam

2. kérdés:

Bankbetét, befektetési alap, részvény

3. kérdés: *Alacsony kockázat – alacsony hozam, magas kockázat – magas hozam*

Oszd meg és gyarapodj

A feladat megoldható párban, esetleg csoportban. A pár egyik tagja mondja az ötletet, a másik írja, ezt felváltva teszik. A rendelkezésre álló idő alatt a lehető legtöbbet gyűjtsék össze.

Megoldás:

3., 4. és 5. kérdés:

Kockázatok	Befektetési formák				
	Bankbetét	Állampapír	Részvény	Ingatlan	Arany
Likviditási kockázat	1	2	3	3	3
Devizakockázat	1	1	1	0	0
Kamatkockázat	1	1	3	0	0
Kibocsájtói kockázat	1	1	3	0	0
Gazdasági környezet kockázata	3	2	3	2	1

Védelem

A hatos kérdéshez állítsuk sorba a tanulókat. A sor egyik vége nagyon megfontolt, a másik vége a legkevésbé. Mindenki oda áll, ahová a véleménye szerint állnia kell. Ha a tanulók sorba álltak, a közepén hajtsuk össze a vonalat, és az egymással szembe került tanulók vitassák meg, hogy álláspontjuk miért különbözik (két széle), illetve miért azonos (közepe).

Az így kialakult párok beszéljék meg a harmadik pontot. A napi árfolyamot pedig telefonjaik segítségével keressék meg az interneten.

Megoldás:

6. kérdés: *Megfontoltnak tekinthető, többfelé rakták a pénzüket, figyelembe vették a likviditási igényüket és a kockázatokat is.*

7. kérdés: A 2 000 000 forintot meg kell szorozni egy kereskedelmi bank vagy pénzoáltó adott napi euro eladási árfolyamával.

8. kérdés: Jelentős árfolyamkockázatot vállalnak.

Egyéb feladatok

1. feladat

Tanácsadás

Ricsi 2 000 000 Ft-ot örökölt, melyet szeretne befektetni a lehető legbiztonságosabb módon. Várhatóan évekig nincs a pénzre szüksége, és fontosabbnak tartja a biztonságot, mint a hozam nagyságát. Mit ajánlasz neki?

Egy családfő mindegyik gyermekéről szeretne gondoskodni. A nagyobbaknak már tett félre pénzt, ezért most született fiának jövőjére gondol. Nagy kockázatot is szívesen vállal, hogy havi 15 000 Ft-os megtakarítása a legnagyobb hozammal gyarapodhasson.

Viviék 800 000 Ft-ot szeretnék befektetni. A pénz egyik felét biztos helyen szeretnék tudni azzal a kikötéssel, hogy könnyen, szükség esetén akár 1 napon belül hozzáférjenek. Ezzel a résszel szemben még azt is elvárják, hogy garantált jövedelmet állami garanciával hozzon. A pénz másik felét tartósan is tudják nélkülözni, ettől nagyobb hozamot várnának.

Nagyszüleid bíznak a gazdasági fellendülésben és lejárt biztosításukat, 1 600 000 Ft-ot értékpapírokba szeretnék fektetni oly módon, hogy kis kockázat kapcsolódjon hozzájuk. Befektetésüket a későbbiekben biztosan vissza akarják majd kapni.

Mibe fektesse az a pénzét, aki 6 hónapra, egy évre is tudja nélkülözni tőkét, állami garanciát vár el, de nem akarja, hogy emellett a bankok alacsony kamatot adjanak befektetésére?

Barátnőd, Anikó óriási lehetőséget kapott szüleitől. Havonta 15 000 Ft-ot tudnának neki félretenni. A pénzzel Anikó gazdálkodhat azzal a kikötéssel, hogy vállalati részvényekbe fektesse, de ne kockáztasson túl sokat. Mivel Anikó nem ér rá naponta vállalati jelentéseket, mérlegeket tanulmányozni, nincs sem kedve, sem ideje ezzel foglalkozni, valami jó ötletet kellene adni, hogy minden feltétel teljesülhessen.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A tanulók fantáziáját várhatóan meg fogja mozgatni az arany, a befektetési arany fogalma. Érdeemes tudni róla, hogy a befektetési arany fogalmát az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény határozza meg. Eszerint befektetési arany a legalább 995 ezrelék, vagy azt meghaladó tisztaságú, a nemesfémpiacokon elfogadott, de legalább egy grammot meghaladó súlyú, rúd vagy lemez formájú arany, illetve a legalább 900 ezrelék vagy azt meghaladó tisztaságú, az 1800. év után vert aranyérme, amely az érmét kibocsátó államban törvényes fizetőeszköz, vagy az volt.

A kötvényekről jó tudni, hogy lehetnek köztük olyanok, amelyeket névértéken vásárolunk meg, és a névérték után (fölött) fizetnek kamatot, míg lehet kötvényt

névérték alatt vásárolni, és lejáratkor a névértéket kapjuk meg. Ezek a diszkont értékpapírok (discount: leszámítol).

A blue chip elnevezés eredetileg az IBM részvényeire vonatkozott, ma a vezető papírok együttesét nevezik így. Magyarországon azoknak a vállalatoknak a részvényeit soroljuk ide, amely vállalatok értéke (részvények darabszáma szorozva az részvények árfolyamértékével) meghaladja a 100 millió dollárt. Ezt szakszóval kapitalizációnak mondják.

A fejezetben szerepel a deviza szó, de magyarázat nem tartozik hozzá. A deviza idegen ország fizetőeszközére szóló követelés. Tehát, ha van egy bankszámlánk, amelyre nem forintot, hanem eurót teszünk be, (természetesen azt is vehetünk ki) akkor nekünk a bankkal szemben egy idegen fizetőeszközre (euróra) szóló követelésünk van. Ez a deviza, a bankban vezetett számla pedig devizaszámla.

19-20. A befektetésekhöz kapcsolódó pénzügyi számítások

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
életvitel és gyakorlat	Alapvető adózási, biztosítási, egészség-, nyugdíj- és társadalombiztosítási, pénzügyi és gazdasági ismeretek; hivatali ügyek intézése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
matematika	függvények, sorozatok

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• pénz időértéke • jelenérték • jövőérték • nettó jelenérték • pénzáramlás (cash flow) • fogyasztói-ár index • infláció		• egyszerű kamatszámítás • kamatos kamatszámítás • jelenérték számítás • jövőérték számítás • nettó jelenérték számítás

Miért fontos?

A pénzügyi kultúra egyik leggyengébb pontja a befektetések hozamának számszerűsítése. A jelen fejezet olyan fogalmakkal és számításokkal ismerteti meg, amelyek birtokában rangsorolni lehet a befektetési lehetőségeket. Így, ha teljes körűen nem is, de részben kontrollálni tudjuk a pénzügyi szolgáltatók tevékenységét.

Óra menete

A számításos feladatok valószínűleg nagyon sok tanulónak fognak gondot okozni, nehéznek fogják érezni. Érdemes lesz a teljes időt csoportmunkában tölteni és mind a feladatokat, mind a szöveges részeket így feldolgozni.

A fejezet négy témát ölel fel: a pénz időértékét, a kamatszámítást, a pénzáramot és az inflációt. Ha nincsenek állandó csoportjaink, akkor osszuk be úgy a tanulókat, hogy minden csoportban legyen olyan tanuló, aki matematikából az erősebbek közé tartozik.

Az első órán tekintsük át a teljes szöveges anyagot (elméletet) a következőképpen: Jelöljük a csoport tagjait betűvel, színnel stb., és az azonos jelű tanulók kapjanak azonos témát. Ők üljenek össze, és a saját témájukat tanulják meg, közösen dolgozzák fel, készítsenek jegyzetet, legyen mindenki szakértője a saját területének. Ezután újra összeülnek a négyfős csoportok, és saját szakterületéről mindenki

beszámol a többieknek, akik ennek alapján jegyzetet készítenek Így elsajátítják a szükséges ismereteket. A továbbiakban ezt a formát szakértői mozaiknak fogjuk nevezni.

A következő órán tekintjük át a feladatok megoldását. Csoportban dolgoznak a tanulók továbbra is, az adott feladattípusnál a szakértő segíti a többieket. A tanárnak ügyelnie kell arra, hogy mindenki próbálkozzon, ha elakad, segítséget kérjen a szakértőtől, de nem másolhatja le a megoldást, nem diktálhatja le neki.

Tankönyvi feladatok

Pénzügyi időutazás

Megoldás:

Mennyit fizet a papír?	A jövőben	Jelenérték (PV) számítása	Jelenlegi értéken
Az első év végén	5 000	$5\,000 / (1 + 0,02)$	4 902
A második év végén	5 000	$5\,000 / (1 + 0,02)^2$	4 806
A harmadik év végén	5 000	$5\,000 / (1 + 0,02)^3$	4 712
A negyedik év végén	105 000	$105\,000 / (1 + 0,02)^4$	97 003
Összesen	120 000		111 423

1., 2. és 3. kérdés: Apunak igaza van, hiszen a 2%-os infláció miatt egységnyi mennyiségű pénzen holnap kevesebbet tudunk vásárolni, mint ma. Ezt a táblázat is mutatja, minél jobban távolodunk a mától, annál nagyobb a diszkonttényező $(1+0,02)$ hatványkitevője, vagyis annál nagyobb számmal kell osztanunk, így a jelenérték is egyre kisebb lesz.

Szóljon a Kamat Fesztivál!

Megoldás (adatok kerekítve):

4. kérdés: A kamat 405 forint, mert: $\left(30\,000 * \left(1 + \frac{0,018}{12} * 9\right)\right) - 30\,000 = 405$

5. kérdés: A kamat 407 forint, mert $\left(30\,000 * \left(1 + \frac{0,018}{12}\right)^9\right) - 30\,000 = 407$

6. kérdés: A tényleges kamat 1,586% mert $\left(1 + \frac{0,021}{12}\right)^9 = 1,01586$

7. kérdés: Havi kamattényező: $1 + \frac{0,018}{12} = 1,0015$

Pénzünk a 9. hónap végére:

$$(30\,000 * 1,0015^9) + (3\,000 * 1,0015^8) + (3\,000 * 1,0015^7) + (3\,000 * 1,0015^6) + (3\,000 * 1,0015^5) + (3\,000 * 1,0015^4) + (3\,000 * 1,0015^3) + (3\,000 * 1,0015^2) + (3\,000 * 1,0015) = 54\,570$$

Az induló tőke 30 000 forint volt, ehhez hozzájött 24 000 forint, így a kapott kamat 570 forint.

Áramló pénzek

Megoldás:

8. kérdés: Feltételezve, hogy a 300 000 forintot a nulladik év elején fizették ki, és tudva, hogy a 300 000 forintos többletbevételek ($25\,000 \cdot 12 = 300\,000$) az első, második, harmadik stb. évek elején folynak be, a 2% elvárt hozammal számolva, a pénzáram a következőképpen írható föl:

Időszak	Pénzáram nominálisan	Jelenérték (PV) számítása	Jelenlegi értéken
Az első év elején	300 000	$300\,000 / (1 + 0,02)$	294 118
A második év végén	300 000	$300\,000 / (1 + 0,02)^2$	288 351
A harmadik év végén	300 000	$300\,000 / (1 + 0,02)^3$	282 697
A negyedik év végén	300 000	$300\,000 / (1 + 0,02)^4$	277 154
Összesen	1 200 000		1 142 320

Látható, hogy alig egy év után megtérül a befektetett 300 000 forint.

9. kérdés.

Időszak	Pénzáram nominálisan	Jelenérték (PV) számítása	Jelenlegi értéken
Az első év elején	300 000	$300\,000 / (1 + 0,05)$	285 714
A második év végén	300 000	$300\,000 / (1 + 0,05)^2$	272 109
Összesen	600 000		557 823

Akárcsak az előbb, a második évben megtérül a befektetés.

A romlott kincs

Megoldás:

10. kérdés: Ha előbb megtalálják előbb tudott volna "kamatozni".

11. kérdés: $10\,000 \cdot 1,1^{20} = 67\,275$ forint, vagyis nominálisan 6,7275-szörösére növekedett a 10 000 forint

12. kérdés: $\frac{5\,427,8}{757,3} = 7,167$ -szeres

13. kérdés: $\frac{6,7275}{7,167} = 0,9387$, azaz a 10 000 forint ma 9 387 forintot érne reálértéken. A tényleges hozam -613 forint

Egyéb feladatok

1. feladat

Számítások

Mennyi kamatot kapunk 100 000 forint betétünk után egy évre, ha a kamatláb 12%?

Mennyi kamatot kapunk 100 000 forint betétünk után három évre egyszerű kamatszámítással, ha a kamatláb 12%?

Mennyi kamatot kapunk 100 000 forint betétünk után 65 napra, ha a kamatláb 12%? Az év napjainak számát 360-nak vesszük, és a megoldást forintra kerekítjük.

Mekkora összegre növekszik fel 100 000 forint betétünk három év alatt egyszerű kamatozással?

Mennyi kamatot kapunk 100 000 forint betétünk után egy évre, ha a kamatláb 12% és a kamat negyedévente tőkésedik?

Mennyi lenne az előző példában szereplő tőke kamata, ha a kamattőkésítési periódus fél év?

Mennyi kamatot kapunk 100 000 forint betétünk után három évre kamatos kamatszámítással, ha a kamatláb 12%?

Képzeljük el azt a szituációt, hogy megveszik tőlünk a lakásunkat, amelyet 10 000 000 forintért adunk el, de a vevő úgy fizet, hogy azonnal 5 000 000 forintot ad, a többit viszont csak félév múlva fizetné. A türelmünkért viszont akkor majd 5 150 000 forintot adna nekünk. Belemenjünk-e az üzletbe, ha a banki kamatláb 8%?

Azt szeretnénk, hogy 3 év múlva pénzünk értéke a mainak négyszerese legyen. Mekkora kamatlábú befektetést kell ehhez keresnünk?

Három éven keresztül minden évben beteszünk 100 000 forintot a bankba 2%-os kamatláb mellett. Mennyi pénzünk lesz három év múlva?

Mekkora a reálkamatláb, ha a nominális kamatláb 13% és az infláció éves mértéke 6%? Ha a példában az infláció mértéke is és a nominális kamatláb is ugyanannyival, például 3 százalékponttal nő, vajon változatlan marad-e a reálkamatláb? Mennyivel kellene emelkednie a nominális kamatlábnak, hogy pénzünk vásárlóértéke változatlan maradjon?

Mekkora a reálkamatláb, ha a nominális kamatláb 26% és az infláció mértéke 35%?

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A közgazdaságtan és rokon tudományai az osztással végzett – hányados vagy közöséges tört formájában felírt – viszonyítás mutatószámait nevezi indexnek, vagy magyarul viszonzyszámnak. Mindig a nevezőben található az az adat, amihez viszonyítunk, a számlálóban, amit viszonyítunk. Ilyen viszonzyszám a fogyasztói-ár index is, amely időben hasonlítja össze az árszínvonalakat (nem az árakat!). Az árszínvonal számítása a KSH honlapján érhető el.

21-22. Az előrehozott vásárlás – a hitelek

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénzügyi piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• hitel • kölcsön • jelzáloghitel • fogyasztási hitel • áruhitel • THM (teljes hiteldíj mutató) • törlesztőrészlet		• Füstbe ment tervek – egyszerű algebra • Költsön vagy kölcsön – százalékszámítás és nagyságrendek összevetése

Miért fontos?

A jólét, a magasabb szintű fogyasztás igénye, a lakhatás problémája egyaránt vezethet hitelfelvételhez. Napjaink Magyarországon a háztartások több mint hetven százaléka rendelkezik hitellel, vagy volt korábban hitele. Ez indokolja, hogy a hitellel, hitelnyújtással kapcsolatos legalapvetőbb fogalmakat megismerjük. Így a hitelek különböző fajtáit, az ezekhez társuló kockázatokat. Ez utóbbi különös fontossággal bír, mert ez a legnehezebben átlátható terület.

Óra menete

Hozzunk létre négyfős csoportokat, és minden csoport dolgozza föl a lecke egy-egy elemét. Készítsenek jól áttekinthető jegyzetet, az adott részhez tartozó feladatot oldják meg. A feladat megoldását a pedagógus ellenőrizze, ha az hibás, jelezze!

Ha minden csoport végzett, akkor új csoportokat hozunk létre ismét négy-négy fővel. Fontos, hogy mind a négy fő más témában legyen otthon.

Ezután elindítjuk körbe az egyes csoportok jegyzeteit. A téma szakértője beszámol az elméletről, a többiek meghallgatják, jegyzetelnek és visszamondják egymásnak párban.

Az adott elméleti részhez tartozó feladatot hárman megoldják, a téma ismerője pedig ellenőrzi a megoldást, ha elakadnak, segít.

Minderre előre meghatározott idő áll rendelkezésre. Az időt a csoportok és az osztály ismeretében állapítsuk meg. Ha a csoportok végeztek, továbbadják a lapot, így mindenki elé új téma kerül, és folytatják a munkát.

Ezzel a megoldással mindenki találkozik minden feladattal és elméleti résszel, és mindenkinek beszélnie is kell. Ez utóbbi kiemelkedően fontos.

Tankönyvi feladatok

Füstbe ment tervek

Megoldások:

1. kérdés: $2\,600\,000 - 2\,000\,000 = 600\,000$ forint hiányzik.

2. és 3. kérdés: Hitel, lízing, baráti kölcsön stb.

Költsön vagy kölcsön?

Megoldások:

4. kérdés: B bank ajánlata kedvezőbb, mert induláskor nincs 24 000 forint önrész.

5. kérdés: A banknak $9\,577 \times 12 = 114\,924$, B banknak $10\,000 \times 12 + 15\,000 = 135\,000$

6. kérdés: Szabad felhasználású és tandíjra fordítható diákhitel létezik.

Kazán a házban

7. és 8. kérdés: A válaszok szubjektív elemeket, véleményeket fognak hordozni, ragaszkodjunk a reális, életszerű válaszokhoz.

9. kérdés: A hitelszerződés tartalmaz minden adatot.

A rövid takaró

10. kérdés: A család ne lépje túl a lehetőségeit, ne vállaljon erején felül terheket.

11. kérdés: kamatkockázat, árfolyamkockázat, csökkenő jövedelem (pl.: betegség miatt), váratlan kiadás.

12. kérdés: megtakarítás, állandó kamatozás, deviza alapú hitel kizárása, biztosítás.

13. kérdés: A hitelbírálatot, könnyebbé, gyorsabbá teszi, csökkenthető az adóskockázat.

14. kérdés: Egyéniek lesznek a válaszok, de alapvetően a kiadások visszafogása, és bizonyos – nem létfontosságú – vagyonelemek értékesítése felé kell menni.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Bár a köznyelv nem, de a pénzügyi szakma különbséget tesz a kölcsön és a hitel között. Eszerint a hitel nem más, mint egy szerződésben vállalt kötelezettség a pénzintézet részéről, hogy egy bizonyos összeget (keretösszeg) rendelkezésre tart a hitelt igénylő számára. Ezért a bank díjat (jutalékot) számít fel az adósnak. Ennek folyamányaként kölcsönről – pénzkölcsönről – akkor beszélünk, ha a bank a pénzösszeget az adós rendelkezésére bocsátja, aki azt kamattal növelten fogja visszafizetni, ahogyan azt a kölcsönszerződés meghatározza.

23-24. Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
matematika	függvények, sorozatok
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénzügyi piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• tőke • tőketörlesztés • kamattörlesztés • annuitás • lineáris törlesztés • lízing • THM • kezelési költség		• annuitás • kamatszámítás

Miért fontos?

A fejezetben szereplő pénzügyi számítások, és a hozzájuk kötődő fogalmak olyan háttérrel biztosíthatnak a tanulók számára, ami egy pénzügyi tranzakció során csökkentheti kiszolgáltatottságukat a pénzintézetekkel szemben. Nem lesznek szakemberek, de az ismerős szóhasználat figyelmes partnerré teheti őket, amikor egy bankkal kapcsolatba kerülnek.

Óra menete

Az elméleti részekben közölt tananyag a legtöbb tanuló számára nehéznek fog bizonyulni, számukra ez teljesen ismeretlen terep. Természetesen lesznek olyanok, akik jártasak a témában, de a többségre nem ez lesz a jellemző.

Valószínűleg nem lesz mellőzhető a frontális tanári magyarázat, de ezt követően a tanulók is mondják el egymásnak hangosan az anyagot. Például kapjon minden tanuló véletlenszerűen egy kártyán egy kérdést, egy másik kártyán egy választ, és keressék a párját. Ha találtak valakit, akinél a kérdésükre ott a válasz, akkor a nála lévő válaszkártyát átadja, és a kérdésére adott válaszkártyát átveszi. A kártyapárt a tanárnak leadja, és újabb véletlenszerű kérdés és válaszkártyát vesz föl, majd folytatja a keresést.

Tankönyvi feladatok

A hitelkamat visszavág

A feladat páros munkával megoldható, egyik tanuló az „A” táblát, a másik tanuló a „B” táblát töltse ki. Ezt követően szóban mondja el a párjának, hogy milyen módszert követett, hogyan számolt, miért ilyen megoldásmenetet választott. Fejlesztő hatású, ha szóban is kimondom azt, amit írásban oldottam meg.

A kölcsönös magyarázat után a tanulóknak érveket kell találni azon táblázat mellett, amit a társ magyarázata révén ismert meg. Az érvrendszeréről készüljön rövid vázlat, amit szóban kell elmondani a pároknak.

Megoldás:

1., 2. 3. kérdés:

„A” táblázat				
Időpont	Hitelállomány	Kamat	Tőketörlesztés	Fizetendő részlet
t	$H_{(t-1)}$	$K_{(t)}$	$S_{(t)}$	$A = K + S$
1	1 000 000	100 000	200 000	300 000
2	800 000	80 000	200 000	280 000
3	600 000	60 000	200 000	260 000
4	400 000	40 000	200 000	240 000
5	200 000	20 000	200 000	220 000
Összesen		300 000	1 000 000	1 300 000

„B” táblázat				
Időpont	Hitelállomány	Kamat	Tőketörlesztés	Fizetendő részlet
t	$H_{(t-1)}$	$K_{(t)}$	$S_{(t)}$	$A = K + S$
1	1 000 000	100 000	163 797	263 797
2	836 203	83 620	180 177	263 797
3	656 026	65 602	198 195	263 797
4	457 831	45 783	218 014	263 797
5	239 817	23 980	239 817	263 797
Összesen		318 985	1 000 000	1 318 985

4. kérdés: Nem lehet egyértelmű választ adni, mert míg az „A” táblázatban a havi törlesztés változó (25 000 forinttól 18 333 forintig csökken), addig a „B” táblázatban állandó (21 983 forint).

Hosszabbítsuk meg a takarót

Sokaknak valószínűleg az előző feladat sem volt könnyű, de ez még több tanuló számára fog nehézséget okozni.

A tanulók jelentős hányada számára bonyolult lesz a képlet, egyrészt, mert sok benne a betűjel, másrészt az indexben több kisebb méretű betű helyezkedik még el. Fontos az értelmezés, a képlet kimondása hangosan, a jelek felsorolása. Célszerű ezt párokban tenni, hogy egymást segítsék, illetve szakértői útmutatást is kérhetnek. Erre a célra olyan tanulót is választhatunk, akiről tudjuk, hogy matematikából jó, képes a leírtakat értelmezni.

Ha a fenti értelmezés megtörtént, a párok kezdenek a feladat megoldását. Ha elkészültek, jelezzék, ugyanis szükséges a végeredmény pontos egyeztetése.

Megoldás:

$$5. \text{ kérdés: Havi törlesztőrészlet} = \frac{1\,000\,000}{47,065468066} = 21\,247 \text{ forint (9\% kamat +1\% kezelési ktg).}$$

$$\text{Összes törlesztés} = 60 * 21\,247 = 1\,274\,820 \text{ forint.}$$

$$6. \text{ kérdés: Folyósítási díj} = 1\,000\,000 * 0,01 = 10\,000 \text{ forint.}$$

$$7. \text{ kérdés: Kamat + kezelési költség} = 1\,274\,820 - 1\,000\,000 = 274\,820 \text{ forint.}$$

Mosógép hozomra

A párok folytathatják a munkát együtt, ha kell, vegyenek igénybe szakértői segítséget, de ilyenkor csak egy tippet kapjanak a továbbhaladáshoz.

Megoldás:

8. kérdés: Jó válasz lehet a 150 000 forint, vagyis a teljes összeg, a 141 000 forint, ami a hitelbírálati díjjal csökkentett összeg, illetve a 0 forint is, mert áruvásárláskor fizethet a bank helyettünk, és tényleges pénzáttétel (készpénz vagy számlára utalás) nem is történik.

9. kérdés: Tőke, kamat és kezelési költség.

$$10. \text{ kérdés: Kamat} = (24 * 7\,939,7) - 7\,329 - 150\,000 = 33\,223,8 \text{ forint, vagyis kamat} = \text{összes törlesztés} - \text{kezelési költség} - \text{tőketörlesztés}$$

$$11. \text{ kérdés: Havi kezelési költség} = \frac{7\,329}{24} = 305,375 \text{ forint.}$$

$$12. \text{ kérdés: Havi kezelési költség} = \frac{150\,000 * 0,04 * 2}{24} = 500 \text{ forint}$$

Egyéb feladatok

1. feladat

Számítások

A család karácsony előtt vásárolni szeretne 395 000 forintért egy Samsung LCD televíziót. Úgy gondolják, a teljes összeget áruhitelből fizetnék. Az alábbi linken megtalálható a Budapest Bank áruhitel kalkulátora:

Nézzük meg, mennyi lenne a havi törlesztő részlet, ha a futamidő, 1, 2 vagy 3 év lenne.

Határozzuk meg, hogy a különböző futamidőkkel mennyibe kerül a családnak ténylegesen a vásárlás?

Számoljuk ki, hogy a havi törlesztő részletek alapján ténylegesen mennyit fizetünk!

Vegyünk egy egyszerűbb esetet. A család továbbra is televíziót szeretne vásárolni. Az áruhitel kamata legyen 30%, de egyelőre csak azt döntötték el, hogy félévente 300 000 forintot tudnak törleszteni. (Tekintsük úgy a könnyebb számolhatóság érdekében, hogy csak félévente van törlesztő részletfizetési kötelezettség). Határozzuk meg, hogy milyen feltételek mellett vehetjük fel az áruhitelt!

Egy vásárló a 4 000 000 forint értékű személygépkocsija 50%-át készpénzben egyenlíti ki. A fennmaradó 50%-ot 12 hónap alatt fizeti ki. Az első törlesztő részlet 6 hónap múlva esedékes, a kamatláb évi 27%. Mekkora összeget kell félévente fizetnie?

2. feladat

A következő feladatokat Excel táblázatban készítsük el. Készítsünk oszlopdiagramokat is!

Írjuk fel annak a hitelkonstrukciónak a pénzáramlását, melynek futamideje 10 év, névleges kamatlába 6%, évente egyszeri kamatfizetés mellett a hitel folyósított összege 2 000 000 forint. A tőketörlesztésre a futamidő alatt azonos részletekben kerül sor, öt év türelmi idővel.

Írjuk fel annak a hitelkonstrukciónak a pénzáramlását, melynek futamideje 5 év, a hitel névleges kamatlába félévente történő kamatfizetés mellett évi 20%, a hitel folyósított összege 100 000 forint, a tőketörlesztésre a futamidő alatt évente egyszer, egyenletesen kerül sor.

Írjuk fel annak a hitelkonstrukciónak a pénzáramlását, melynek futamideje 10 év, a hitel névleges kamatlába évente egyszeri kamatfizetés mellett évi 20%, a hitel folyósított összege 2 000 000 forint, és a tőketörlesztésre a futamidő végén 10%-20%-30%-40% mértékben kerül sor.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A leckében előfordul a lízing kifejezés. A lízing egy olyan ügylet, amelynek három szereplője van: a lízingbe adó, a lízingbe vevő és a lízing tárgya.

A lízingszerződésben a lízingbe adó azt vállalja, hogy a lízing tárgyát megvásárolja abból a célból, hogy azt meghatározott időre a lízingbe vevő használatába adja lízingdíj megfizetése ellenében. Ezen idő alatt a lízing tárgya a lízingbe adó tulajdonában van. A lízingbe adott tárgy használatából fakadó hasznot és költségeket, kockázatokat viselheti teljes egészében a lízingbe vevő, de ezek meg is oszthatók a két fél között. Ha a lízingbe vevő viseli a kockázatokat, költségeket és övé a használatból eredő haszon is, akkor pénzügyi lízingről beszélünk. A lízing időszak lejártával a lízing tárgya a lízingbe vevő tulajdonába kerül, ha arra igényt tart. Ha az előbb említett költségeket, kockázatokat megosztják, és a lízing tárgyának tulajdonjoga a lízingbe adónál marad, úgy ezt operatív lízingnek nevezzük.

Vannak a lízingnek más formái is, de ezek a leggyakoribbak.

25-26. A biztosítások

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
életvitel és gyakorlat	alapvető adózási, biztosítási, ... ismeretek

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	társadalmi ismeretek - a nagy ellátó-rendszerek

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• biztosítás • kár • káresemény • kockázat • biztosítási esemény • életbiztosítás • vagyonbiztosítás • felelősségbiztosítás • nyugdíjbiztosítás • balesetbiztosítás • utasbiztosítás	kockázat felmérése → ajánlatok áttekintése → biztosítás megkötése	• Te kit választanál – biztosítási kalkulátor használata. Nem a tanuló számol, de számadatakat kell megadni.

Miért fontos?

Otthonunk, gépkocsink, nagy értékű vagyontárgyaink, ékszereink, egészségünk, életünk nagy értéket képviselnek, állagromlásuk, meghibásodásuk, elvesztésük gyakran helyrehozhatatlan károkat okoz. Annak kell tudatosulnia, hogy a biztosítási díj nem kidobott pénz, hanem az előbbiekből fakadó kockázatainkat csökkenti.

Óra menete

A biztosítás a tanulók számára könnyebben kezelhető téma lesz. A kétszer 45 perc elég lehet arra, hogy a tanulók négyfős csoportokban önállóan dolgozzák fel az anyagot egy mini projekt keretében.

Minden csoport kap egy ív csomagolópapírt, a csoport minden tagja egy-egy vastag, de különböző színű filctollat, zsírkrétát, ragasztót, esetleg festéket. Feladatuk egy reklámplakát elkészítése, amely egy biztosító szolgáltatásait reklámozza. Feltétel, hogy a plakáton jelenjen meg mindaz az ismeretanyag, ami a tankönyvben megtalálható, de természetesen nem kell ennek explicitnek lennie. A plakát őrizze a csoport minden tagjának keze nyomát, erre szolgálnak az eltérő színek. A toll nem adható át, ha az adott színre szükség van, akkor azt annak a tanulónak kell elkészítenie.

Az elkészült plakátokat a falra célszerű tenni, és tárlatlátogatás formájában megtekinteni. Ez azt jelenti, hogy az osztály tanulói együtt vonulva minden plakát előtt megállnak, és a csoport tagjai ismertetik a műalkotást. Követelmény, hogy az ismertetésben minden csoporttagnak részt kell vennie valamilyen módon, például: jelelés, beszéd, pantomim, tánc stb.

Tankönyvi feladatok

Károk és elemek

Megoldások:

- 1. kérdés: Egyéni válaszok lesznek, tartsuk a realitásokat.*
- 2. kérdés: Biztosítást kell kötni.*
- 3. kérdés: Fizet a biztosító, megtakarítások felhasználása*

Biztosított biztonság

Megoldások:

- 4. kérdés: Relatív kockázat, mert nem lehetett biztosra venni, hogy bekövetkezik.*
- 5. kérdés: Valószínűleg nem, de ez függ a biztosítás jellegétől is.*
- 6. kérdés: betörés, vízkár, tűzkár, Oszkár, viharkár, üvegekár stb.*
- 7. kérdés: Szerencsejáték.*
- 8. kérdés: Biztosítótól függ, különböző díjak vannak.*

Te kit választanál?

Megoldások: 9. kérdés: Egyéni megoldások.

10. kérdés: Egyéni megoldások

11. kérdés: A képen lévő adatok megadják a választ, de ezeken túlmenően: riasztóberendezés megléte, zárhatóság minősége, ingóságok értéke, egyedi műtárgyak értéke, gyűjtemények értéke (például régi könyvek), kutya stb.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A biztosítók általában a biztosítási kockázatok alapján, a valószínűség számítás segítségével (káresemény bekövetkezésének valószínűsége) határozzák meg a biztosítási díjakat. Ebből fakad az az érdekesség, hogy ha egy ingatlannal rendelkezem, arra fogok biztosítást kötni. Viszont, ha nagyszámú ingatlan tulajdonosa vagyok, akkor kevésbé valószínű, hogy minden ingatlanomat kár érje. Kiszámítható, hogy évtizedes távlatban mekkora a valószínűsége a sok közül egy ingatlanban bekövetkező káreseménynek, ez milyen mértékű kárral jár, és ez összevethető az ezen időszakban befizetett biztosítási díjakkal, illetve annak jelenértékével. Ezért gyakori, hogy a sok ingatlannal rendelkező tulajdonosok nem kötnek biztosítást.

27-28. Nyugdíjas évek

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
életvitel és gyakorlat	alapvető adózási, biztosítási, ... ismeretek

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	társadalmi ismeretek - nagy ellátó-rendszerek

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
- nyugdíj - társadalombiztosítás - nyugdíjbomba - felosztó-kirovó rendszer - önkéntes nyugdíjpénz-tár		

Miért fontos?

Ma már szinte közhely, hogy az átlagos életkor növekedése és a népességfogyás együttes hatása fenntarthatatlanná teszi a jelenlegi nyugdíjrendszert. Ez szükségszerűen visz az öngondoskodás irányába, ami a jövőre vonatkozó tudatos tervezéssel lehetséges csak.

Óra menete

A Hol van az még feladathoz kapcsolódóan kezdjük az órát A tücsök és a hangya c. mese vetítésével (például: <https://www.youtube.com/watch?v=qcGMPWquZbE>). A film megtekintése után alakítsunk véleményvonalat (a sor egyik vége a tücsökkel azonosul, a másik vége a hangyával), majd a sor félbehajtása után adjunk néhány percet az így kialakult pároknak megbeszélésre.

A feladat kérdéseit az előző felvezetés után már külön nem kell megbeszélni, a nyugdíjjáruuléknak pedig a neten nézzenek utána a tanulók, de egy kicsit előreolvasva a leckében is megtalálják.

A nyugdíjbomba és Segítség magadon feladatokhoz, és a hozzájuk tartozó elméleti részhez érdemes többlet anyagot bevinni, és azt csoportban feldolgozni. Szükséges egy aktuális rövid szöveg a magánnyugdíj-pénztárakról és az elért hozamokról, az állami nyugdíjrendszerről (járulékok, működési mechanizmus, nyugdíjak nagyság szerinti megoszlása), egyéb öngondoskodási lehetőségek (otthonok, biztosítások, NYESZ) és végül egy demográfiai adatsor. A témákhoz tartoznak a feldolgozást irányító, segítő kérdések. Ezeket az osztály, illetve a tanulók sajátosságait figyelembe véve kell összeállítani.

A négy témát szétosztjuk a csoport tagjai között, mindenki felkészül a saját anyagából. A továbbiakban a szakértői mozaik módszert alkalmazzuk (22. oldal). Annyi pluszt ezúttal beleteszünk, hogy amikor az egy témán dolgozók összeülnek, alkossanak fele annyi kérdést, ahányan vannak, ezeket a kérdéseket írják föl egy-egy írólapra és egyelőre tegyék el. Így minden tanulónál van egy kérdés, és minden kérdés két példányban van meg.

A csoportos tevékenységet követően ellenőrizzük, mennyire volt sikeres a tanulás. Az osztály alkosson két kört, egy belsőt meg egy külsőt. Mindkét körben ugyanannyi tanuló legyen, az azonos témán dolgozók egyenlő arányban legyenek a külső és a belső körben, de ne egymás mellett. A belső körben állók vegyék elő a kérdést tartalmazó írólapjukat, fordítsák a szemben álló társ felé, akinek azt meg kell válaszolnia. Ha nem tudja a választ, a kérdést tartó szakértő segítsen. Tanári intésre a belső kör lépjen eggyel arrébb, kérdés-válasz, lépés, és így kell megtenni egy teljes kört. Ezután a külső körben állók veszik elő a kérdéseiket, és ezúttal ők lépkednek. Ezzel a módszerrel minden tanuló találkozik minden kérdéssel, ha van idő, a kör kétszer is fordulhat.

Tankönyvi feladatok

Hol van az még?

Megoldások:

1. kérdés: Az állami nyugdíj jóval alacsonyabb szintű megélhetést biztosít, mint a rendszeres munkajövedelem, ezért célszerű megtakarítani. Tehát nincs igaza.
2. kérdés: Él a mának.
3. kérdés: 10 százalékot.

A nyugdíjbomba

Megoldások:

4. kérdés: A nyugdíjbomba arra vonatkozik, hogy a jövőben (10-25 év) kevés aktívnak kell eltartania sok inaktívat.
5. kérdés: A magyarországi korfa alul karcsúsodik, fölül szélesedi, tehát egy előregedő társadalmat mutat.
6. kérdés: A 2015-ben nagyszámú negyvenes korosztály fog nyugdíjba menni mintegy 25 év múlva, de őket az aktív munkavállalók között egy sokkal kisebb létszámú korosztály követi, hozzávetőleg 40%-kal vannak kevesebben.
7. kérdés: Időskorúak elszegényedése, elmagányosodás, depresszív állapot stb.
8. kérdés: Piros a női oldal, születéskor több a fiú, de a nők átlagos életkora magasabb.

Segíts magadon!

Megoldások:

9. kérdés: Nyugdíjbiztosítás, nyugdíj elő-takarékosság (nyesz), önkéntes nyugdíjpénztár
10. kérdés: Egyéni válaszok lesznek, ismét ragaszkodjunk a realitásokhoz.
11. kérdés: Szinte mindegyiket, adókedvezményrel vagy hozzáátétellel.

12. kérdés: Önkéntes nyugdíjpénztárba 750 000 forint/fő/év, nyeszre 500 000 forint/fő/év, nyugdíjbiztosításra 650 000 forint/fő/év befizetéssel lehet elérni a maximális állami segítséget. Molnáréknál ez két felnőttre összesen 3 800 000 forint/év, tehát havonta 316 667 forintot kell félretenniük.

Egyéb feladatok

1. feladat

TESZT a nyugdíjakról, nem nyugdíjasoknak

Kinek kell gondoskodnia az időskorúakról?

- Alapvetően az állam feladata, hogy gondoskodjon időskorú állampolgáraitól.
- A gyermekeknek kell gondoskodniuk időskorú szüleikről.
- Mindenkinek saját magáról kell lehetőség szerint gondoskodni, vagyis fiatal korban kell megteremteni az időskori ellátás feltételeit.
- Egyik sem igaz.

Milyen források állhatnak rendelkezésére egy nyugdíjas korúnak?

- az öregségi nyugdíj,
- önkéntes megtakarítás,
- korábbi befektetés hozama,
- szociális juttatás,
- mindegyik a felsoroltak közül.

Az öregségi nyugdíj az a pénzösszeg,

- Amit a munkavállalók korábban félretettek és nyugdíjasként jutnak hozzá.
- Ami minden időskorúnak jár.
- Amit a jelenleg dolgozó munkavállalók befizetéséből folyósítanak a jelenlegi nyugdíjasoknak.
- A rászorult időskorúak kapják.

Nyugdíjjárulék

- a bruttó bér 10 %-a,
- az, amit az aktív munkavállalók havonta a társadalombiztosításba befizetnek,
- az, aminek befizetése később a nyugdíjjáradékra feljogosít,
- a felsoroltak mindegyike igaz.

Nyugdíjbiztosítás jellemzői

- a lejárat megegyezik a szerződés-kötés kori hivatalos nyugdíjkorhatárral,
- lehet szüneteltetni a fizetést, ha valamilyen oknál fogva anyagi nehézségeink lennének,
- adókedvezmények igénybevételére jogosítanak,
- a felsoroltak mindegyike igaz.

Szakmai magyarázatok

A nyugdíj az emberiségnek csak kisebb hányadát érinti. Európában, Észak-Amerikában, Ausztráliában és Új-Zélandon, valamint Chilében van jellemzően nyugdíj. Ezek különböző elveken alapulnak és épülnek fel. A világ népességének igen jelentős hányadát adó Kínában, Indiában, vagy a magas népességű ázsiai országokban a nyugdíj ismeretlen fogalom.

29-30. Adófizetési kötelezettségeink

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
életvitel és gyakorlat	alapvető adózási ... ismeretek
társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	az állam gazdasági szerepvállalása

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra - az állam bevételei

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• bruttó bér • személyi jövedelemadó • munkaerőpiaci járulék • szociális hozzájárulási adó • nyugdíjjárulék • egészségbiztosítási járulék • családi kedvezmény • nettó bér • természetbeni juttatás • áfa • jövedéki adó • helyi adó •		• Pénz a zsebben - nettó bér számítása • Közös terhek - építményadó számítása

Miért fontos?

Az adók és az adózás bemutatásával érzékeltenünk kell, hogy a mindenki számára nélkülözhetetlen közösségi tevékenységek és szinterek fenntartása csak így lehetséges. Tudatosítani kell azt is, hogy az adók kevésbé hatékony felhasználása, vagy a korrupciós jelenségek nem attól fognak megszűnni, hogy a befizetési kötelezettségeinknek nem teszünk eleget.

Óra menete

A lecke három részből áll, így ezúttal háromfős csoportokban alkalmazhatjuk a mozaik módszert. Azaz minden tanuló egy részből készül fel, és ezt osztja meg a csoporttársaival. Ezt kombinálhatjuk azzal is, hogy az azonos részből felkészülőket egy ideiglenesen csoportba vonjuk (négynél többen viszont ne legyenek), ők is segítik egymást, és így széleskörű konzultáció után taníthatja meg mindenki a saját anyagrészét (szakértői mozaik).

Ha az osztály tanulóinak előzetes ismeretei, felkészültsége megengedi, úgy természetesen más adókkal is bővíthetjük a kört.

Tankönyvi feladatok

Pénz a zsebben

Önálló munkában megoldhatók a feladatok, mindenki a saját tempójában dolgozhat. A padnál ülők nyugodtan segítsék egymást, közösen ellenőrizzék megoldásukat.

Megoldások:

1. kérdés: Járulék és adótípusú levonások. A járulékok az elkülönített alapokba kerülnek.

2. kérdés: 77,61%, mert $\frac{174\,625}{225\,000} * 100 = 77,61$

3. kérdés: 25 000 forintot, mert $33\,750 - 8\,750 = 25\,000$

Közös terhek

Alakítsunk ismét csoportokat, és a feladatok mellé a csoportok kapjanak egy adólistát, amely tartalmazza az adók nevét és rövid leírását (a könyv mellékletében megtalálható). Minden csoport 4-6 adófajtát kapjon, nem baj, ha ugyanaz az adó két csoportnál is szerepel. Kapjon minden csoport egy-egy táblázatot is, amelyben az adók csoportosítási szempontjai szerepelnek, és ezekben helyezték el az adókat.

Ha letelt a rendelkezésre álló idő, a csoport felkerekedik és a szomszédos asztalhoz ül. A csoport egy tagja azonban a helyén marad, és az odaérkezőknek elmondja, hogyan oldották meg a tankönyvi feladatot, illetve ismerteti azokat az adókat, amelyek a csoportnál voltak. Ezt követően ismét egy asztallal arrébb vándorolnak a csoportok, de a helyben maradt csoporttagot fel kell váltani. A vándorlás közben a megismert új adókkal a táblázatot fel kell tölteni. Így kölcsönösen megismerik egymás munkáját, és mindenkinek beszélnie is kell.

Megoldások:

4. kérdés: Általános forgalmi adó. A könyvek áfája 5%, sportversenyek belépője adómentes (nem azonos a 0%-kal).

5. kérdés: Megfizetett idegenforgalmi adó = $2 * 8 * 300 = 4\,800$ forint.

6. kérdés: Építményadó terület után = $70 * 1\,100 = 77\,000$ forint

Építményadó korrigált forgalmi érték után = $6\,000\,000 * 0,036 = 216\,000$ forint.

A terület alapján számított adóval járnak jobban.

Miért kell adózni? Tudod-e kinek füstölsz?

Maradjanak meg a csoportok, és gyűjtsék össze azokat a tevékenységeket, amelyeket az állam a beszedett adókból finanszíroz. Ezek legyenek minél konkrétabbak, például ingyen tankönyv, védőoltás és így tovább. Miközben post-itekre írják az ötleteiket. A pedagógus képezzen csoportokat a táblán (szociális támogatás, közrend, nyugdíjszerű ellátások, közoktatás stb.). Az elkészült post-iteket a megfelelő csoportba ragasszák föl. Frontálisan tekintsük át a cédulákat, a rossz helyen lévőket helyezük át, ha szükséges beszéljük meg.

Megoldások:

7. kérdés: Egy doboz cigarettában 19 szál van. A doboz árának 25%-a 250 forint, ez egy szálla vetítve 13,16 forint jövedéki adó a kiskereskedelmi eladási árból. Az ezer szálla számított jövedéki adóból egy szálla 15,7 forint, így szállanként az összes jövedéki adó 28,86 forint. Ez ezer darabra meghaladja a 28 000 forintot, tehát korrekcióra nincs szükség. A napi 10 szálla egy évre számítva 3 650 szálla, ennek jövedéki adója összesen $3\,650 \cdot 28,86 = 105\,339$ forint.

Egyéb feladatok

1. feladat – ÁFA – általános forgalmi adó

Magyarázzuk meg, miért nevezik „a szegények adójának”?

Milyen ÁFA kulcsokat ismersz Magyarországon?

Nézz utána alapvető élelmiszerek ÁFA kulcsának!

Töltsd ki a következő táblázatot, az alatta található összefüggések felhasználásával úgy, hogy egy országban többféle ÁFA kulcsot alkalmazhatnak. Határozd meg a sorok és oszlopok hiányzó adatait (értékek forintban, mennyiségek darabban, ÁFA kulcs %-ban)

sor-szám	áfa kulcs	Nettó ár	áfa	Bruttó ár	Mennyiség	Nettó érték	áfa	bruttó érték
1.	20	200			2 000			
2.		100		105				210 000
3.			72	360	500			
4.	10			3 300		30 000		
5.					8 000		50 000	450 000

2. feladat – szja és a járulékok

A következő táblázat Kati, Bianka és Erzszi bruttó béreit tartalmazza. Határozd meg az egyes adótételek összegét, valamint az egyes munkavállalók nettó bérét! Az egyes adófajtákra vonatkozó adókulcsokat a táblázat alatt találod.

Név	Bruttó bér	Szja	Ebj	Nyj	Mpj	Nettó bér
Kati	245 000					
Bianka	185 000					
Erzsi	285 000					

Egy főiskolás fiatal júniusban szerzett diplomát, tanulmányait nappali tagozaton végezte, korábban nem dolgozott. Augusztus 1-től munkaviszonyt létesített egy multinacionális vállalkozásnál. Munkabére bruttó 260 000 forint, és karácsony előtt még 500 000 forint jutalmat kapott.

Készítsd el a 2016. évi adóbevallását!

Kovács Kázmér egy könyvelőiroda vezetője. Három gyermek édesapja, gyermekei 7, 9 és 13 évesek. A vizsgált üzleti évben 8 órás munkaviszonyban dolgozott. Bérjövödelme havonta 625 000 forint volt. Számítsuk ki Kovács Kázmér havi adózási

kötelezettségének mértékét! Gyermekai után egyedül (önállóan) veszi igénybe a családi adókedvezményt.

Határozzuk meg Kovács Kázmér havi nettó bérét!

Határozzuk meg a munkáltatóját terhelő járulékokat:

Kis Andrea alkalmazott egy könyvelőirodában. Egy 4 és egy 7 éves gyermek édesanyja. A vizsgált üzleti évben 8 órás munkaviszonyban dolgozott. Bérjövödelme havonta a szakképzett bérminimum: 118 000 forint volt. Gyermekai után egyedül (önállóan) veszi igénybe a családi adókedvezményt. Számítsuk ki Kis Andrea havi adózási kötelezettségének mértékét!

Szakmai magyarázatok

Felmerülhet az a kérdés, hogy mi a különbség az adó és a járulék között. A járulék – nyugdíjjárulék, egészségbiztosítási járulék – kötelezően az elkülönített alapokba kerül. Tehát a nyugdíjalapba, egészségbiztosítási alapba, és csak erre a célra használható fel. Az adók felhasználásáról azonban az Országgyűlés dönt, amikor a költségvetést elfogadja. A szociális hozzájárulási adót tehát nem kell kötelezően nyugdíjra és egészségügyre fordítani, hiszen nem járulékként fizetik a vállalkozások.

31-32. Irány a nagyvilág – devizapiaci kalandozások

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
földünk és környezetünk	a világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénzpiac működése
földrajz	a világgazdaság jellemző folyamatai – a pénztőke áramlásának jellemzői

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• valuta • deviza • devizapiac • árfolyam • árfolyamkockázat • devizahitel • vételi árfolyam • középárfolyam • eladási árfolyam		• Valuta vagy deviza – pénzváltás • Svájci csoki – törlesztő-részlet számítása

Miért fontos?

Napjainkban szinte mindenki kapcsolatba kerül idegen fizetőeszközökkel. Az ezekkel kapcsolatos tranzakciók mindennapjaink részét képezik itthon és külföldön egyaránt. Ez indokolja, hogy különös figyelmet fordítsunk azokra az ismeretekre, amelyek segítik a tanulókat eligazítani a valuta és devizapiac rejtelmeiben.

Óra menete

Az első két rész elméletét párban feldolgozhatják a tanulók. Az egyik részből felkészülnek, a másik részt a párjuktól hallgatják meg és mondják vissza. Ezt követően írjon mindenki egy kérdést, amelyet a korábban már megismert két körös (belső körből kérdés, külső körből válasz) módszerrel rögzítsünk és ellenőrizzünk.

Az elmélet harmadik része nagyon nehéz, itt vagy tanári magyarázat szükséges, de még szerencsésebb, ha a devizaalapú hitelhez egy banki szakembert hívunk meg az órára, vagy teszünk látogatást a tanulókkal egy bankban.

Tankönyvi feladatok

Valuta vagy deviza

Négyfős csoportban megoldható a feladat. A csoport tagjai egy-egy részkérdést oldanak meg.

Egy lehetséges módszertan. A csoport „A” és „B” tagja az első és a harmadik pontot, „C” és „D” tagja a második és a negyedik pontot dolgozza föl. Ha megvannak,

1. „A” megosztja tudását „C”-vel, „B” pedig „D”-vel. Ezt követően
2. „C” mondja el amit végzett „A”-nak, „D” pedig „B”-nek. Ezután
3. „A” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „C”-től hallott, „C” pedig ellenőrzi. Majd
4. „C” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „A”-tól hallott, „A” pedig ellenőrzi. Utána
5. „B” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „D”-től hallott, „D” pedig ellenőrzi, végül
6. „D” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „B”-től hallott, „B” pedig ellenőrzi.

Megoldások:

1. kérdés: Ha valutát veszünk, a bank vagy valutaváltó által közzétett eladási árfolyammal kell számolni.

$$\text{Lej: } \frac{60\,000}{72,5} = 827,5; \quad \text{euro: } \frac{60\,000}{321,93} = 186,3; \quad \text{zloty: } \frac{60\,000}{78,2} = 767,2; \quad \text{dollár: } \frac{60\,000}{288,79} = 207,7;$$
$$\text{korona: } \frac{60\,000}{12,21} = 4\,914.$$

2. kérdés: Most a vételi árfolyammal kell számolnunk.

$$\text{Euro: } 15 * 304,39 = 4\,565,8; \quad \text{lej: } 100 * 69,24 = 6\,924.$$

3. kérdés: A zlotyra. Számítás: $\frac{\text{eladási árfolyam} - \text{vételi árfolyam}}{\text{középarfolyam}} = \frac{78,2 - 69,34}{73,77} * 100 = 12,01\%$

4. kérdés: A középarfolyam a vételi és az eladási árfolyam számtani átlag.

5. kérdés: A deviza nem, viszont a valuta készpénz. A készpénz tartásának, őrzésének, kezelésének magasabb a költsége.

A pénz világa

A csoport közösen készüljön fel a vitára, és eközben meg fogják oldani a feladatban feltett kérdéseket. Olyan módszert válasszanak a felkészülésre, amely minden csoporttagot megmozgat, senki nem húzódhat háttérbe. Ki kell használni, hogy mindenki másban jó. Így legyen olyan tagja a csoportnak, aki a szemléltető anyagot készíti, más a háttérananyagot gyűjtse, megint más a tisztázatot tudja elkészíteni, valakinek vagy valakiknek a számításokat is el kell végezni, meg kell keresni az egyes érvek gyenge pontjait, és még számtalan feladat lehetséges. A pedagógusnak nyomon kell követnie a csoportok munkáit, és figyelni arra, hogy mindenütt munkamegosztásban dolgoznak-e.

A munkamegosztás előre is meghatározható, és minden feladathoz hozzárendelhető a csoport valamelyik tagja. Ez esetben a tanár előre meghatározza a feladatköröket, és azt a csoporttagok között szét kell osztania. Ez lehet véletlenszerű, de tudatos is, ha minden tanuló testhezálló feladatot választ.

A vita lebonyolítása lehet hagyományos. Ekkor sorban minden csoport elmondja a maga befektetési javaslatát az indoklásokkal együtt. Az összes javaslat elhangzása után a csoportok átgondolják saját megoldásukat, és érvrendszerüket bővítik, vagy kiemelik azokat az érveiket, amelyek a többiek javaslatával szemben a saját álláspontjukat megtámogatja. Másrészt meg kell keresni a többiek javaslatában, érvrendszerében a legsebezhetőbb pontot, és erre indoklással rámutatni. Ezt újabb körben kell ismertetni, de ezt másik tanuló tegye, ne ugyanaz, aki az előbb beszélt.

A harmadik körben a csoportoknak reagálni kell a gyenge pontjukat érő kritikákra, erre is lesz néhány perc felkészülési idő. A beszélő a csoport újabb tagja legyen. Végül egy negyedik körben minden csoport mondja el, milyen érvekkel találkoztak a többiekénél, amelyeket megfontolásra érdemesnek találtak, még ha azt nem is fogadják, fogadták el. Ezt a negyedik csoporttagnak kell majd elmondania.

Megoldások:

6. kérdés: *A válaszok egyéniek lehetnek, de követeljük meg a tárgyyszerűséget. Gyengülő forint mellett előnyös lehet a devizában történő megtakarítás.*

7. kérdés: *Vita lefolytatása.*

8. kérdés: *Érdemes lett volna euróba fektetni 2005-ben, 2006 első felében, valamint 2007-ben és 2008-ban. 2010-től inkább forintban célszerű megtakarítani, de lehet vállalni a kockázatot, és további forintgyengülésre játszani.*

9. kérdés. *Árfolyam-ingadozást okozhat az ország gazdasági helyzete, spekuláció, a külkereskedelem vagy a fizetési mérleg alakulása, stb.*

Svájci óra, svájci csoki, svájci hitel

Megoldások:

Ez a feladat a tanulók túlnyomó többségének megoldhatatlan lesz, közös frontális módon mutassuk be a megoldást.

A vásárlásra 5 000 000 Ft-ot, azaz 27 778 svájci frankot (CHF) folyósított volna a bank 20 évre 8%-os THM-mel, CHF alapon. Ennek induló törlesztőrészlete 41 760 forint, ami 232 CHF-ből ered 180 forintos árfolyamon, annuitásos törlesztéssel, változatlan kamatozást feltételezve.

10.) Számold ki, hogy mennyi lenne a jelenlegi törlesztőrészlet 5 év törlesztés után 280 forintos árfolyamon!

$$232 * 280 = 64\,960 \text{ forint}$$

11.) Hány százalékkal nőtt a törlesztőrészlet?

$$\frac{64\,960}{41\,760} = 1,555, \text{ azaz } 55,5\% \text{-kal}$$

12.) 5 év törlesztés után a tőketartozásból 24 313 CHF maradt. Mennyi lenne ez ma a családnak forintban kifejezve?

$$24\,313 * 280 = 6\,807\,640 \text{ forint}$$

13.) Vitasd meg az osztálytársaiddal, hogy milyen körülmények között érdemes svájcifrank-alapú hitelt felvenni?

33-34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem

NAT megfeleltetés		
műveltségi terület	témakör	
történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – az állam kapcsolata a gazdaság különböző szereplőivel	

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
technika, életvitel gyakorlat	család, otthon háztartás – tudatos fogyasztói magatartás

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• fogyasztóvédelem • vásárlók könyve • ügyfélszolgálat • szavatosság • jótállás • termékbemutató • Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság • Gazdasági Versenyhivatal • Pénzügyi Békéltető Testület		

Miért fontos?

A pénzügyekkel szemben – okkal vagy ok nélkül – az emberek általában kiszolgáltatottnak érzik magukat. Ezt a kiszolgáltatottságot enyhíti, ha az ügyfelek tisztában vannak az őket megillető jogokkal, tudják hová fordulhatnak panasz esetén, mennyi időn belül kell válaszokat kapniuk. Ez a fejezet ennek a megismerésében segít.

Ábrák

Eljárásrend panasz esetén

Minden tanuló készüljön föl, hogy az ábrát előszóban ismertetni tudja. Ezt érdemes páros munkában tenni, hogy egymásnak elmondhassák, gyakoroljanak. Az ábrát nem kell kívülről megtanulni, a szóbeli előadás közben rá lehet pillantani. Az előadás megszakítható, és átveheti más a folytatást. Az egyértelmű logikai rend ezt lehetővé teszi.

Óra menete

Ennek a fejezetnek a feldolgozásához alkalmazhatjuk az alábbi módszert.

Készítsünk minden csoport számára – a tankönyvi anyagon túl – egy résztémából felkészülést biztosító anyagot. Ilyenek lehetnek a szerződésekre vonatkozó szabályok, az NFH feladatköre, tevékenysége, a GVH feladatköre, tevékenysége, Az MNB ellenőrzéssel kapcsolatos feladatköre, tevékenysége, vagy az eljárásrendek részletesebb ismertetése (a mellékletben található minta). Ezt négy részre daraboljuk, minden csoporttag felkészül a saját területéből, ezt megosztja a többiekkel. Ennek birtokában a csoport színes, írásos, szemléltető anyagot készít egy ív csomagolópapírra.

Ha ez elkészült, négy új csoportot hozunk létre. Ezt a következőképpen tesszük: Minden csoportban azonosítjuk a tagokat (pl.: A, B, C, D), és az azonos jelet viselők kerülnek egy csoportba. Az új csoportok összeülnek, magukhoz vesznek egy-egy kész szemléltető anyagot, és aki a készítésében részt vett, néhány perces előadást tart róla. Az idő leteltével a papírok egy asztallal arrébb vándorolnak, és folytatódik az ismertetés. Így mindenki megismer minden munkát, és mindenkinek beszélnie is kell.

Tankönyvi feladatok

Nem működik a botmixer

Megoldások.

1. kérdés: Az áruház jogszabályellenesen járt el, a botmixerre 8 nap után szavatosság vagy jótállás vonatkozik akkor is, ha akciós termék volt.
2. kérdés: A cég büntetést kaphat, romlik a róla kialakított kép.

Termékbemutató buktatókkal

Megoldások:

3. kérdés: Panaszt kell tenni, a cég eljárása szabálytalan volt, termékbemutatóval egybekötött értékesítéskor árengedmény, kedvezmény vagy vagyoni előny nyújtása ugyanis tilos.
4. kérdés: Vásárlók könyve, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság.

Akcio és hitel

Megoldások:

5. kérdés: Szubjektív válaszok születhetnek, ennyi adatból nem tudunk biztosat. Ennek ellenére követeljük meg a tárgyyszerű megoldásokat.
6. kérdés: Helyesen járt el, hiszen a bankkal van vitája, ha nem rendeződik, továbbléphetnek.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A fogyasztók védelmének mindenki által ismert eszköze a köznyelvben csak garanciának mondott, de hivatalosan **szavatosságnak**, illetve **jótállásnak** nevezett **kötelezettségvállalás**. Mint majd látjuk, e két fogalom nem ugyanazt jelenti.

Alapszabályként kimondhatjuk, hogy a szavatossági idő minden termékre legalább két év. Ez vonatkozik a cipőre, a rajzlapra és a hűtőszekrényre is. Tehát a megvásárolt terméknek két évig használhatónak, működőképesnek kell lennie.

Természetesen nem vonatkozik ez a romlandó árukra, élelmiszerekre stb., amelyeken viszont kötelezően fel kell tüntetni a használhatóság határidejét. A szavatossági idő első hat hónapjában az eladónak kell bizonyítania, hogy a meghibásodás a helytelen használatból eredt, míg hat hónap után a bizonyítási teher megfordul, és a hátralévő 18 hónapban a vevőnek kell bizonyítania vétlenségét.

Az előző bekezdésben írtak minden termékre vonatkoznak. (A jog ugyan nem a termék, hanem a fogyasztói szerződés kifejezést használja, de mi most fogalmazhatunk egyszerűbben is.) Vannak azonban olyan áruk, amelyeket tartós használatra terveztek, és ezekre a jogszabályok kötelezően **legalább egy éves időszakot írnak elő, amely időszakban a bizonyítási teher az eladón van. Ezt a kötelező egy évet nevezzük jótállásnak.** Ez tehát olyan, mint a szavatosság első hat hónapja. Jótállás vonatkozik a következőkre (nem teljes körű a felsorolás):

- – hűtőszekrény, fagyasztó, kombinált hűtőszekrény,
- – mosógép, szárítógép, mosogatógép,
- – porszívó, tisztítógép,
- – varrógép,
- – személygépkocsi, motorkerékpár, kerékpár, babakocsi.

Jótállás vonatkozik továbbá a 10 000 forint feletti termékek jelentős hányadára, többek között a motoros kéziszerszámokra, az elektromos hírközlő végberendezésekre, hangszerekre, órákra, fényképezőgépekre stb. Természetesen, ha ezt a gyártó vagy a forgalmazó vállalja, bármely termékre, és bármilyen hosszú időtávra is vállalható jótállás.

35. Életpályánk pénzügyi döntései

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra - a háztartások gazdálkodása
Életvitel és gyakorlat	alapvető gazdasági ismeretek

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Technika, életvitel és gyakorlat	család, otthon, háztartás

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
pénzügyi döntés	célkitűzés → állapotfel- mérés → feladatmeghatá- rozás	

Miért fontos?

A fejezet tudatosítja, hogy az egyes életszakaszokban milyen pénzügyi kihívások érnek minket, ezzel segítve a váratlan helyzetek elkerülését.

Óra menete

A teljes lecke feldolgozható csoportmunkában, ha minden csoporttag eltérő életkorra fókuszál. Legyen egy felelőse a gyermekkorak (születéstől a középiskola befejezéséig), a fiatal felnőttkorak (középiskola befejezésétől hozzávetőleg a 30-as éveink közepéig), érett felnőttkor (amíg gyermekeket kell eltartani, iskoláztatni) és végül az időskor (gyermekek „kirepülése” után).

Az egyes időszakok nem egyformán nehezek. A gyermekkor mindenki számára ismerős lesz, ezért a feldolgozása is könnyebb. A tanulóközösség ismeretében biztosítsunk segédanyagokat, segítsük a csoportok alakítását, hogy eltérő tapasztalatokkal, családi háttérrel rendelkező tanulók alkothassanak egy csoportot.

Tankönyvi feladatok

Számvetés

Megoldások:

1. kérdés:

Pénzügyi-gazdasági döntés	Ki/mi indokolta az eseményt/lépést?	Ki végezte a feladatot?	Közvetlenül kit érint a döntés?
Családi költségvetés összeállítása	Évi középiskolába kerül	A szülők	Az egész családot
Bankszámlanyitás Évinek	Korszerű pénzkezelés a családtól távol	A szülők Évivel	Évit
Bankkártya választása	Korszerű pénzkezelés	A szülők	A szülőket
Hitelfelvétel	Ház korszerűsítése	A szülők	Az egész családot
Svájci hitel elutasítása (negatív döntés)	Devizakockázattól való félelem	Anyu	Az egész családot
kétmillió forint befektetése	Megtakarítás igénye	A szülők	Az egész családot
.....	.....	.....	.....

2. kérdés: Egyéni válaszok lehetségesek, törekedjünk a racionális, életszerű megoldásokra.

3. kérdés: Gondolattérkép minták a neten találhatóak. A tanulók szubjektív elemeket fognak felvonultatni, de készítsük őket a racionális megoldásokra.

4. kérdés: Minél korábban.

Szakmai magyarázatok

A gyermekek nevére nyitható bankszámláknak széles köre áll rendelkezésre. Az esetek többségében 14 éves korig a szülő a bankszámla társtulajdonosa, és egyedül rendelkezhet a számla fölött. 14 és 18 éves kor között a junior számlákhoz is szükség van a szülőre, de rendszerint mind a szülő, mind a gyermek rendelkezhet a számla fölött. Az ilyen junior számlák általában 24-25 éves korig használhatók, de ha a gyermek a 18. életévét betöltötte, onnantól kezdve a szülő elveszíti a számla fölötti rendelkezési jogot és csak a gyermek illetékes.

36-37. Szereplők és kapcsolataik a piacgazdaságban

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a gazdaság főbb szereplői és kapcsolatrendszerük

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – az állam kapcsolata a gazdaság különböző szereplőivel

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
- erőforrás - humán tőke - vállalkozó - tőkejavak - gazdaság - termelési tényező - állam - piacgazdaság		

Miért fontos?

A gazdaság szereplőinek azonosítása, a viszonyrendszer feltárása lehetővé teszi, hogy elhelyezzük saját magunkat ebben a rendszerben. Ez a pozicionálás segíti az életpálya tervezését, kapaszkodót adhat ahhoz, hogy honnan hová szeretnénk eljutni.

Ábrák

A négy szereplős gazdasági modell

A csoportmunka során minden csoporttag testesítsen meg egy-egy szereplőt, és készítsenek önmaguk felhasználásával térbeli modellt a kapcsolatrendszeréről. Követelmény, hogy a modell tegye szemléletessé a szereplők között áramló különféle árukat, szolgáltatásokat, nem anyagi jellegű tényezőket.

Óra menete

Csoportmunkában a szakértői mozaik segítségével feldolgozhatjuk a teljes anyagot, mivel az pont négy részre tagolható. Bár a tankönyv két órát tervez erre az anyagrészre, de csoportban dolgozva, az ábrához kapcsolt feladatot is végrehajtva ez az idő kevésnek bizonyulhat. Ha van rá mód, érdemes egy dupla órát szánni ennek a tananyagrésznek a feldolgozására.

Tankönyvi feladatok

A robotmunkás

Megoldások:

1. kérdés: Mosás, fűtés stb.

2. kérdés: Közgazdász szakos tanárok most ne figyeljenek, mert szakszerűtlen, de laikus számára talán érthető megfogalmazás következik. A háztartásban addig fogunk gépesíteni, amíg a gépre elköltött pénz hasznossága kisebb, mint a felszabaduló idő hasznossága. Jellemzően minél több pénz áll rendelkezésre, annál kisebb lesz a háztartási gépre költött pénz hasznossága, illetve minél kevesebb a pénz, annál nagyobb a háztartási gépre költött pénz hasznossága.

3. kérdés: Munka, tőke, vállalkozó, információ. Természeti tényezők kevésbé játszanak szerepet.

4. kérdés: Szélkerék, napelem és napkollektor, hőszivattyú, vízerőmű stb.

A nyereséncsoki

Megoldások:

5. kérdés: Szubjektív megoldások szülehetnek, de tartsuk a tanulókat az életszerű megoldásoknál.

6. kérdés: Lásd az előző kérdést.

7. kérdés: Afrikában, Dél-Amerikában, illetve az Óceánia szigetvilágában találhatunk olyan népcsoportokat, akik őrzik hagyományos, természet közeli kultúrájukat. Ugyanakkor a fejlett világban is újból tért hódítanak a kézműves termékek, ami gyakran a tradicionális gazdálkodás feléledésével jár.

Piac, gazdaság, csoki

Megoldások:

8. kérdés: Terogazdaság: Észak-Korea, Kuba, Venezuela; Tradicionális gazdaság: Ghana, Burkina Faso stb.

9. kérdés: Peti diákmunka (W), Munkabért terhelő SZJA (Th), Munkabér megtakarítás, bankszámla (Sh), Túracipő vásárlás bérből (C), Szlovák túra (IM)

10. kérdés: Külföldi gazdaságtól lehet munkát és fizetést kapni, lehet tőle vásárolni, lehet neki közvetlenül értékesíteni, a tevékenységre vonatkozó belföldi vagy külföldi járulékokat megfizetni stb.

A dugó ára

Megoldások:

11. kérdés: A támogatás ellen szól, hogy aki a pénzt adja, az diktálja a feltételeket, kiszolgáltatottság lehet. A támogatás mellet szól a tőkehiány, és a dugók további veszteséget okoznak.

12. kérdés: Állami támogatás, önerő, uniós támogatás, környező vállalatoknak is érdeke lehet az infrastruktúra fejlesztése.

13. kérdés: A gazdaság ciklikusan működik, ennek hatásait lehet tompítani. Megakadályozza, hogy a nagyobb vállalatok visszaéljenek erőfölényükkel, fenntartja és működteti azokat az eszközöket, amelyek nem profitábilisak, stb.

14. kérdés: Két szélsőség, érdemes a véleményvonallal próbálkozni. A sor két vége a nagyon egyetért, ha felálltak, középen hajtsuk meg a sort, és az egymással szembekerült tanulók kicserélik véleményüket.

Egyéb feladatok

1. feladat

Belányi Péter, aki Piliscsabán lakik, észreveszi, hogy az Egyetem utcai lakóházakhoz tartozó autók száma már olyan nagy, hogy lehetetlen esténként parkolókat találni és az autókat biztonságosan tárolni. Az épületektől 2 percre egy beépítetlen, de gazos, egyenetlen felszínű terület található. Tulajdonosát, Szondi Györgyöt sikerül meggyőzni, hogy az elkövetkező egy-két évre adja bérbe a területet. Péter hitelt vesz fel nagybátyjától és a pénzből a földet elegyengeti, körbe keríti, kaput, lámpát, és egy kis őrbódét állíttat fel. A pénzből még egy parkoló órát is vesz, amellyel jegyet is tud nyomtatni (és bevételét a NAV is láthatja).

A parkoló minden nap 24 órán át lesz nyitva, ezért két fiatalos, jó erőben lévő nyugdíjast is felvesz, illetve ő maga is 8 órás szolgálatba áll. A két őrnek, Pali bácsinak és Károly bácsinak napi 6-6 ezer Ft-ot fizet.

Péter folyamatosan vezeti a költségeit és bevételeit, szeretné pontosan tudni, hogy beválik-e az üzlet.

A következő kifejezések felhasználásával válaszold meg az alábbi kérdéseket!

munkaerő, tőke, természeti tényező, vállalkozó, munkabér, kamat, haszon, bérleti díj

Az az összeg, amit Péter fizet Szondinak, a .....

Az a termelési tényező, amit Szondi nyújt Péter vállalkozásához, a .....

A két nyugdíjasnak kifizetett pénz a .....

A kerítés, a kapu és az őrbódé közös neve: .....

Péter nagybátyja kapni fog .....

Belányi Péter, aki meglátta a lehetőséget és kockázatot vállalva elindította a parkolót, azt a termelési tényezőt biztosította, amit úgy hívunk, hogy .....

A két nyugdíjas, aki Péternél dolgozik, a .....

A jegyeket kiadó gép példa a ..... -re.

Az a szereplő, aki két termelési tényezőt is képvisel: .....

Melyik két tényezőt biztosította? ..... és .....

Az első havi működés után Belányi Péter megállapítja, hogy miután kifizette a két nyugdíjast, a telek tulajdonosát és nagybátyját, még marad a bevételből 150 000 Ft-ja. Elégedetten dörzsöli a kezét: az első hónap után 150 000 Ft nyereségem van. Igaz ez?

Indoklás:

.....

.....

.....

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Az információ a közgazdaságtanban nem matematikai és nem is a hétköznapi értelmezésében szerepel. Információnak azt a hírt, adatot tekintjük, amely a befogadót – legyen az vállalat, háztartás vagy az állam – valamilyen gazdasági cselekvésre készíti. A befogadó számára közömbös hírt nem tekintjük információnak.

Ezt figyelembe véve a vállalatok számára döntő fontosságú, hogy azokhoz az adatokhoz és hírekhez jussanak hozzá – de azokhoz feltétlenül hozzájussanak –, amelyek számukra értékkel bírnak.

38-39. Az áruk és a pénz világában élünk

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a gazdaság főbb szereplői és kapcsolatrendszerük

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• kereslet • kínálat • egyensúly, • keresleti görbe • túlkereslet • árrugalmasság • fizetőképes kereslet • hiány • túltermelés • ár • piac		

Miért fontos?

A piaci jelenségekkel, hatásokkal mindenki nap mint nap találkozik, azok alapvetően befolyásolják életünket. Ez a fejezet segít abban, hogy akár fogyasztóként, akár vállalkozóként eligazodjunk a piac világában az alapfogalmak szintjén, és egy-egy változás ne érjen minket teljesen váratlanul.

Óra menete

Csoportmunkában feldolgozható a tananyag a rendelkezésre álló kilencven percben. A csoport két tagja („A” és „B”) a kereslet fejezetrészt, másik két tagja („C” és „D”) a kínálat fejezetrészt tanulja meg. A megtanult anyagról „A” beszámol „C”-nek, „B” pedig „D”-nek, majd szerepet cserélnek a párok, és „A” hallgatja „C”-t, és „B” hallgatja „D”-t.

Ezt követően párcsere történik, és „C” elmondja „B”-nek, amit „A”-tól, valamint „D” „A”-nak, amit „B”-től hallott. „B” és „A” kontrollálni tudja „C” és „D” tudását, hiszen eredetileg ők sajtótították el a tankönyvből az anyagot.

Ezután ismét szerepcsere, most „A” és „B” beszél, „C” és „D” ellenőriz.

A Hogyan alakul ki az egyensúly részt a tanulók önállóan dolgozzák fel, és válaszolják meg a kérdéseket. Erre adjunk meghatározott időt. Az idő lejártával üljenek össze ismét a csoportok, és egyeztessék a tagok a megoldásaikat. Amiben megállapodnak, azt egy lapra írják le, ha egymásnak ellentmondó elképzeléseik vannak, és nem jutnak megállapodásra, akkor több verziót is leírhatnak. A kidolgozott feladatokat a végén be kell adni, a pedagógus ellenőrizze a megoldásokat.

Tankönyvi feladatok

Forró a szendvics

Az itt szereplő feladatokat párban oldja meg a csoportnak az a két tagja, akik eredetileg a kínálatot tanulták meg. Írásban készítsék el a megoldást, és ellenőrzésre adják át a másik két csoporttagnak.

Megoldások:

1. kérdés: A magasabb árhoz alacsonyabb, az alacsonyabb árhoz magasabb kereslet tartozik. Ez a kereslet törvénye.

2. kérdés: Ha a sonkás bagett ára csökken, akkor abból többet fognak vásárolni, és mivel ez helyettesítő terméke a melegszendvicsnek, így abból kevesebbet fognak venni.

Ha az üdítő italok ára emelkedik, akkor abból kevesebbet fognak vásárolni, és mivel ez kiegészítő terméke lehet a melegszendvicsnek, így valószínűleg abból is kevesebbet fognak venni.

A zsebpénz emelkedése nagy valószínűséggel növelni fogja a tanulók keresletét a melegszendvics iránt.

3. kérdés: Növekvő árhoz akkor tartozik növekvő kereslet, ha az úgynevezett sznobhatás érvényesül. Ezt a jelenséget többek között a divatcikkeknél figyelhetjük meg. Ha növekszik az ár és stagnál a kereslet, akkor alapvető fogyasztási cikkekről lehet szó, ilyen például a kenyér.

A büfés

Az itt szereplő feladatokat párban oldja meg a csoportnak az a két tagja, akik eredetileg a keresletet tanulták meg. Írásban készítsék el a megoldást, és ellenőrzésre adják át a másik két csoporttagnak.

Megoldások:

4. kérdés: A görbe azt mutatja, hogy növekvő árak mellett a termelők szeretnék többet eladni, azok is belépnek a piacra, akik, esetleg csak drágábban tudnak termelni. Tehát a piaci kínálat nő. Ugyanakkor, ha a piaci ár csökken, a magasabb költséggel termelők kezdenek kiszállni, ezért a piaci kínálat csökken. Látni kell azonban azt is, hogy azokban az ágazatokban, ahol nagyméretű, nagy lekötött tőkével működő vállalatok tevékenykednek, ott nem ennyire egyértelmű a helyzet. Például az olaj ára több mint 70 százalékpontot esett, de a kínálat érdemben nem csökkent, sőt Irán belépésével még nőtt is.

5. kérdés: A sajt kell a melegszendvicshez, de ha nő az ára, akkor nő a melegszendvics költsége is. Így valószínűleg csökkeni fog a melegszendvics kínálata.

Ha a tanulók szeretik a tejet, akkor lehet, hogy bevállalják mellé a kakaós csigát, azzal jóllaknak, és ezért kevésbé veszik majd a melegszendvicset. A csökkenő kereslet miatt a büfés vagy engedményt ad, vagy csökkenti a kínálatot. De ez egy közvetett hatás.

6. kérdés: Nem lehet.

Keresem a kínálatot

Megoldások:

7. kérdés: *A keresleti függvény negatív meredekségű, azaz csökkenő, a kínálati függvény pozitív meredekségű, azaz növekvő.*

8. kérdés: *200 forintos ár mellett 250 darabot vennének, de csak 75 darab van a piacon. Ezt nevezzük hiánynak.*

400 forintos ár mellett 100 darabra van kereslet, de 205 darab került ki a piacra. Túlkínálat alakult ki.

9. kérdés: *A 300 forint az egyensúlyi ár, ennél pont 145 darabot akarnak eladni és venni. Ha a büfés 145 darab szendvicset tart a pultban, de megemeli az árat, akkor néhány darab a nyakán marad.*

Szakmai magyarázatok

Az emberek hétköznapi tapasztalatai nem feltétlenül támasztják alá az elméletben megfogalmazott rugalmas változásait az áraknak és a kínálatnak. A kereslet azonban mindig reagál az árváltozásokra.

Ennek az az oka, hogy a modell tiszta érvényesülése a tökéletesen versenyző piacra vonatkozik, ahol egyetlen piaci kínálati szereplő sem képes önmagában hatást gyakorolni az árakra. Vagyis, ha elhagyja a piacot, vagy oda belép, az oly kis mértékű befolyást gyakorol a kínált mennyiségre, ami árváltozásban még nem csapódik le.

A mai piacok túlnyomó többsége ugyan kompetitív (versenyző) piac, de nem tökéletes, hanem oligopolisztikus verseny zajlik. Az oligopol piac jellemzője, hogy a kínálati oldal egy-egy szereplője is képes az árakat befolyásolni.

A piac sajátos formája, ha a vevő van monopol helyzetben, ezt monopszóniának nevezzük.

40. A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi és állampolgári és gazdasági ismeretek	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• rendszerváltás • ellenzéki kerekasztal • munkaerőhiány • munkanélküliség • privatizáció • nyitott gazdaság		

Miért fontos?

Napjaink állandóan visszatérő témája – médiumokban, magánbeszélgetésekben egyaránt – a rendszerváltás, az ahhoz kapcsolódó illúziók, illetve rendszerváltás nyertesei, vesztesei. A rendszerváltás közvetlen hatást gyakorol a mai történésekre, de a középiskolás korosztály számára ez már történelem. Még a szülők is igen fiatalon vagy fiatal felnőttként éltek meg a folyamatot, ezért az iskolára hárul a feladat, hogy a rendszerváltással kapcsolatos információkat a gyerekek számára biztosítsa, és segítse őket az eligazodásban.

Óra menete

A téma kötelező része a történelem tananyagának. Javasolt a történelmet tanító kolléga bevonása.

41-42. Egy kis pénztörténet

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	A világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra - a pénz-piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• érme • bankjegy • papírpénz • bank • pénzhasználat • arany • nemesfém • pénzhelyettesítő • törvényes fizetőeszköz • számlapénz • készpénz	nemesfém → aranypénz → klasszikus bankjegy → aranyfedezet nélküli pénz → hitelpénz	

Miért fontos?

A pénzt nagyon sok félreértés övezi a modern társadalmakban, kevesen vannak, akik a hitelpénz fogalmát ismerik, értik. Ez a pénzt misztikussá teszi, ez pedig bizalmatlanságot szül a pénzügyintézetek, pénzügyi szolgáltatók felé. A pénz kialakulásának, történetének megismerése feloldhatja a pénz „fétisjelleget”, segítheti a bankok és pénzügyi szolgáltatók elfogadását, a velük való együttműködést.

Óra menete

Hogyan jutottunk a kauri kagylótól...

Kezdjük a témát egy frontális ötletbörzével, amelyben mindenki mondhat olyan tárgyakat, dolgokat, állatokat, növényeket, amelyek szerint betölthetik a pénz szerepét. Mindent el kell fogadni, minősíteni az ötleteket egyelőre nem kell. (Tanári feladat viszont, hogy kiszűrje a pusztán heccből bementett dolgokat.) Az ötletek a bemondás sorrendjében kerüljenek a táblára.

Az ötletbörze után összeülnek a csoportok, akik kapnak egy előre elkészített, de üres nyomtatványt. Ennek első oszlopába a pénz szerepét betöltő dolgot kell beírni, második oszlopába, hogy miért alkalmas, harmadik oszlopába, hogy miért nem

alkalmas pénznek. Aláhúzással vagy más módon emeljék ki a csoportok azokat, amelyek már voltak a pénz szerepben.

Az elkészült táblázatokat a csoportok nyilvánosságra hozzák, az eltéréseket pedig frontálisan megbeszéljük.

A folyamat végére összeállhatnak azok az ismérvek, amelyek egy dolgot alkalmassá tesznek arra, hogy betöltse a pénz egy vagy több funkcióját, és meglesz az a tárgy is, amely a legtöbb funkciót egymaga képes betölteni (arany). Ezzel meg is oldottuk a lecke első részét.

Mi a modern pénz?

A téma egyedisége és nehézsége miatt a tanári magyarázat nem mellőzhető, ez akár frontálisan is megtehető. A feladatot viszont önálló munkával oldják meg a tanulók, majd párban egyeztessék megoldási elképzeléseiket.

Mi a közös a ...

A tanulók párokban dolgozzanak. Olvassák el a szöveget, értelmezzék, és keressék meg azokat a pontokat, amelyekkel nem tudnak mit kezdeni, amit nem értenek. Ezekkel keressenek meg más párokat, akik tudják a választ. Ha marad megválaszolatlan probléma, arra tanári magyarázatot kell adni.

A feldolgozás részét képezi, hogy a párok megválaszolják a Pénz nem játék feladat kérdéseit is.

Tankönyvi feladatok

Évi nem lett multimilliárdos

Megoldások:

1. kérdés: Só, kagylók, kisebb testű állatok, toll, fémek.
2. kérdés: Viszonylag kis mennyiségben jelentős értéket képviseljen, oszthatóság, legyen általánosan elfogadott.
3. kérdés: A numizmatika az érméssel foglalkozó tudomány. A régi érmék sokat elárulnak az elmúlt korokról.
4. kérdés: A maitól eltérő gazdasági viszonyok, árarányok miatt ezt nem lehet meghatározni. Valamit segít, ha tudjuk, hogy a jobbágyság éves adója (kapuadó) 18 dénár volt, ami egyötöd aranyforintnak felelt meg. Ezt vessük össze egy mai éves adóval.
5. kérdés: Nagyon gazdagként, sok arannyal körülvéve. Ismereteink szerint az elsők között veretett aranypénzt.

A papírfecni

Megoldások:

6. kérdés: Jobban szállítható, őrzi az értékét, mindenütt elfogadják, könnyen osztható.
7. kérdés:

Pénzkorszak	Történelmi korszakok földrajzi területek	Pénzforma	A pénzforma jellemzői
Árupénz	ókor, honfoglaló magyarok	só, bors, marha, bőrök	el is fogyasztható
Aranypénz	ókor, középkor, kora újkor, Európa, Ázsia	érme, klasszikus bankjegy	nemesfém vagy papír
Arany és pénzhelyettesítők	újkor, Európa	érme, bankjegy	nemesfém, fém, papír
Modern pénz	napjaink, mindenhol	bankszámlapénz, készpénz	kevésbé értékes anyag vagy nincs anyaga

8. kérdés: Az 1920-as pénz nem bank-, hanem államjegy, „érczpenzre” nem váltható. Elfogadását az államhatalom kényszeríti ki, nem a mögötte lévő nemesfém fedezet.

9. kérdés: A Monarchia szétesésével megszűnt az átválthatóság.

10. kérdés: Nem állt rendelkezésre a megfelelő mennyiségű nemesfém.

A pénz nem játék

Megoldások:

11. kérdés: Elkezdnek emelkedni az árak, esetleg a kereskedő el sem fogadja a pénzt.

12. kérdés: Ha az adós nem tud fizetni, akkor a bank leírja a követelést, vesztesége keletkezik, vagyona csökken, így hitelezni is kevesebbet tud. Ad abszurdum, ha a hitelét senki nem fizeti vissza, összeomlik a pénzrendszer és vele a teljes gazdaság.

13. kérdés: A táblázatból minden kiolvasható.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Az aranyat és az ezüstöt valószínűleg a sumerok használták először pénzként, az aranyat kevésbé, az ezüstöt inkább. Az arany a nap, az ezüst a hold szimbóluma volt. Ez határozta meg egymáshoz viszonyított értéküket – árfolyamukat – is. Ugyanis a keringési időt vették alapul, amely a föld esetében 365, míg a holdnál 27 vagy 29 nap.

Azért ez a bizonytalanság, mert a hold szinodikus periódusa – keringési ideje a csillagos égbolthoz képest – 29 nap 12 óra és 44 perc, míg sziderikus periódusa – újholdtól újholdig – 27 nap 7 óra és 43 perc. Ezzel már a sumerok is tisztában voltak, de hogy az arany-ezüst váltáshoz melyiket használták, azt sajnos nem tudjuk.

Tehát egy egységnyi – azaz egy siqlum (kb. 8-9 gramm) – arany úgy aránylott egy egységnyi ezüsthöz, mint a 365 a 27-hez vagy a 29-hez.

43. A pénz szerepe a gazdaságban

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	A világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénz-piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• hitelpénz • értékmérő • forgalmi eszköz • fizetési eszköz • kincsképző • világpénz		• pénzmultiplikátor – mértani sorozat összege, ahol $q < 1$

Miért fontos?

Az előző lecke folytatásaként eljutunk a pénzteremtés műveletéhez, és ezzel teljessé válik a kép a mai pénz megértéséhez. Ha ezzel megfosztjuk a pénzt a mitikus jellegétől, akkor könnyebben érthetjük meg a rendszer működését.

Óra menete

Hogyan keletkezik a pénz?

A tankönyv mellé adjunk a tanulók kezébe egy előre elkészített táblázatot, amely meghatározott tartalékolás mellett megmutatja, mennyi pénz teremthető hitelnyújtással. Ez egyben érthetőbbé és könnyebben elfogadhatóvá is teszi a hitelnyújtás útján történő pénzteremtést. (táblázatminta a mellékletben). Ezt párokban értelmezzék a tanulók, és vessék össze a tankönyvben olvasottakkal. Közösén gondolkodva a feladatokat is meg tudják oldani.

Mire használják a pénzt

Felhasználhatjuk az előző fejezet ötletbörzsjének nyomtatványát, amely tartalmazza, hogy egy-egy dolgot mi tesz alkalmassá arra, hogy pénzként funkcionáljon. Ezek között jó eséllyel felfedezhetünk több pénzfunkciót is, ami ennek a résznek a tananyaga.

A Cserebere feladatban látható módon a párok állítsanak elő saját post-iteket, és ragasszák a táblára írt pénzfunkciókhoz.

Tankönyvi feladatok

Teremtsünk egy kis pénzt!

Megoldások:

1. kérdés: Válaszként lásd a szakmai magyarázatokat.

2. kérdés: A forgalomban lévő készpénz mennyisége folyamatosan nő, ezt a kiskereskedelmi forgalom bővülése indokolja. Különösen érdekes az év végi kiugrás, ami a karácsonyi vásárlásokhoz kapcsolódik.

3. kérdés: Lásd az előző kérdést.

Cserebere

Megoldások:

4. kérdés: A számítás módja: $\frac{\text{könyv ára}}{\text{képregény ára}} = \frac{3\,500}{2\,000} = 1,75$. Tehát egy könyvért 1,75 képregényt kellene adni, de ezek nem osztható tárgyak. Egész számú megoldást kell találni. Ehhez meg kell keresnünk a 3 500 és a 2 000 közös többszöröseit. Közülük a legkisebb a 14 000, ami négy könyvet és hét képregényt jelent. Tehát a cserearányok: 4 könyv, 7 képregény, vagy 8 könyv, 14 képregény, és így tovább.

5. kérdés: Értékmérő, forgalmi eszköz, fizetési eszköz, kincsképző, világpénz.

6. kérdés:

A: Sajtos zsemle, telefonszámla.

B: Nyugdíjbiztosítás, kerékpárra spórolás.

C: Árkalkuláció.

D: Euro vásárlása.

E: Hiteltörlesztés, adófizetés, kölcsön az osztálytársnak.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A pénzteremtés, a hitelpénz a modern pénzügy nagy „rejtélye”. Nézzük meg ezt közelebbről.

Tegyük fel, hogy a gazdaság valamely szereplőjének van 100 egység „valódi” pénze (ne firtassuk, hogy ez honnan van), amit elhelyez egy bankban. Ha a bank ennek a 10%-át tartalékolja, akkor a gazdaság egy másik szereplője fel tud venni ettől a banktól 90 egység hitelt, ami szintén „valódi” pénzként funkcionál, hiszen nem lehet megkülönböztetni az eredetitől. Ő is elhelyezi a pénzét egy bankban. Így az első szereplőnek van 100 egység, a második szereplőnek 90 egység bankszámlapénze, amellyel tetszőleges tranzakciókat bonyolíthatnak le.

Ha a második bank is 10%-ot tartalékol, akkor ő is nyújthat hitelt, mégpedig 81 egységnyi pénzt. Elméletben ez így folytatódhat tetszőleges ideig, csak a gazdasági szereplők száma szabhat korlátot. A 10%-os tartalékolás mellett a pénzmennyiség az induló összeg tízszeresére növekedhet. Ez ugyanis egy mértani sorozat, amelynek a quociense (hányadosa) kisebb, mint egy. Példánkban a quociens 0,9, mert $\frac{90}{100} = 0,9$, valamint $\frac{81}{90} = 0,9$, és így tovább.

A végösszegre általános képlet is megadható: $\frac{\text{induló összeg}}{1-q}$, ahol q a quociens

44-45. Ahány ország, annyiféle pénz - a devizapiac

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	A világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra - a pénz-piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• deviza • valuta • Eurózóna • export • import • külkereskedelem • külpiac • árfolyam • devizaárfolyam • középárfolyam • eladási árfolyam • vételi árfolyam		• árfolyamok számítás

Miért fontos?

Egy olyan nyitott gazdaságú ország esetében, mint hazánk is, a külföld szerepe, a külkereskedelem, alapjaiban határozza meg a gazdaság működését, állapotát. Ki vagyunk téve a világgazdaság hatásainak, a világpiaci konjunktúra és dekonjunktúra azonnal érződik itt is.

Óra menete

Miért kereskednek egymással

Csoportmunkába szervezve a tanulást a következőt tehetjük: A csoport minden tagja elolvassa ezt az alfejezetet. Az elolvasás után a tanártól minden csoporttag kap egy statisztikai adatsort, amely meghatározott földrajzi régió felé irányuló külkereskedelmünket mutatja (minta a mellékletben). A tanulók áttanulmányozzák a saját adatsorukat, azt összevetik az elmélettel, és megpróbálják megállapítani a főbb tendenciákat, jellemzőket.

Mielőtt saját csoportjukkal megosztanák megszerzett ismereteiket, konzultálnak a többi csoport hasonló feladatot kapott tagjaival. A korábban már említett szakértői mozaik módszert alkalmazzuk.

Ha van olyan csoport, amelyik kiemelkedik a többiek közül, láthatóan hamarabb végzett, akkor adjuk oda nekik a következő meghatározást (komparatív előny) értelmezésre:

Ha „A” ország minden tekintetben fejlettebb, mint „B” ország, vagyis minden terméket hatékonyabban, olcsóbban állít elő, a két ország között akkor is van értelme a kereskedelemnek. Ha „A” ország azokat a termékeket állítja elő, amelyekben az előnye a legnagyobb, és „B” országra hagyja azokat a termékeket, amelyekben az előnye kevésbé nagy, úgy többet termelhetnek. Ez mindkét ország számára előnyös lehet.

Hogyan hatnak a deviza árfolyamok

A Fékekkel az árfolyam ellen feladatból kiindulva, párban dolgozva válaszoljanak a tanulók a kérdésekre. Utána tekintsék át az elméletet, és állapítsák meg, hogy jó válaszokat adtak-e.

Mire jó az euro?

Az igen összetett – bár egyszerűnek látszó – téma feldolgozására frontális beszélgetés lehet a legalkalmasabb, amelyben felvillanthatók az euró mellett és ellen szóló érvek. Lehetséges ugyan a csoportban végzett munka, de ehhez a tankönyvön kívül egyéb írott anyagot is kézbe kellene adni. Ezek azonban olyan árnyalt szakmai megközelítést igényelnek, amelyek a tanulóktól már csak életkoruk miatt sem várhatók el.

Tankönyvi feladatok

Lépre mentek

Megoldások:

- 1. kérdés: Sokféle nézet kerülhet elő, de tartsuk reális mederben az esetleges vitát. Megoldásként a komparatív előnyöket említhetjük.*
- 2. kérdés: A választék és a fogyasztás bővülése, komparatív előnyök.*
- 3. kérdés: Ricardo volt az első, aki gazdasági modelljében levezette a komparatív előnyöket, és a szabadkereskedelem mellett foglalt állást.*
- 4. kérdés: Egyéni feladat, egyéni elbírálást igényel, de figyeljünk arra, hogy a prezentáció a valóságot tükrözze.*

Fékekkel az árfolyam ellen

Megoldások:

- 5. kérdés:*

időpont	euro árfolyam	féktárca ára (Ft)	dollár árfolyam	féktárca ára (Ft)
2013.01.	292	23 360	221	22 100
2014.01.	297	23 760	217	21 700
2015.01.	321	25 680	267	26 700
2015.07.	316	25 280	282	28 200
2015.10.	316	25 280	280	28 000

6. kérdés: 2014 januárjában, dollárelszámolással.

7. kérdés: A gyengülő forint kedvez az exportnak, de visszafogja az importot. Az erősödő forint ellentétes hatást gyakorol. A tőke exportja és importja pont fordítottan működik.

8. kérdés: Lásd az előző kérdést.

Sok zászló – egy pénz

Megoldások:

9. kérdés:

Belgium	1998. december 31.
Finnország	1998. december 31.
Franciaország	1998. december 31.
Hollandia	1998. december 31.
Írország	1998. december 31.
Luxemburg	1998. december 31.
Németország	1998. december 31.
Olaszország	1998. december 31.
Ausztria	1998. december 31.
Portugália	1998. december 31.
Spanyolország	1998. december 31.
Görögország	2000. június 19.
Szlovénia	2006. július 11.
Ciprus	2007. július 10.
Málta	2007. július 10.
Szlovákia	2008. július 8.
Észtország	2010. július 13.
Lettország	2013. július 9.
Litvánia	2014. július 23.

10. kérdés: Egyszerűbbé válik a kereskedelem, könnyebb lebonyolítani a fizetéseket, de csökkenti a gazdaságpolitika mozgásterét az egyes országokban.

11. kérdés: Egyéni elbírálás alapján, a választott ország és időpont szerint.

12. kérdés: Bankár, jelentős szerepe volt az euro létrehozásában.

Szakmai magyarázatok

Az EU egyik legvitatottabb kérdésköre a közös pénz, az euro. A viták főbb csomópontjai a következők:

- Közös monetáris politika, de önálló, független költségvetések.

- Az eltérő fejlettségű országokra más-más hatást gyakorol a közös pénz, a kevésbé fejlettek számára kedvezőtlen, a fejlettebbek számára előnyös.
- Nemzeti valuta hiányában nem lehet az árfolyam mozgásával serkenteni a kivitelt (leértékelés).
- Politikai egység nélkül nem működhet tartósan a közös pénz.
- A maastrichti kritériumok betartása recesszióban tartja az európai gazdaságot, mert az inflációt tartja elsődleges problémának, ezért elsősorban pénzügyi restriktívával kell számolni.

46. Az infláció furcsa természete

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	A világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénz-piac működése

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• infláció • hiperinfláció • defláció • fogyasztói ár • fogyasztóiár-index • reálérték • nominális érték		• fogyasztói árindex • infláció mértéke

Miért fontos?

Az infláció, a pénzromlás végigkísérte a népek történetét, és sokaknak mindmáig a legnagyobb félelme, hogy a pénz elveszíti az értékét, és elszegényednek. A középiskolások ugyanakkor nem ismerik ezt a jelenséget, hiszen napjainkban a pénzromlás mértéke oly minimális, hogy az a gyakorlatban alig érzékelhető, sőt az általuk kedvelt és használt digitális eszközök ára inkább csökken.

Ugyanakkor ez egy ritka, „kegyelmi” állapot, hiszen a hitelpénz stabilitásának legfőbb záloga a bizalom, az pedig pillanatok alatt veszhet a semmibe.

Óra menete

Egy lehetséges módszertan. A csoport „A” és „B” tagja Hogyan változik az árszínvonal?, „C” és „D” tagja a Kik az infláció nyertesei és vesztesei? témát dolgozza föl. Ha megvannak,

1. „A” megosztja tudását „C”-vel, „B” pedig „D”-vel. Ezt követően
2. „C” mondja el, amit végzett „A”-nak, „D” pedig „B”-nek. Ezután
3. „A” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „C”-től hallott, „C” pedig ellenőrzi. Majd
4. „C” elmondja „B”-nek és „D”-nek, amit „A”-tól hallott, „A” pedig ellenőrzi. Utána
5. „B” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „D”-től hallott, „D” pedig ellenőrzi, végül
6. „D” elmondja „A”-nak és „C”-nek, amit „B”-től hallott, „B” pedig ellenőrzi.

Ezt követően a Pengőmilliárdosok feladatot „C” és „D” oldja meg közösen, míg a Sztrájkol a vasút kérdéseit „A” és „B” válaszolja meg. Megoldásaikat mutassák be egymásnak a csoportpárok!

Az infláció kérdésköre jó lehetőséget ad arra, hogy a tanulók olyan, elsősorban a matematikában használatos kifejezéseket értsenek meg, mint például a csökkenő ütemű növekedés. A tanulók ugyanis mechanikusan rögzítik magukban, hogy az infláció az árszínvonal tartós emelkedése, de ha megkérdezzük tőlük, hogyan alakul az árszínvonal, ha csökken az infláció, akkor sokan fognak úgy válaszolni, hogy természetesen csökken. Ami nyilvánvalóan rossz válasz, hiszen az árszínvonal nő, csak évről-évre kisebb mértékben.

Tankönyvi feladatok

Pengőmilliárdosok

Megoldások:

1. kérdés: $\frac{5\,509,6}{100} = 55,096$

2. kérdés: A legalacsonyabb infláció a hatvanas években volt 6%-kal, mert $\frac{106}{100} = 1,06$, A legmagasabb a kilencvenes években volt, amikor az árak 625,25%-ra, vagy másképpen 525,25%-kal növekedtek, mert $\frac{2\,851,3}{456,1} = 6,25$.

3. kérdés: 1990-ben, oka a piacgazdaságra való átállás.

4. kérdés: A hiperinfláció általában három szemjegyű árszínvonal növekedést jelent egy évben.

Sztrájkol a vasút

Megoldások:

5. kérdés: 2014-ben 2009-hez képest $1,049 * 1,039 * 1,057 * 1,017 * 0,998 = 1,17$, azaz 17 százalék volt a fogyasztói árindex növekedése.

6. kérdés: A nominális bér növekedése $1,013 * 1,052 * 1,047 * 1,034 * 1,03 = 1,19$, azaz 19% volt.

7. kérdés:

2013-ban a reálbér változása: $\frac{1,034}{1,017} = 1,0167$, tehát a reálbér 1,67%-kal nőtt.

2014-ben a reálbér változása: $\frac{1,03}{0,998} = 1,032$, tehát a reálbér 3,2%-kal nőtt.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

Az inflációtól félünk, de a fősodorba tartozó közgazdászok a deflációt is igen rossznak tartják. Úgy vélik, hogy a csökkenő árszínvonal válságba taszítja a gazdaságot, mert a fogyasztók az árak csökkenésére számítva elhalasztják vásárlásaikat (holnap olcsóbb lesz), ez pedig a kibocsátás csökkenéséhez, munkanélküliséghez, tehát recesszióhoz vezet.

47-48. Pénz vagy tőke

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások világa

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások helye a nemzetgazdaságban

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• üzlet • vállalkozás • üzleti vállalkozás • input • termelési tényező • emberi erőforrás • tárgyasult erőforrás • innováció • költség		

Miért fontos?

A vállalkozások, mind a nagy-, mind a közép- és kisvállalkozások jelentik azt a bázist, amelyre egy ország nemzetgazdasága felépül. A vállalkozások profitigénye jelenti a kulcsot a technikai fejlődéshez, a piacon maradás igénye szükségszerűen hozza magával az innovációt. A versenyhelyzet hozza létre azt a közeget, amely a fejlődésnek teret ad.

Óra menete

A fejezet jellege és felépítése hasonló az előző fejezetéhez, Az infláció furcsa természetéhez. Módszertanban követhetjük az ott alkalmazott megoldást, de a monotonitás elkerülése végett alkossunk új csoportokat.

Tankönyvi feladatok

Vállalt vállalkozás

Megoldások:

1. kérdés: Az idézet Henry Fordtól származik. Jelentése: ha bízunk magunkban, sikerünk lesz.
2. kérdés: Egyéni, szubjektív válaszok lesznek, fontos, hogy legyenek életszerűek. Például a konkurencia, mert sok ilyen oldal van, milyen lesz a webdesign, és így tovább.

3. kérdés: *Néhány példa: kockázatoállalás, gyors döntési képesség, felelősségvállalás, szervezőkészség, emberismeret stb.*

4. kérdés: *Néhány név: Alexa Zsolt, Bite Barbara, Csetvei Krisztina, Merker Dávid, Raj Ráchel, Szihalmy Levente*

A kocka elvetve jó

Megoldások:

5. kérdés: *Az idézet Mark Zuckerberg-től van, aki a Facebook alapítója. Előben lehet példa Petiék számára, hiszen Zuckerberg nem az első volt, aki közösségi oldalt alapított, mégis az általa létrehozott formátum lett sikeres.*

6. kérdés: *Olvasók (fogyasztók), a bemutatott vendéglátóhelyek (megrendelők), állami szervek (adóhatóság, törvényes felügyelet stb.), potenciális reklámozók stb.*

7. kérdés: *Az üzleti partnerek támogatók, hiszen ők is érdekeltek a sikerben, az állami szervek inkább gátolnak, de szükséges a szerepük.*

8. kérdés: *A helyi adók emelése gátló tényező, az időjárás semleges, hiszen nem a honlap hibája, ha változás történik, de lehet kapcsolatot keresni valamely időjárás honlappal, és együttműködni. A zenekar a városban növelhetné az olvasottságot, a nyomtatott programújság csökkenti, vagy semleges. Utóbbi eset azért, mert egyre csekélyebb az átfedés a nyomtatott és online sajtót fogyasztók között.*

9. kérdés: *Utóbbi eset monopolhelyzetbe hozza Petiéket, ami a vállalkozásuknak kényelmes, de a fogyasztóknak hátrányos.*

10. kérdés: *A monopólium olyan vállalkozás, amely egyedül van eladóként egy piacon. Az oligopol piacon az eladók száma csekély, egyenként is képesek a piaci viszonyok befolyásolására. A piacok jelentős része oligopol piac (például benzin, elektronikai cikkek), de verseny van az eladók között. Monopolpiacon nincs verseny, ami a vevőnek hátrányos.*

Szakmai magyarázatok

Ma Magyarországon a vállalkozások száma meghaladja a kilencszázezret, amiben benne vannak úgy a társas vállalkozások, mint az egyéni vállalkozók. Nagyjából ez olyan, mintha minden tizedik ember működtetne egy vállalkozást. Ugyanakkor azoknak a vállalkozásoknak a száma, akik legalább öt embert foglalkoztatnak alig hetvenezer, míg a 250 főnél többet foglalkoztató nagyvállalkozások száma ma már nem éri el a kilencszázat. Hasonló arányokkal rendelkeznek Európában a volt szocialista országok, ahol hozzánk hasonlóan magas a kényszervállalkozók száma.

49-50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások világa

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások helye a nemzetgazdaságban

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• finanszírozás • társasági forma • start up • betéti társaság • korlátolt felelősségű társaság • részvénytársaság • egyéni vállalkozás • szövetkezet • egyetemleges felelősség • társasági szerződés • alapító okirat • adószám		

Miért fontos?

Ez a lecke bevezet a vállalkozások jogi megközelítésébe, megmutatva azokat a lépéseket, folyamatokat, amelyek során egy vállalkozást beindíthatunk. Ennek fontossága elsősorban abban rejlik, hogy bepillantást enged a tanulók számára az államigazgatás, a bürokrácia kulisszái mögé. Lehetőséget nyújt arra, hogy a jó értelemben (Max Weber) adminisztráció szükségességét felismerjék.

Óra menete

Mit nevezünk finanszírozásnak?

A fejezetrész nem bonyolult, egyszerűen tanulható és értelmezhető. A hozzá tartozó feladat (Bizonytalan befutó) azonban jó csoportképző lehet. Minden tanuló egyénileg válasszon egyet a felsorolt vállalkozások közül, majd az azonosan választók üljenek le egy csoportba. Ha sokan választják ugyanazt a vállalkozást, akkor ügyeljünk arra, hogy egy csoportba négyenél több tanuló ne kerüljön.

Az így kialakult csoportok rakják össze érveiket, miért ezt a vállalkozást választották. Ezt írják le úgy, hogy a saját gondolatát mindenki maga írja le a közös lapra.

A papírra vetett érveket fel kell olvasni az osztály többi tagjának. Ha ezt minden csoport megtette, mérjük fel, hogy ki változtatna csoportot, mert a másik ötletét a sajátjánál jobbnak tartotta. Akik változtatnának, azok szóban indokolják ezt meg.

Milyen vállalkozási formák vannak?

Adjunk a tanulóknak egyéni munkára néhány percet, és ezalatt próbáljanak a táblázat adataiból minél többet megjegyezni. Ehhez használjanak segédeszközt, ami bármi lehet, csak nem hagyományos jegyzet. Szóba jöhet ábra, egy asszociációs felület, gondolattérkép stb.

Ezt követően minden tanuló kap a pedagógustól egy előre elkészített kérdéskártyát, amely a táblázat egy mezőjére vonatkozik (pl.: KFT-felelősség). A közkereseti társaság és a szövetkezet kimaradhat, nem baj, ha egy kérdés kétszer is előfordul

Az osztály alkosson két kört, egy belsőt meg egy külsőt. Mindkét körben ugyanannyi tanuló legyen. A körök megalakítását fűzzük valamilyen tananyagtól független logikára. Például álljanak sorba a tanulók magasság szerint, felezzük el a sort, és egyik fele a belső, másik a külső kör.

A belső körben állók vegyék elő a kérdést tartalmazó kártyájukat, fordítsák a szemben álló társ felé, akinek azt meg kell válaszolnia. Ha nem tudja a választ, a kérdést tartó segítsen. Tanári intésre a belső kör lépjen egygel arrébb, kérdés-válasz, lépés, és így kell megtenni egy teljes kört. Ezután a külső körben állók veszik elő a kérdéseiket, és ezúttal ők lépkednek. Ha ez a kör is véget ért, minden második ember a külső és belső körből cseréljen helyet, és induljon újra a kérdéssor.

A válaszokhoz fel lehet használni a saját készítésű segédeszközt.

Hogyan kell céget alapítani?

Az előző feladat sok mozgása után páros munkában oldhatják meg a tanulók ezt a részt. Várhatóan lesznek kérdéseik bizonyos fogalmakkal kapcsolatban. Ezeket írják össze, és kezdjenek információkat gyűjteni, hátha valaki tudja a megoldást. Ilyenkor csak a pár egyik tagja mozogjon, mert őket is keresheti valaki kérdéssel.

Tankönyvi feladatok

Bizonytalan befutó

Megoldások:

1. kérdés: Mindkét félnek igaza lehet attól függően, hogy mi a cél. Ha gyors bevételre van szükség, és a vállalkozásnak nem szánok hosszú élettartamot, akkor a barátok elképzelésében is van ráció. Ilyenkor jellemzően kis tőkeigényű, gyors megtérülést garantáló vállalkozást kell indítani, amely könnyen létrehozható és megszüntethető.

Hosszú távban gondolkodva viszont Petinek van igaza, ilyenkor nem szabad türelmetlennek lenni.

2. kérdés: Egyéni válaszok születnek, de kérjünk racionális indoklást.

3. kérdés: Ugyanaz, mint az előbb.

4. kérdés: Ugyanaz, mint az előbb.

Díszes társasági forma

Megoldások:

5. kérdés: Anyagi lehetőségeiket tekintve a betéti társaságban tudnak gondolkodni, de az ideális a Kft. lenne.

6. és 7. kérdés: Az egyetlen speciális kötelezettség a tevékenység bejelentése, amit az ügyfélkapun vagy a kormányablakban személyesen kell megtenni. Ez a feltétele a vállalkozói igazolványnak. A szokványos tevékenységek: adóhatósági bejelentkezés, bankszámla nyitása, speciális hatósági engedélyek beszerzése (például NÉBIH), ezeket lásd a következő kérdésnél.

A jog asztalánál

8. kérdés: Társasági szerződés elkészítése jogással, majd cégbírósághoz benyújtása, adóhatósági bejelentkezés (adószámért a NAV-nál, illetve önkormányzatnál az ipa miatt), bankszámla nyitása, speciális hatósági engedélyek beszerzése (ha van ilyen), kamarai bejelentkezés.

9. kérdés: Bármely, a céget érintő kérdésben, illetve, amit a társasági szerződés meghatároz.

10. kérdés: Ügyvezető lehet bármely cselekvőképes nagykorú személy, aki ettől a tevékenységtől nincs hatóságilag eltiltva. Például öt évig nem lehet ügyvezető, aki adóssággal hagyott hátra megszüntetett céget.

Szakmai magyarázatok

A társas vállalkozások közül a részvénytársaság tekinthet vissza a legrégebbre. Az első részvénytársaságok Hollandiában (1602 Holland Kelet-Indiai Társaság), illetve Angliában (1613 Angol Kelet-Indiai Társaság) jöttek létre a gyarmatok kincseinek kiaknázására. A XVIII. században elsősorban a rabszolga-kereskedelemre alapítanak részvénytársaságokat, igen gyakran szélhámusok. Ennek kivédésére születik meg Angliában 1720-ban a Bubble Act, amely csak névre szólóan engedett részvényt jegyezni, és a részvényesek számára korlátlan és egyetemleges felelősséget írt elő. A törvényt csak 1825-ben vonták vissza, ekkortól ugrik meg a részvénytársaságok száma.

51. Üzleti terv

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások világa

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a vállalkozások helye a nemzetgazdaságban

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• üzleti terv • pénzügyi terv • marketing terv • piackutatás • célcsoport • cash flow • SWOT (GYELV) analízis		

Miért fontos?

Ahogy családi költségvetés készül, ugyanúgy, sőt még inkább a vállalkozások is terveznek. Ez azonban annyiban különbözik a családi költségvetéstől, hogy a vállalkozások sokkal több tényezőt kell, hogy figyelembe vegyenek, így több a bizonytalanság és a kockázat. Ezért a vállalkozásnak elemei érdeke a tudatos tervezés, és ezt közvetíthetjük a tanulók felé, mint követendő példát.

Óra menete

Álljanak össze azok a csoportok, amelyek azonos vállalkozást választottak az előző órán, és készítsenek üzleti tervet, amely megfelel a tankönyvben leírt követelményeknek. Az előző órán megalkotott érvrendszernek lesznek metszetei az üzleti tervvel, de a 45 perc csak akkor lesz elegendő, ha a négy tag megosztja a munkát. Az elkészült üzleti tervek kerüljenek bemutatásra az osztály előtt.

Tankönyvi feladatok

Kérdés kérdés hátán

Megoldások:

1. kérdés: Havi 100 000 forint az egy év alatt 1 200 000 forint, ehhez jön a biciklivásárlás 400 000 forintja, valamint a reklámokra kiadott 20 000 forint. Ez összesen az indulás évében (január 1-től) 1 620 000 forint, és erre jön a munkabér.

2. kérdés: Négy kerékpár 12 hónapra, havonta 20 napra, naponként 4 órára 400 forinttal óránként: $4 * 12 * 20 * 4 * 400 = 1\,536\,000$ forint bevétel.

3. $1\,536\,000 - 1\,200\,000 = 336\,000$. Ezt tudják kifizetni maguknak.

4. kérdés: Növelni kell a hasznos kölcsönzési időt.

Prezire fel!

Csoporton belül a vita lefolytatható. Ketten képviselik a vállalkozót, ketten a befektetőt. Az azonos álláspontot képviselők között legyen az egyik kemény, a másik puhább vitatkozó (jó rendőr – rossz rendőr)! A csoporton belüli vitára készülve látogassanak meg más csoportokat is, „lopjanak” ötleteket.

Megoldások:

5. és 6. kérdés: Egyéni megoldások születnek, ügyeljünk a racionalitásra.

7. kérdés: A sztratégosz eredendően ókori görög tisztségviselő, a városállam hadseregének parancsnoka. Sok embert kellett irányítania, előre kellett látnia az események bekövetkeztét, az ellenfél hadmozdulatait. A sztratégosz volt az egyetlen tisztség, amelyet a demokratikus Athénban nem sorsolással, hanem választással töltöttek be a szakértelem miatt.

8. kérdés:

gyengeségek • magas beruházási költség • online reklámokra kell költeni • nem értenek a könyveléshez	erősségek • alacsony működési költség • Peti ért a kerékpárjavításhoz • van saját weboldal
lehetőségek • nincs másik kölcsönző • nem kell hatósági engedély • az önkormányzat kiltja az autókat a belvárosból • kisvállalkozói hitelt ajánlanak a bankok	veszélyek • adózási szabályok megváltozása • a kereslet az időjárástól függ

Szakmai magyarázatok

A gyerekek fantáziáját általában megmozgatja a marketing, amelyet leggyakrabban a reklámmal azonosítanak. A marketing terv azonban ennél jóval több. A marketing terv fókuszában – sok egyéb más mellett – az úgynevezett marketing mix áll, amely legegyszerűbb formájában a 4P elnevezést viseli. Azért ez az elnevezés, mert négy folyamatot ölel fel, úgymint:

- a termékpolitikát (product, vagyis termék),
- az árpolitikát (price, vagyis ár),
- az értékesítési politikát (place, vagyis értékesítési hely, értékesítési csatornák),
- és a marketingkommunikációt (promotion, vagyis támogatás, promóció).

52. A multinacionális cégek és a globalizáció

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Földünk és környezetünk	a világgazdaság szerveződése és működése

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Földrajz	a világgazdaság jellemző folyamatai – a globalizáció értelmezése, feltételei, jellemzése; a transznacionális vállalatok (TNC) működésének, a termelés-szervezés sajátosságainak bemutatása

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• multinacionális • globalizáció • transznacionális • gazdasági globalizáció • integráció		

Miért fontos?

A globalizáció napjaink egyik legégetőbb kérdése, mind gazdasági, mind politikai síkon. Szükséges, hogy a tanulók a globalizáció legalapvetőbb jelenségeit és okait megismerjék, tisztában legyenek a határokon átnyúló nagyvállalatok világgazdasági szerepével.

Óra menete

Mit nevezünk globalizációnak

Az alfejezetben szereplő tények és fogalmak jól értelmezhetők, célszerű páros munkában feldolgozni. A párok egymást erősítve, a fogalmakat visszakérdezve néhány perc alatt megtanulhatják a globalizáció alapfogalmait.

Melyek a globalizáció pozitív és negatív hatásai?

A hangsúlyt az előnyök és hátrányok felsorolására kell helyezni. A tanulópárok pontozzák egytől tízig mind az előnyöket, mind a hátrányokat. Tíz pont a nagyon előnyös és a nagyon hátrányos, egy pont a nagyon kicsit előnyös és a nagyon kicsit hátrányos. Ezután adják össze a pontokat, és nézzék meg, hogy a hátrányok vagy az előnyök kaptak-e több pontot. Vessük össze osztályszinten, hogy milyen eredmények születtek, és frontálisan meg is lehet vitatni.

Tankönyvi feladatok

Csábító ajánlat

Megoldások:

1. kérdés: *A válaszok értelemszerűen szubjektívek lesznek. A magasabb fizetésért megéri-e vállalni a kényelmetlenebb életmódot.*
2. kérdés: *A made in Sweden csak arra vonatkozóan ad információt, hogy hol készült a (Svédországban), míg a made by Sweden azt mondja meg, hogy ki által készítettett (Svéd vállalat) a termék.*
3. *Egyéni értékelés alapján*

Igen a nemre

Megoldások:

4. kérdés: *A legnagyobb vállalatok között pénzüintézetek, energiaipari cégek található elsősorban, mivel ezekben az ágazatokban volt szükség a legerőteljesebb tőkekoncentrációra. Az energiaipari vállalatoknak hatalmasak a beruházási költségei, ezt a kicsik nem bírják, míg a pénzüintézetek biztonságát a minél szélesebb ügyfél- és tevékenységi kör adja. Szívesebben tartjuk a pénzüinket egy nagy, több lábon álló bankban, mert kevésbé félünk attól, hogy tönkremegy.*
5. kérdés: *Az árbevételt tekintve Magyarország nem fér be a világ 10 legnagyobb gazdasági vállalkozásába.*
6. kérdés: *MOL, Richter, Videoton, Waberer's, Fornetti, Cerbona*
7. kérdés: *Egyéni válaszok*
8. kérdés: *Ehhez ajánlható a 6. kérdés.*

Szakmai magyarázatok

A globalizáció, különösen a vállalati méretek növekedése sok közgazdászban szült ellenérzéseket. Kiemelkedik közülük a németországi születésű, de később Angliában, Indiában és Burmában dolgozó Ernst Schumacher, akinek A kicsi szép című tanulmánykötete mindmáig a zöld közgazdaságtan bibliája. Schumacher 1977-ben hunyt el, valószínűleg maga sem tudta, milyen lavinát indított el.

53-54. Az állam szerepvállalása

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra - az állam gazdasági szerepvállalása.

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	társadalmi ismeretek - a nagy ellátó-rendszerek
	penzügyi és gazdasági kultúra - az állam gazdasági szerepvállalása

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• állam • államháztartás • újraelosztás • redisztribúció • újraelosztás • externália • közjavak		

Miért fontos?

A széleskörű munkamegosztáson alapuló, piaci viszonyok által tagolt társadalmakban szükségszerűen adódnak olyan tevékenységek, amelyek profitorientált alapon nem elláthatók. A tanulók lássák, hogy ezen tevékenységek körét viták övezik, másképp gondolkodnak erről a skandináv országokban, Japánban vagy az Egyesült Államokban. Fontos, hogy tudják, hogy az állami szerepvállalás a modern ideológiák egyik fő törésvonala.

Óra menete

A tananyag feldolgozásához érdemes túlmenni a tankönyv anyagán, és csoportmunkában dolgozni. A csoport tagjai a következő tevékenységeket végezzék:

Először olvassák el a tankönyvi anyagot, majd ezt követően a csoport tagjai gyűjtsék össze közvetlen élményeiket, tapasztalataikat az állam működéséről. Ezt a következő csoportosításban tegyék:

- Egy tanuló a közrendvédelmi tapasztalatait rögzítse,
- egy tanuló a szociális hátrányok enyhítésével kapcsolatos tapasztalatait vesse papírra,

- a harmadik csoporttag az állam által biztosított közjavakkal foglalkozzon, és gyűjtsön minél több példát,
- a csoport negyedik tagja az extern hatásokkal kapcsolatos állami tevékenységet térképezze fel. Ehhez vegyük az állam környezetvédelemmel kapcsolatos funkcióját is.

A fentiekhez jól felhasználható a Terítéken az állam feladat.

Ha letelt az idő a csoport tagjai közösen összeállítják az állam feladatainak listáját, de ezeket rangsorolják fontosságuk szerint. Fontos, hogy a rangsort indokolni tudják. A következő lépésben ugyanis a csoportokból három tag fölkel, és egy asztallal arrébb megy. A helyben maradt csoporttag az odaülőknek elmondja és indokolja a kialakult rangsort. A hallgatóknál legyen jegyzetfüzet! Ebbe jegyzetelhetnek, ugyanakkor nem vitatkozhatnak, de kérdezhetnek, és választ kell kapniuk. Ezután a csoportok újabb asztallal mennek tovább, de a magyarázó csoporttagot valakinek váltani kell. Így a teljes kör végére szinte minden csoport munkájával meg lehet ismerkedni, és legalább egyszer mindenkinek beszélnie is kellett.

A kör végén a csoport ismét áttekinti munkáját, és a tapasztaltak alapján módosíthatják eredeti elképzelésüket.

A feladatnak nincs jó vagy rossz megoldása, a sorrend szubjektív, de ha kimaradtak nagyon lényeges funkciók, azt pótolni kell.

Tankönyvi feladatok

Mindent vagy semmit

Megoldások:

- 1. kérdés: Az állami szerepvállalás növekszik. Míg az USA-ban a hatvanas évekhez képest a növekedés ugyan csekély, de folyamatos (egyszer van csak kis törés 2000-ben), addig Svédországban az állami szerepvállalás nagyot nőtt, de 1980-hoz képest 7,4 százalékponttal csökkent.*
- 2. kérdés: Adam Smith kifejezése, ami arra vonatkozik, hogy az állam ne vállaljon szerepet a gazdaságban, ne akarja azt befolyásolni, mert ez a piac (Smith láthatatlan kéznek nevezi), feladata. Az állam csak tartsa fenn a kereteket, ügyeljen a polgárok biztonságára.*
- 3. kérdés: A rendszeroáltást megelőzően Magyarországon természetesen az állam szerepe meghatározó volt, de a tőkés termelés megjelenésével az állami szerepvállalás is csökkent.*
- 4. A felvetett probléma erőteljesen ideologikus, az esetleges vita, beszélgetés maradjon logikus, racionális mederben.*

Terítéken az állam

Megoldások:

- 5. kérdés: Egyéni élethelyzettől, az ország pillanatnyi állapotától függően lehet erre válaszolni. Lásd az óra menet részt.*
- 6. kérdés: Célszerű, ha a lakóhelyhez minél közelebbi esetet sikerül találni.*

7. kérdés: *A versenyszabályozás az alábbi területekre terjed ki: tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, üzletfelek megtévesztése, tiltott összehasonlító reklámok, erőfölénnyel való visszaélés, versenykorlátozó megállapodások, kartell.*

Szakmai magyarázatok

A tankönyv a közjavakkal kapcsolatban az elmélet ideális talaján áll, és kizárja a versenyt a közjavak fogyasztása kapcsán. Ez elméletben és bizonyos jószágokra valóban igaz (ilyenek a könyvben is említett oltások), ugyanakkor más közjavak korlátozott mértékben és – igen lényeges – eltérő minőségben állnak rendelkezésre a különböző társadalmi csoportok számára. Különösen igaz ez az oktatásra már az alapfokú iskolákban is, és még inkább a középfokú oktatásban. A legkirívóbb példa azonban az egészségügy.

55-56. Az állam pénztárcája – költségvetési politika

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra – az állam gazdasági szerepvállalása.

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	társadalmi ismeretek – a nagy ellátórendszerek
	pénzügyi és gazdasági kultúra – az állam gazdasági szerepvállalása

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• Költségvetés • Központi költségvetés • Államháztartás • Költségvetési (fiskális) politika • Államadósság Kezelő Központ		• Megoszlások a központi költségvetésben

Miért fontos?

Az állam az állampolgárok és a vállalkozások által megtermelt jövedelemből, illetve a jövedelmekből befizetett adókból gazdálkodik. Állampolgári mivoltunkban felelősek vagyunk az állam gazdálkodásáért annyiban, hogy mi adjuk a felhatalmazást a választásokon a meghatározott preferenciák szerinti adópolitikára. A lecke (is) adjon segítséget ahhoz, hogy tanulók valódi polgárként, ha úgy tetszik citoyenként kerüljenek ki az iskolából.

Óra menete

A dupla órában a költségvetés téma mini projektmunkában feldolgozható.

A felkészülés során a pedagógus készítsen kivonatot az aktuális költségvetési törvényből. A törvény megtalálható az njt.hu oldalon, címe: Magyarország ... évi központi költségvetéséről. A 2016-os költségvetésből a szükséges kivonat a kézikönyv mellékletét képezi.

A kivonat a következő részeket tartalmazza:

- Az egészségügyi kiadások, és annak főbb csoportjai.
- A nyugdíj és nyugdíjszerű ellátások főbb csoportjai.

- A szociális ellátások főbb csoportjai.
- Az oktatásügyre fordított kiadások, és annak főbb csoportjai.

Tankönyvi feladatok

Hiány a kasszában

Megoldások:

1. kérdés: Mindkettőjüknek igaza lehet. Ha az állam többet költ a bevételeinél, azzal pörgetheti a gazdaságot, növekedést generálhat. Tehát a deficit nem mindig káros. Ugyanakkor az adóelkerülés tartós hiányt szülhet, növeli az egyenlőtlenséget, a hiányzó adókat a rendszeren fizető adózókön fogják behajtani.

2. kérdés: TB 5 198,2; elkülönített alapok 4 641; központi szervek 4 641; kamatkidadások 1 299; szociális támogatások 1 114; önkormányzatok támogatása 743; egyéb kiadások 557; egyedi normatív támogatások 371 milliárd forint.

3. kérdés:

Nemzeti Foglalkoztatási Alap, amely nevéből adódóan a foglalkoztatáshoz kapcsolódó tevékenységeket finanszíroz. Álláskeresők ellátása, átképzések tartoznak ide többek között.

Nemzeti Kulturális Alap, amely a nemzeti és egyetemes kulturális értékek megőrzését, létrehozását, terjesztését támogatja rendszerint pályázatos formában.

Központi Nukleáris Pénzügyi Alap, amely a nukleáris hulladék elhelyezését finanszírozza.

Wesselényi Miklós Ár- és Belvízvédelmi Kártalanítási Alap, amely pont azt teszi, ami a nevében is kifejeződik. Bevételei a veszélyeztetett területeken élőktől származnak, és a díjfizetés ellenében természeti csapás esetén részesülhetnek kártalanításban.

Bethlen Gábor Alap, amely a határon túli magyarság kultúráját hivatott megőrizni.

Kutatási és Technológiai Innovációs Alap, amelynek célja a technológiai innováció ösztönzése a gazdaságban.

Nem titkolt források

Megoldások:

4. kérdés: Általános Forgalmi Adóból.

5. kérdés: Személyi jövedelemadó, kommunális adók, gépjármű teljesítményadója, közvetve általános forgalmi adót, jövedéki adót.

6. kérdés: Egyszerűsített vállalkozói adó, mértéke az árbevétel 37%-a. Választhatják azok a vállalkozások, amelyeknek árbevétele a 30 000 000 forintot nem haladják meg egy évben.

7. kérdés: Az eva csökkent, mert sokan választották helyette az új kisadókat, míg a távközlési adó egy újonnan bevezetett szektorális adó volt. A fogyasztás növekedésével az áfa bevétel is növekszik, míg a társasági adó növekedése a vállalatok magasabb nyereségével van összefüggésben.

8. kérdés: A privatizáció, magánosítást, a reprivatizáció ismételt magánosítást, a korábbi tulajdonosnak visszaadást jelent. A privatizáció bevételnövelő, de ugyanakkor az állami vagyont csökkentő lépés. Akkor kerül rá sor, ha az államnak nincs elegendő tőkéje a működtetésre, fejlesztésre. A reprivatizáció hozhat bevételt, ha a pénz ellenében történik, de ha a korábbi tulajdonos térítés nélkül kapja vissza vagyonát, akkor bevétel sincs.

Az állam adóssága

Megoldások:

9. kérdés: *A bevételek és kiadások is enyhén nőttek, a hiány a maastrichti kritériumon (3%) belül maradt.*

10. kérdés: *Az összes kibocsájtáson belül növekszik a forintos papírok aránya, ami csökkenti a kockázatokat.*

11. kérdés: *Az áfa emelése a jólétet csökkenti, a foglalkoztatottságon nem változtat (ha csak nem nagyon drasztikus az emelés), az államadósságot csökkentheti (nőnek a bevételek), az árszínvonalat megugrasztja, de ez nem azonos az inflációval, mert az az árszínvonal tartós növekedése.*

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A költségvetés egyensúlya elég egyértelműnek tűnő kérdés, az állam annyit költsön, amennyi a bevétele. Ez a szabály azonban nem általános. Vannak országok, amelyeknek az állami büdzséje tartósan deficitese, az államadósság mértéke akár a GDP 100 százalékát is meghaladhatja, és mégis működőképes az ország és a gazdaság. Ide tartozik az Egyesült Államok, ahol az adósság a GDP 100-104%-át teszi ki, illetve Japán, amelynek adósság rátája 240 (!) százalék. A dollár azonban a világ első számú tartalékvalutája, így a hiányt megfinanszírozza a külföld. A japán adósság pedig hazai, és az államadósság jelentős részét maga az állam birtokolja.

57. Növekedés és fenntarthatóság

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – a nemzetgazdaság teljesítménye, a gazdasági növekedés és problémái.
Földünk és környezetünk	a társadalmi, gazdasági élet térszerveződése – a gazdasági fejlettség területi különbségei

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
Földrajz	a világgazdaság jellemző folyamatai – a gazdasági fejlettség mutatói

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• bruttó hazai termék • bruttó nemzeti jövedelem • ökológiai lábnyom • fenntartható fejlődés • boldog bolygó index		• GDP oszlopdiagram elemzés • kördiagramból százalékszámítás

Miért fontos?

A gazdasági növekedés és annak fenntarthatósága az emberiség túlélésének záloga. Tudatosítani kell, hogy nem a Földet kell megvédeni, hanem meg kell őrizni azokat a természeti viszonyokat, amely az emberi létfeltételeket biztosítja. Láttatni kell, hogy milyen szintű fogyasztást jelentene, ha a nálunk szegényebb ötmilliárd ember, hozzánk hasonló színvonalon élne. Ugyanilyen fontos az is, hogy a tanulók érezzék, nem illehet meg minket a magasabb szintű fogyasztás joga pusztán azért, mert szerencsésebb helyre születtünk.

Óra menete

Mivel mérjük a gazdaság fejlettségét

A leckében felsorolt és nagyon röviden jellemzett indexek önálló feldolgozása csak akkor lehetséges, ha a pedagógus azokhoz kiegészítő anyagot készít. Módszertanilag ez a támogathatóbb forma, de tanári ismeretközléssel frontálisan is megismerkedhetnek a tanulók az említett mérőszámokkal.

Lehet-e fenntartható a fejlődés?

Egy vita során ismerkedjenek meg a tanulók a fenntartható fejlődés fogalmával és mutatóival. Képezzünk csoportokat – létszámtól függően hármat vagy négyet – attól függően, hogy ki mennyire tartja fontosnak a környezet védelmét, illetve a gazdaság

fejlődését. Minden csoport alkosson meg egy. azaz egy általa döntőnek gondolt érvet álláspontja megtámogatására.

Az egyetlen döntő érv értékrendi töréspontokat fog jelenteni, és ezt kihasználva hasznos vitát lehet lefolytatni. A vitát vezető tanárnak nagyon kell figyelnie, mert könnyen válhat politikai felhangoktól sem mentes személyeskedésbe a vita.

Tankönyvi feladatok

A német barátnő

Megoldások:

1. kérdés: Az eltérés hozzávetőleg 28-szoros, ez 3 716 milliárd dollár különbséget jelent.
2. kérdés: Az egy főre jutó GDP Németországban 47,5 ezer dollár, Magyarországon 13,8 ezer dollár. Németország egy főre jutó GDP-je mintegy 3,4-szeresen haladja meg Magyarországét.
3. kérdés: Európa vezet, de népessége meghaladja az Egyesült Államokét, így az egy főre jutó GDP némileg elmarad mögötte. Kína aránya jelentős, de a magas népességszám miatt az egy főre jutó GDP igen alacsony, 7 000 dollár körül van.
4. kérdés: Sokfelé szórnak az előrejelzések, nagy a bizonytalanság. Tartja-e a növekedést Kína vagy kifulladás, milyen teljesítményre lesznek képesek a feltörekvő BRIC (Brazília, Oroszország, India és a már említett Kína) országok, megőrzi-e Európa a versenyképességét.
5. kérdés: Viszonylag erőteljes fellendülés volt 1994 és 2007 között, azóta gyakorlatilag stagnál.
6. kérdés: A GDP és a GNI hasonlóan mozog, az eltérések nem jelentősek.
7. kérdés: A magyar egy főre jutó GDP hozzávetőleg 44-45%-az európai átlagnak.

Együtt egy zöld csapatban

Megoldások:

8. kérdés: Szélerőmű, vízenergia, napelem, napkollektor, hőszivattyú. Magyarország északnyugati területein viszonylag sok szélerőmű van, a közintézményekben pedig egyre gyakoribb a hőszivattyú. Nagyobb vízerőmű üzemel a Tiszán Tiszalöknél és sok házon van már napkollektor vagy napelem.
9. kérdés: Egyéni válaszok várhatók.

Szakmai magyarázatok, érdekességek

A környezetszennyezést alapvetően az ipari forradalomhoz és a gyors iparosodáshoz, tehát a legújabb korhoz és napjainkhoz kötjük. Ugyanakkor látni kell, hogy a természeti környezet már a kora középkortól kezdve alapvető változásokon ment keresztül. A középkor embere tüntette el az európai és észak-amerikai erdőket, alakított irtásföldekké és legelővé hatalmas területeket. Ugyanakkor a XX. század embere volt az, aki fölismerte ezt a problémát, és megtette az első lépéseket a természetes környezet védelme felé. A természettel való harmóniára törekvés sokkal inkább jellemzi a ma, mint a régmúlt emberét.

58-59. és 60-61. Bankrendszer a mai gazdaságban és a Jegybank a monetáris politika fellelője

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – pénzügyi közvetítők a nemzetgazdaságban

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénzpiac működése, megtakarítók és forrásigénylők

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• bank • bankrendszer • egyszintű bankrendszer • kétszintű bankrendszer • jegybank • központi bank • kereskedelmi bank • betétgyűjtés • számlavezetés • pénzváltás • hitelezés • hitelügylet • fizetési forgalom		

Miért fontos?

Bár a bankok népszerűsége igen csekély, de szerepük nélkülözhetetlen a modern piacgazdaságban. A bankok működésével kapcsolatos alapfogalmak megismerése, a bankrendszer felépítésének, szerkezetének átlátása oldhatja azokat a sztereotípiákat, előítéleteket, amelyek megnehezítik az emberek együttműködését a bankokkal.

Óra menete

Javasolt a kétszer két óra összevonása, és külső óra megtartása. Előzetes egyeztetés után keresse fel az osztály a legközelebbi bankfiókot, és képzett, bankszakmai kérdésekben otthonosan mozgó szakember tartsa a foglalkozást. A legtöbb nagybanknak vannak olyan közönségkapcsolati menedzserei, akikkel ez egyeztethető. A témát meg kell velük beszélni, és szívesen fogadják a gyerekeket.

Tankönyvi feladatok

De miért is jöttek létre a bankok?

Megoldások:

1. kérdés: Pénzváltók, pénzmegőrzők, kereskedelmi bankok, jegybankok, szakosított hitelintézetek.
2. kérdés: Az aranypénzrendszerben központi bankra még nem volt feltétlenül szükség, a klasszikus bankjegyek segítségével a kereskedelmi bankok megoldották a hitelezést.
3. kérdés: Az MNB-nek alárendelve működött néhány szakosított pénzintézet, így többek között az Országos Takarékpénztár (OTP), ami a lakosságot szolgálta ki, a külkereskedelem lebonyolításában pedig a Külkereskedelmi Bank vett részt.

Mindent egy helyről

Megoldások:

4-7. kérdés: Egyénileg kell a válaszokat megadni.

Alapítsunk bankot!

Megoldások:

8-9. kérdés: A bankok általában a komoly nyereséget elérő vállalkozások között vannak, az OTP kimagaslik a többiek közül. Ugyanakkor időszakosan veszteségbe fordulhatnak, ha sok a problémás hitel, mint ahogy ez a devizahiteleségek esetében történt. A bankjaink zömének anyavállalata külföldi, ilyenkor ők pótolják ki a veszteséget (például a Raiffeisen).

A bankok bankja

1. és 2. kérdés: Egyéni elbírálás alá esik. Ügyeljünk az ésszerűségekre.
3. kérdés: jegybank: Dönt az alapkamatról, bankok számláit vezeti, felügyeleti ellenőrzést végez, pénzügyi fogyasztóvédelmet nyújt.

A fennmaradók a kereskedelmi bankokhoz tartoznak.

Csökkentsük vagy emeljük a kamatot?

4., 5., 6. és 7. kérdés: Mindegyik egyéni elbírálás alá esik, de figyeljünk a tárgyyszerűségekre.

Fejtsük meg a titkot!

8. kérdés: kamatvágás: kamatcsökkentés, monetáris transzmissziós mechanizmus: Azoknak az intézkedéseknek az összhatása, amelyeket a jegybank kezdeményez és hajt végre. Fx-swap: Két különböző időpontú és különböző irányú, de ugyanakkora összegre vonatkozó devizaváltási ügylet.

9. kérdés: A verbális intervenció a jegybankelnök vagy a jegybanki tanács szóbeli közlése.

10. kérdés: Színek alapján leolvasható.

11. kérdés: Azonos irányba mozognak. A jegybanki alapkamat a főnök, őt követik a többiek.

12. kérdés: Csökken a pénz ára, a vállalatok több hitelt fognak fölvenni, növekednek a beruházások.

13. kérdés: A növekedési hitelprogram az MNB finanszírozásában, de a kereskedelmi bankok közbeiktatásával a kis és középvállalkozások számára biztosít kedvezményes hitelt.

Egyéb feladatok

62-63. és 64-65. A tőkepiac és termékei és A világ pénzügyi piacai és a pénzügyi közvetítők

NAT megfeleltetés	
műveltségi terület	témakör
társadalmi állampolgári és gazdasági ismeretek	pénzügyi és gazdasági kultúra – pénzügyi közvetítők a nemzetgazdaságban

gimnáziumi és szakközépiskolai kerettantervi megfeleltetés	
tantárgy	témakör
történelem	pénzügyi és gazdasági kultúra – a pénzpiac működése, megtakarítók és forrásigénylők

Tartalmi elemek

fogalmak	logikai lépések	számítások
• pénzpiac • tőkepiac • értékpapírpia • bróker • tőzsde • árutőzsde • értéktőzsde • befektetési szolgáltató • elszámolóház • tőzsdeindex • BUX index		• kamatszámítás • deviza és valuta árfolyamok számítása

Miért fontos?

A most iskolás generációnak szembe kell néznie azzal, hogy néhány évtized múlva a jelenlegi nyugdíjrendszer nem lesz fenntartható. Az időskorra szóló megtakarítások legcélszerűbb módja, ha a tőkepiac lehetőségeit kihasználjuk, de ehhez legalább minimális ismeretekkel kell rendelkezni. Ezt biztosíthatja ez a lecke.

Óra menete

A bankrendszerhez hasonlóan ez is olyan speciális szakterület, amelyre összevont, külső óra javasolható. Kapcsolatot lehet létesíteni valamely pénzügyi közvetítővel, és őket meglátogatva avatott szakember segítségével lehet elmélyülni a tőkepiac sajátosságaiban. Amennyiben nincs elérhető távolságra olyan pénzügyi vállalkozás, amellyel kapcsolatot lehetne teremteni, akkor érdemes elgondolkodni azon, hogy az osztálykiránduláson kerüljön sor egy találkozásra.

Tankönyvi feladatok

Veszélyes befektetés

Megoldások:

1. kérdés: A 100 000 euro körülbelül 31 000 000 forint, tehát a család belefér. Az 1 000 000 forint fölötti 500 000 forint 10%-a vész el, az 50 000 forint.
2. kérdés: Veszteséges üzletek, sikkasztás, fedezetlen papírok kibocsájtása stb.
3. kérdés: Referenciával rendelkező céget kell választani, tájékozódás az MNB által lefolytatott vizsgálatok eredményéről, több céggel állni kapcsolatban.

Kicsi a kamat, de erős!

Megoldások:

4. kérdés: A kötvény eladási ára $310 * 10\,000 = 3\,100\,000$ forint, a kamatszelvevény 300 euro ($10\,000 * 0,03 = 300$), ami $310 * 300 = 93\,000$ forint. Összesen 3 193 000 forint, ebből a hozam 193 000 forint.

A második év kamatszelvevénye 320 forintos euro mellett $320 * 300 = 96\,000$ forint, a harmadik év kamatszelvevénye $325 * 300 = 97\,500$ forint. A kötvény visszavásárlása lejáratkor $325 * 10\,000 = 3\,250\,000$ forint, ez 250 000 forint többlet és még a kamatok az egyes években.

Csökkenő árfolyam mellett ugyanígy számolunk.

5. kérdés: Kisebb címletű euróban kiadott állampapírok az euro övezet tagállamaiból, stb.

Amikor „besül” a dízelmotor, sok pénz ég el

Megoldások:

6. kérdés:

dátum	árfolyam
2015. március 16.	250,0
2015. szeptember 17.	167,6
2015. szeptember 22.	115,0
2015. október 2.	102,0

Veszteség = $100 * (250 - 102) = 14\,800$ euro.

7. kérdés: NYSE: New York Stock Exchange, NASDAQ: National Association of Securities Dealers Automated Quotations (egy részvénytőzsde New Yorkban), DAX: Deutscher Aktienindex (Frankfurt), FTSE: Financial Times Stock Exchange (London), XETRA: Exchange Electronic Trading (elektronikus kereskedési rendszer), CAC: Cotation Assistée en Continu (Párizs), Nikkei: (Tokio), BUX: (Budapest)

Ahol egyéb nincs feltüntetve, ott részvényindexről van szó.

8. kérdés: New York, Frankfurt, London, Tokió

9. kérdés: A BUX index mutatja a magyar tőzsdén szereplő legnagyobb vállalatok részvényármozgását. A BUX legalább 12, legfeljebb 25 részvényt tartalmaz. Jelenleg 14 vállalat részvényeit tartalmazza. Legnagyobb súllyal az OTP szerepel, őt a Richter és a MOL követi.

10. kérdés: *Bear market, vagyis medvepiac, amikor esnek az árfolyamok. Bull market, vagyis bikapiac, amikor tartósan emelkednek az árfolyamok.*

A vak majom

Megoldások:

1. kérdés: *A komolytalan névválasztás sokakat riaszt, az emberek általában nem szeretik, ha viccelődnek a pénzüikkel.*

2. kérdés: *Megbízhatóság, szakértelem, átláthatóság, ügyfélközpontúság, elérhetőség.*

3. kérdés: *Állampapír, részvény, kötvény, befektetési arany, ingatlan.*

Góltató

4. kérdés: *Egyéni elbírálás, nem a rajz minősége a lényeg, hanem a tárgyszerűsége.*

5. kérdés: *Petiék a letétkezelők, amennyiben ők tartják nyilván a tippeket. A lejárat időpontja az EB vége, a résztvevők a barátok.*

6. kérdés: *Egyéni elbírálás, a racionalitás szem előtt tartásával.*

Az új autó

7. kérdés: $60 * 12\,500 = 750\,000$ forint.

8. kérdés: *Belefér a költségvetésbe.*

A 11. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Döntsd el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

- A szükségleteink kielégítésre termékeket, szolgáltatásokat használunk fel. I
 A szolgáltatások valamilyen tárgyi közvetítéssel elégítik ki szükségleteinket. H
 Az emberi erőforrással munkabér szereshető. I
 A föld is lehet termelési tényező. I
 A természeti tényezőkkel kamatot szerezhethünk. H
 A szűkösség fogalma csak a szegényeket jellemzi. H
 Döntéseinkkel mérlegelés alapján választunk a különböző lehetőségek között. I
 Általában racionális döntés jellemzi az embereket, vállalkozásokat. I
 A gazdag embereket semmi sem korlátozza a fogyasztásukban, ezért nem kell racionális döntést hozniuk. H
 Az előnyök és hátrányok mérlegelése nélkül is jól el lehet igazodni ma világunkban. H

Milyen előnyökkel és hátrányokkal járnak az alábbi döntések?

döntés	előny	hátrány
A nyári szünidőt munkával töltöd		
Megtakarított pénzedet számítógép-fejlesztésre költöd		

döntés	előny	hátrány
A nyári szünidőt munkával töltöd	Munkabér Tapasztalatszerzés Új kapcsolatok Stb.	Nem pihensz, lemondasz egy nyaralásról Nem a barátaiddal töltöd az időd. Stb.
Megtakarított pénzedet számítógép-fejlesztésre költöd	Gyorsabban, több funkciót tudsz működtetni Új feladatokat tudsz megoldani (filmek, zene, játékprogram, skype stb.)	Nem tudsz másra költeni (ruházat, szórakozás stb.) Több időt fogsz a számítógép előtt ülni

Hogyan változik a pénz a bankszámlán, amikor azon

terhelés .....

jóváírás .....

történik?

Állítsd sorrendbe az alábbi tevékenységeket:

bevételek növelésének lehetőségei

bevételek, kiadások számbavétele

célkitűzés

kiadások csökkentésének lehetőségei

költségvetés elkészítése

várható változások felmérése

A 24. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Döntsd el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

A tőkepiac biztosítja a vállalatok és az állam beruházásainak forrásait. I

A tőkepiac kommunikációs eszköze az értékpapír. I

A hitelpapírok tulajdonosi jogot testesítenek meg. H

A kincstárjegyek a hitelpapírok közé tartoznak. I

A vagyonhányadhoz való jog azt jelenti, hogy a részvényes részt vehet a részvénytársaság döntéshozatalában. H

A brókercégek értékpapír-kibocsátással foglalkoznak. H

A tőzsdei kereskedés pontosan szabályozott piaci kereskedés. I

Az elszámolóház egy bankszerűen működő intézmény, ahol ténylegesen megtörténik a pénz-értékpapír csere. I

A BÉT 1990-ben alakult. I

A PSZÁF engedélyt a tőzsdék, elszámolóházak, illetve a befektetési szolgáltatók működésére is. I

Párosítsd a fogalmat és magyarázatát!

1. Fix kamatozású hitelpapír. C
2. Változó kamatozású hitelpapír. B
3. Nem kamatozó hitelpapír. A

A) Olyan értékpapírok, amelyek azzal válnak vonzóvá a befektetők számára, hogy a vásárló kibocsátáskor a névértéknél alacsonyabb összegért veheti meg a papírt.

B) Olyan értékpapírok, amelyek kamatozása a futamidő alatt előre meghatározott időpontokban kerül meghatározásra a következő kamatperiódusra.

C) Olyan értékpapírok, amelyek esetében a futamidő elején meghatározásra kerül a teljes futamidőre vonatkozó kamat éves mértéke.

Mi a különbség az elsődleges és másodlagos piac között?

Megoldás: az elsődleges piacon történik az értékpapír kibocsátása, a másodlagosan a befektetési szempontú kereskedés az értékpapírokkal.

A 30. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Döntsd el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

Az adó közvetlen ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés, az állami feladatok megvalósítására. I

Az adó csak a központi költségvetés bevételeit biztosítja. H

A társadalombiztosítási járulékok célja forrást teremteni az egészségügyi ellátás és a nyugdíj finanszírozására. I

Az SZJA alanyai a magánszemélyek, tárgya pedig a megszerzett jövedelem. I

Az SZJA progresszív adó, ami azt jelenti, hogy az egyes adókulcsok növekvő jövedelem mellett növekednek. I

A jövedéki adó az alkohol, benzin és cigaretta vásárlás utáni többlet adó. I

Az áfa jelentése: általános fogyasztási adó. H

Az áfa többfázisú adó, ami azt jelenti, hogy minden egyes adásvétel alkalmával a vevőnek meg kell fizetnie. I

Az építményadó kommunális jellegű adó. H

A helyi iparüzési adót a vállalkozások nyereségük 1 %-a mértékében fizetik. H

Írd az adók betűjelét a számmal jelölt fogalmakhoz (egy számhoz több betű is tartozhat, és egy betű több számhoz is kerülhet)!

1. Közvetlen (egyenes adó)
2. Közvetett adó
3. Központi adó
4. Helyi adó
5. Jövedelem típusú adó
6. Vagyon típusú adó
7. Fogyasztás típusú adó

- A) Személyi jövedelemadó
- B) Általános forgalmi adó
- C) Iparüzési adó
- D) Építményadó
- E) Idegenforgalmi adó
- F) Gépjárműadó
- G) Telekadó
- H) Vállalatok nyereségadója (társasági adó)
- I) Jövedéki adó
- J) Chipsadó (népegészségügyi termékadó)
- K) Kommunális adó
- L) Pénzintézetek különadója

A 46. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Dönts el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

Konvertibilitásnak nevezzük egy nemzeti valuta más nemzeti valutára való szabad átválthatóságát. I

Ma már egyáltalán nincsenek árupénzek. H

A pénz egy speciális áru. I

Devizának nevezzük a különböző országok készpénz formájú fizetőeszközeit. H

Az infláció az áremelkedéssel azonos fogalom. H

A bankjegynek semmi köze sincs a váltóhoz. H

Napjainkban hitelnyújtással és devizavásárlással jön létre a pénz. I

Stagflációról beszélünk, ha nincs gazdasági növekedés és közben infláció van a gazdaságban. I

2002. január elsején vezették be az EU-ban a mindennapi vásárlások eszközeként az eurót. I

A mérsékelt infláció nem veszélyezteti a gazdaság stabil működését. I

Milyen jövedelem jár az alábbi termelési tényezőkkel?

A termelési tényezők	jövedelmük
Munkaerő (emberi erőforrás, humán tőke)	
Természeti erőforrások	
Tőkejavak	
Vállalkozó	

Megoldás:

munkabér; járadék, bérleti díj; kamat; osztalék; profit

Az 52. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Dönts el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

Az üzleti vállalkozás lehet nonprofit vállalat is. H

A vállalati inputok közé az általa felhasznált termelési tényezőket soroljuk. I

A humántőke a termelés tőketényezői közé sorolandó. H

Előfordul, hogy a vállalkozó maga is munkatényező a vállalatban. I

A vállalat outputjai lehetnek egy másik vállalat inputjai. I

A vállalat általában a termelési tényezők és a fogyasztási cikkek piacával kerül kapcsolatba. I

Egy gép vásárlása a vállalat folyó kiadásai közé tartozik. H

A vállalat szűkebb környezetébe a természeti környezet tartozik. H

A vállalat szállítói, akik mozgatják az árukat. (pl.: Viszik az egyik raktárból a vevőkhöz.) H

A világgazdasági változások lényegében nem érintik a vállalatokat. H

Egy pékség általában milyen termelési tényezőket használ?

Termelési tényezők fajtái	tartalma
Természeti tényező	
Munka	
Tőke	
Vállalkozó	
Információ	

Megoldás

Termelési tényezők fajtái	tartalma
Természeti tényező	Föld (telek), amelyen a pékség épülete áll.
Munka	Pék, cukrász, segédmunkás
Tőke	Anyagok (liszt, élesztő, víz, só, cukor stb.), Energia (gáz, villany) Gépek (dagasztógép, sütő, szállítóeszközök, sz.gép stb.) Egyéb felszerelések (munkaruha, polcok, tepsik stb.) Épület, raktár
Vállalkozó	Aki kitalálta, létrehozta a pékséget
Információ	Mekkora a környék kenyérigénye, mennyit termel a konkurencia Stb.

Értelemszerűen nem egyetlen jó megoldás van, de a kategóriákat pontosan kell alkalmazni.

Határozd meg az iskolai büfé szűkebb környezetének szereplőit!

típusai	Konkrét példái
versenytársak	
szállítók	

vevők	
önkormányzat	
egyéb partnerek	

Megoldás:

típusai	Konkrét példái
versenytársak	Pl.: Az iskola közelében található pékség, bolt, pizzás stb.
szállítók	Üdítőt értékesítő cég. Pékség, ahonnan a péksüteményt hozzák. Nagykereskedő cég (csoki, gyümölcs, felvágott, tejtermék stb.)
vevők	Az iskola diákjai, felnőtt dolgozói, vendégek stb.
önkormányzat	Amely a helyi adót veti ki a büfére.
egyéb partnerek	Iskola, akitől a helyiséget bérl. Bank, ahol a számláját vezeti stb.

Itt is lehet többféle megoldás, a helyi viszonyoktól függően.

Adj tanácsot, az alábbi helyzetekben milyen vállalkozási formát javasolsz a vállalkozóknak?

a) Barbara két éve kozmetikus szakvizsgát tett. Azóta egy vállalkozó alkalmazásában dolgozik. Fontolgatja, hogy önálló vállalkozást nyisson. Egy üzlet megvételéhez nincs elegendő pénze, de a lakótelepen kínálnak bérelhető üzlethelyiséget is. A helyiség bérleti díját (3 hónapot előre) és az elinduláshoz szükséges felszerelést szülei segítségével ki tudja fizetni. Azt reméli, hogy meglévő vendégkörét át tudja csábítani, és három hónap alatt mások is megismerhetik, megszerethetik gondos munkáját.

Mit ajánlasz?

b) Dávid több éve foglalkozik autófényezéssel. Messze földről is jönnek hozzá, mert „arany keze” van, és vállalásait időben teljesíti. Két éve egy falubelije, Ákos is dolgozik nála, mert egyedül nem győzi a munkát. Jól menő vállalkozásuknak Dávid szüleinek háza ad otthont, itt rendezték be a műhelyt, a nagy udvar pedig alkalmas a gépkocsik és a karosszéria tárolására. Egy-egy kisebb hiba kikalapálására, hegesztésre az utcában lakó Lajost, a géplakatost kérik meg. A három férfi, most arról tanácskozik, hogy közös vállalkozást hozzanak létre.

- Komolyabban vesznek minket, ha valami céggé állunk össze, mint így, egyesével.
- Az alapításhoz tudnánk pénzt is mozgósítani és itt van a sok gép, felszerelés is a társasághoz. A szomszédban ott van Kati, aki cégeknek könyvel.
- Újítanunk is kellene. Egyre több a műanyag karosszéria. Lemaradunk, ha nem lépünk.
- A szüleid tulajdonát meg kellene vennünk, vagy őket is bevonni a társaságba. Akár bérleti díjat is fizethetünk, ha az jobb nekik. ...

Mi tanácsolsz?

Megoldás:

- a) Barbara egyéni vállalkozó lehet, de ha szüleit is be akarja vonni, akkor betéti társaságot is alapíthatnak. Mindkettőre igaz, hogy egyszerű vállalkozási forma és kevés tőkével alapítható.
- b) Dávidék hozzanak létre kft-t. Már elegendő tőkéjük van, és egy jó társasági szerződésben tisztázhatják a tulajdoni és részesedési arányokat.

A 65. órát követő rendszerező óra

Feladatok a tanulók méréséhez, vagy gyakorláshoz, az ismeretek elmélyítéséhez

Döntsd el az alábbi állításokról, hogy igazak, vagy hamisak!

Az állam, mint gazdasági szereplő fogalma a központi és helyi önkormányzatokat is tartalmazza. I

Az állami döntésekre is a nyereségérdekeltség jellemző. H

A monopóliumok létezése is indokolja az állami szerepvállalást. I

A környezetszennyezés megakadályozásában is elvárjuk az állam közreműködését. I

A kötelező védőoltásokra a forrás biztosítását az államtól várjuk. I

Meg kell tanulni az államtól függetlenül is megoldást keresni a problémáinkra. I

A transferek juttatása példa az állam allokációs feladatira. H

A redisztribúció újraelosztást jelent. I

Az állami költségvetés az államháztartással szinonim fogalom. H

Ha az állam szerepköre bővül, akkor az kiadásnövekedéssel is jár. I

Elsősorban kitől gyűjt tőkét?

Pénzügyi közvetítők	Elsődleges forrásgyűjtési területük
Befektetési bank	
Befektetési alapok	
Lízingtársaság	
Biztosítók	
Nyugdíjalapok	

Megoldás

Pénzügyi közvetítők	Elsődleges forrásgyűjtési területük
Befektetési bank	Vállalati szféra
Befektetési alapok	Vállalatok, önkormányzatok, lakosság
Lízingtársaság	Vállalatok
Biztosítók	Lakosság, vállalatok
Nyugdíjalapok	Lakosság

Mit jelent?

portfolió

lízing

BUX index

bróker

Megoldás:

Portfolió: összetétel (pl.: értékpapír összetétel)

lízing : a bérlet és az adásvétel egyesítése

BUX index: A Budapesti Értéktőzsde legjelentősebb forgalmú részvényeinek indexe.

bróker: befektetési vállalkozás

Melléklet a 12-13. leckéhez

Mikor készítsünk pénzügyi tervet? .....

.....
.....
.....

A pénzügyi terv első lépéseként összevetjük a ..... és a .....

A pénzügyi tervezés öt feladatra bontható. Ezek a következők.

.....
.....
.....
.....
.....

A háztartások erőforrásai az alábbiak:

.....
.....
.....
.....

Miből származhatnak egy háztartás jövedelmei?

.....
.....
.....

Sorolj fel olyan dolgokat, amelyekben a vagyon testet ölthet!

.....
.....
.....
.....

Melléklet a 29-30. leckéhez

Általános forgalmi adó

Az áfa az értékesítési forgalom alapján kerül felszámításra. A számla alapján a vevő megfizeti az eladónak. Az eladó ezt az államnak befizeti, a vevő az államtól visszaigényli, amennyiben a vásárlás nem a saját szükségleteinek kielégítését szolgálta.

Személyi jövedelemadó

A személyi jövedelemadót a magánszemély fizeti az államnak az egy év alatt megszerzett jövedelme után.

Jövedéki adó

A jövedéki adót a jövedéki termékek után a termék előállítója vagy importőre fizeti meg. A jövedéki adó ezt követően a termék fogyasztói árába beépül. Jövedéki termék például a pálinka és a cigaretta.

Gépjárműadó

A gépjárműadót az önkormányzatok vetik ki a jármű üzemeltetőjére, aki azt az önkormányzat számára sárga csekken, vagy átutalással befizeti. Az adó mértéke a jármű teljesítményétől függ.

Társasági adó

A társasági adót a társas vállalkozások fizetik az adott évben elért korrigált nyereségük után. A nyereség a vállalat éves árbevételének és ráfordításainak különbsége.

Szociális hozzájárulási adó

A szociális hozzájárulási adót a munkaadók fizetik, mértéke a bruttó bér 27%-a. Ezt nem a munkavállalók béréből vonják le, ez a munkaadó számára a bruttó béren felüli költség.

Rehabilitációs hozzájárulás

A rehabilitációs hozzájárulást a munkaadók fizetik a munkavállalók létszáma alapján. Az így befolyt pénzből az állam a megváltozott munkaképességűek rehabilitációját finanszírozza. Ha vállalat foglalkoztat megváltozott munkaképességű dolgozó, úgy a rehabilitációs hozzájárulás megfizetése alól akár mentesülhet is.

Munkaerő-piaci járulék

A munkaerő-piaci járulékot a bruttó bér alapján kell megfizetni. A munkavállaló béréből levonásra kerül 1,5%, illetve a munkaadó a saját zsebéből fizet még 1,5%-ot. A munkaerő-piaci járulék egy elkülönített alapba kerül, amelynek feladata a munkába állás segítése.

Idegenforgalmi adó

Az idegenforgalmi adót az önkormányzatok vetik ki azokra, akik szálláshelyet biztosítanak idegenek számára. A szállásadó kiszámlázza a szállást igénybe vevőnek, majd befizeti az önkormányzatnak

Építményadó

Az építményadót az önkormányzatok vethetik ki a nem lakáscélú építményekre, jellemzően nyaralókra, garázsokra stb. Az építmény tulajdonosa az adót sárga csekken vagy átutalással fizeti meg.

Egyszerűsített vállalkozói adó

Evát azok a vállalkozások fizethetnek, amelyek árbevétele a 30 000 000 forintot nem haladja meg. Mértéke az árbevétel 37%-a, és kiváltja a társasági adót, az osztalék adóját és még néhány más adófajtát.

Iparűzési adó

Az iparűzési adót az önkormányzatok vethetik ki a területükön működő vállalkozásokra. Mértéke az árbevétel 0-2 százalékáig terjedhet.

Ebadó

Ebadót az önkormányzatok vethetnek ki a kutyatulajdonosokra, mértékét maguk határozhatják meg.

Szakképzési hozzájárulás

A szakképzési hozzájárulást a munkaadók fizetik a bruttó bér után. Mértéke a bruttó bér 1,5%-a. Mértéke csökkenthető, ha a vállalat tanulószerveződés alapján tanulókat gyakorlaton fogad, foglalkoztat.

Melléklet a 33-34. leckéhez

Gazdasági Versenyhivatal honlapjáról

http://www.gvh.hu/jogi_hatter/gvh_eljarasrendje/versenyfelugyeleti_eljaras/4255_hu_versenyfelugyeleti_eljaras.html

Versenyfelügyeleti eljárás

Hivatalból induló versenyfelügyeleti eljárások

A GVH a hatáskörébe tartozó, a versenytörvényben és az uniós versenyszabályokban tilalmazott piaci magatartások, így az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolása, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés és a versenykorlátozó megállapodások, valamint vagy az egyéb törvények alapján a hatáskörébe tartozó jogsértés (jelentős piaci erővel visszaélés, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat) elkövetésének gyanúja esetén hivatalból indít versenyfelügyeleti eljárást.

Az eljárásindításra okot adó magatartást a GVH maga is észlelheti, de panasz vagy bejelentés benyújtásával bárki felhívhatja arra a hivatal figyelmét. A panasz, illetve bejelentés benyújtása nem eredményezi automatikusan versenyfelügyeleti eljárás megindítását. A GVH abban az esetben indítja meg a vizsgálatot, ha az észlelt tevékenység, magatartás vagy állapot a versenytörvény (vagy a versenytörvény és a közösségi versenyjog) rendelkezéseit sértheti, az eljárás lefolytatása a GVH hatáskörébe tartozik, és a közérdek védelme szükségessé teszi a hivatal fellépését. Kartellügyekben az eljárás hivatalból történő megindítását engedékenységi kérelem benyújtása előzheti meg.

A GVH a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, illetve a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása miatt induló ügyekben három hónap alatt hoz döntést. Ez az időtartam – indokolt esetben – legfeljebb két alkalommal, egyenként legfeljebb két hónappal meghosszabbítható. A versenyt korlátozó megállapodások és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés vizsgálatára indult eljárásokat hat hónap alatt kell lezárni, ez a határidő – indokolt esetben – két alkalommal, esetenként hat hónappal hosszabbítható meg.

Az ügyek érdemében hozott határozatában az eljáró versenytanács:

- megállapíthatja a jogsértés megtörténtét,
- elrendelheti a törvénybe ütköző állapot megszüntetését,
- megtilthatja a jogsértő magatartás további folytatását,
- kötelezettség teljesítését írhatja elő annak a vállalkozásnak, amelynek jogsértő magatartását megállapította,
- a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat vagy az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolása miatt induló ügyekben a megtévesztésre alkalmas

tájékoztatással kapcsolatban elrendelheti helyreigazító nyilatkozat közzétételét, illetve

- bírság kiszabásáról is rendelkezhet, vagy
- megállapíthatja, hogy a magatartás nem ütközik törvénybe.

A kötelezettségvállalás intézménye révén komolyabb beavatkozás nélkül is elérhető a kívánt hatás: ha az eljárás során az eljárás alá vont vállalkozás maga vállalja, hogy összhangba hozza magatartását a jogszabályokkal, és a közérdek hatékony védelme ily módon biztosítható, akkor az eljáró versenytanács határozattal az eljárás egyidejű lezárásával a vállalat teljesítését kötelezővé teszi anélkül, hogy kimondaná a jogsértés megtörténtét; ez a megoldás a vállalkozásra nézve is előnyös.

Kérelemre induló versenyfelügyeleti eljárások

A GVH kérelemre engedélyezési típusú versenyfelügyeleti eljárásokat is lefolytat, de a kérelem benyújtásának elmulasztása (vagyis az engedélykérési kötelezettség megsértése) esetén természetesen hivatalból is eljárhat.

A GVH-hoz kérelmet kell benyújtani:

- a vállalkozások közötti, meghatározott küszöbértékeket elérő összefonódások engedélyezése érdekében, valamint
- egyes küszöbértékeket elérő átmeneti irányítás- vagy vagyonszerzés egy éven túli meghosszabbítására.

Az összefonódás engedélyezését űrlap kitöltésével és benyújtásával kell kérelmezni, s egyúttal az eljárásért igazgatási szolgáltatási díjat is le kell róni.

A fúziókontroll során a GVH az ügy bonyolultságától függően egyszerűsített vagy teljes körű eljárásban bírálja el az összefonódás engedélyezhetőségét. Egyszerűsített eljárásban dönt a GVH, ha a fúzió nyilvánvalóan nem csökkenti jelentős mértékben a versenyt az érintett piacon, különösen gazdasági erőfölény létrehozása vagy megerősítése következményeként, vagyis az engedély megadása nyilvánvalóan nem tagadható meg. Az egyszerűsített eljárás lezárásának határideje 30 nap, amely egy alkalommal – indokolt esetben – 20 nappal meghosszabbítható. Amennyiben az eljáró versenytanács úgy ítéli meg, hogy az ügy bonyolultságára tekintettel az összefonódás piaci hatásainak mérlegelése alaposabb vizsgálatot igényel, az összefonódást teljes körű eljárásban bírálja el, ebben az esetben az eljárást befejező döntést négy hónapon belül kell meghozni, amely egy alkalommal – indokolt esetben – két hónappal meghosszabbítható. Egyéb kérelmes ügyekben az eljárási határidő 120 nap, amely egy alkalommal – indokolt esetben – 60 nappal meghosszabbítható, míg az engedélykérés elmulasztása miatt indított eljárást 180 napon belül kell lefolytatni.

Határozatában az eljáró versenytanács engedélyezheti a kérelmezett ügyletet (az összeolvadást vagy a beolvadást, az irányításszerzést, illetve annak meghosszabbítását, vagy az áremelés végrehajtását), vagy az engedély megadását megtagadhatja, az ügylet végrehajtását megtilthatja. Az összefonódást engedélyező határozatban előzetes vagy utólagos feltétel, illetve kötelezettség teljesítését is előírhatja a kérelmező(k)nek, a versenyre gyakorolt hátrányos hatások mérséklése érdekében (például leválasztható a vállalkozás egy tevékenysége, vagy előírható számára valamilyen konkrét magatartás). Nem engedélyezett és egyébként sem engedélyezhető összefonódások esetében az eljáró versenytanács határozatában az összefonódás előtti állapot helyreállítását is elrendelheti, vagy más kötelezettséget írhat elő a hatékony verseny helyreállítása érdekében.

Vizsgálati jogosítványok

A versenyfelügyeleti eljárások során a GVH a tájékozódás érdekében számos vizsgálati jogosítvánnyal élhet: adatkérés, tanúmeghallgatás, szakértő igénybevétele, iratokba való betekintés, bírói engedély birtokában előzetes értesítés nélküli helyszíni kutatás tartása a vállalat székhelyén vagy akár a vállalat munkatársainak lakóhelyén és gépkocsijában, lefoglalás, zár alá vétel vagy a számítógép adattáráról tükörmásolat készítése.

Utóvizsgálat

A versenyfelügyeleti eljárás lezárását követően az eljáró versenytanács döntésében foglalt kötelezettségek betartását (pl. az előírt kötelezettség teljesítését) a hivatal utóvizsgálat keretében ellenőrzi.

Melléklet a 43. leckéhez

tartalékráta (%)	multiplikátor (hányszorosa lehet a végeredmény az induló összegnek)
50	2
40	2,5
30	3,33333
25	4
20	5
15	6,66666
10	10
5	20
4	25
3	33,33333
2	50
1	100
0,5	200
0,2	500
0,1	1 000

Tanmenet: Iránytű a pénzügyekhez c. tankönyvhöz 65 + 7 azaz összesen 72 óra

Óra	Az óra témája (tankönyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
1-2	Mit jelent gazdálkodni?	A gazdaság alapvető szereplőinek megismerése, a szűkösségnek, mint a gazdálkodás végső okának megértése.	A tankönyvi anyag feldolgozásának, és a tankönyvi feladatok megoldásának módszertani javaslatai a csoport és páros munka technikájával az együttműködési készséget hivatottak elsősorban fejleszteni. Ezen túlmenően azonban a csoportmunka nagyon alkalmas az alternatívákban való gondolkodás, a több nézőpont egyeztetése, az érdekelismerés-, érdekkifejezés-, és az érdekegyeztetés képességének fejlesztésére is. A feladatok és a tananyag feldolgozás tartalmi	erőforrás, fogyasztó, szükséglet, szűkösség	Lehet egy blokk, a végére iktatott méréssel, ismétléssel egy órában.
3-4	A háztartások gazdálkodása	A háztartások fogyasztási döntéseit alátámasztó motivációs bázis megismerése, a jövedelem és kiadás összefüggéseinek feltárása.		adó, bevétel, háztartás, jövedelem, kiadás	
5-6	A családi költségvetés	A családi költségvetés szerkezetének megismerése, a költségvetés elkészítésének logikája, az egyenleg értelmezése. A pénzügyi tevékenységek tudatosságának hangsúlyozása.		családi pótlék, hiány, megtakarítás, pénzügyi terv	
7-8	Korszerű pénzkezelés	A bankügyletek, banki szolgáltatások megismerése, a pénzintézetekkel szembeni félelmek oldása.		bank, bankszámla, betét, bankszámlaszerződés	
9-10	Bankkártyát, de okosan!	A készpénzkímélő fizetési formák megismerése, a környezet kisebb terhelésével járó fizetési megoldások fontosságának tudatosítása.		bankkártya, pin kód, pénzforgalom, tranzakció, kártyatulajdonos, kártyabirtokos, átutalás,	

11	Pénzforgalom bankszámlán	a	megközelítése a tanulási részképességek öt területének fejlesztésére terjednek ki: szövegértés, logikai készség, figyelem koncentrációja, tartós memória és beszédképesség.	jóváírás, terhelés	
+1	összefoglaló rendszerező óra	Az eddig megismert pénzügyi ismeretek elmélyítése			
12-13	Pénzügyi céljaink tervezés	- A tudatos tervezés fontosságának hangsúlyozása, a célok, rendelkezésre álló eszközök és a végrehajtás konkrét lépéseinek összehangolása. A pénzügyi tervezés technikájának megismerése.		vagyon	Lehet egy blokk, a végére iktatott méréssel, ismétléssel egy órában.
14-15	A megtakarítástól a befektetésig	A tervezés és a megtakarítás kapcsolatának feltárása, a jövő tudatos tervezésének hangsúlyozása. A konkrét megtakarítási és befektetési formák megismerése.		kötvény, részvény, hozam, értékpapír, kockázat	
16-17	Amit az értékpapír befektetésekről tudni érdemes	A különféle értékpapírok sajátosságainak megismerése, a különféle céloknak való megfeleltetése, alkalmazása.		kamat, likviditás	
18	Kockázatok és hozamok	A tudatosság és a kockázat viszonya, a hosszú távú megoldások technikája, a kockázat mérséklésének lehetséges eszközei, technikái.		árfolyam, hitelviszony, lekötés	
19-20	A befektetésekhez kapcsolódó pénzügyi számítások	Azoknak az alapfogalmaknak a megismerése, amelyek lehetővé teszik a pénzügyi szerződések, termékleírások legalább részben önálló értelmezését.		jelenérték, jövőérték, nettó jelenérték	

21-22	Az előre hozott vásárlás – a hitelek	Az előrehozott fogyasztás előnyeinek és kockázatainak feltárása, a vonatkozó banki fogalmak és jogszabályi környezet terminus technicusainak megismerése.	hitel, törlesztés, kamat, jelzálog	
23-24	Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások		annuitás, lineáris törlesztés, THM	
+1	összefoglaló rendszerező óra	A tervezés és előrelátás, a tudatosság ismételt megerősítése		
25-26	A biztosítások	A kockázatcsökkentés legjellemzőbb formájának megismerése, elmélyedés a különféle biztosítási formákban, hogy az adott élethelyzetnek leginkább megfelelő megoldást választhassák.	életbiztosítás, vagyonbiztosítás, balesetbiztosítás, biztosító, kockázat	Lehet egy blokk, a végére iktatott mérésel, ismétléssel egy órában.
27-28	Nyugdíjas évek	A nyugdíjrendszer jelenébe és jövőjébe való bevezetés, az öngondoskodás szükségességének hangsúlyozása.	társadalombiztosítás, nyugdíj	
29-30	Adófizetési kötelezettségeink	A közösségi lét, a társadalmi együttélés szabályaiból következő tevékenységek megismerése, az ehhez szükséges közösségi források előteremtésének technikái, az adófizetési morál elmélyítése.	adó, járulék, jövedelemadó	
+1	összefoglaló rendszerező óra	A kockázatközösségről tanultak elmélyítése		

31-32	Irány a nagyvilág – devizapiaci „kalandozások”	Bevezetés a nyitott gazdaság alapfogalmaiba, a valuta és devizapiaci kockázatok megismerése, az árfolyamváltozásokban rejlő veszélyek és lehetőségek feltárása.	devizahitel, vételi és eladási árfolyam	
33-34	Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem	A tudatos és öntudatos fogyasztói attitűd beállítása vagy megerősítése, az ebben támogató jogszabályi környezet és intézményi háttér megismerése.	szavatosság, jóállás, fogyasztóvédelem	
35	Életpályánk pénzügyi döntései	Az egyes életszakaszok sajátosságainak megismerése, felkészülés a következő pénzügyi döntésekre.	diákhitel, életkezdesi támogatás, pénzügyi terv	
36-37	Szereplők és kapcsolatok a piacgazdaságban	A gazdaság struktúrájának megismerése, az egyes szereplők kapcsolatrendszerének feltérképezése, a mobilitás és átjárhatóság csatornáinak megtalálása.	termelési tényezők, állam, vállalkozó	Lehet egy blokk, a végére iktatott méréssel, ismétléssel egy órában.
38-39	Az áruk és a pénz világában élünk	A legalapvetőbb piaci törvényszerűségek megismerése, a piaci szereplők viselkedésének, motivációinak feltárása.	kereslet, kínálat, piac egyensúly	
40	A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon	A rendszerváltás gazdasági folyamatainak feltérképezése, a szabályozókon alapuló tervgazdaságból a piacgazdaságba való átmenet főbb lépéseinek megismerése.	rendszerváltás, privatizáció	
41-42	Egy kis pénztörténet	A pénz történetének, szerepének és helyének megismerésével, a pénzteremtés folyamatára való rálátással a pénz misztikus jellegének	bankjegy, aranypénz, készpénz, pénzhelyettesítő	

43	A pénz szerepe a gazdaságban	megszüntetése.	értékmérő, forgalmi eszköz, hitelpénz,	
44-45	Ahány ország annyi bankjegy – a devizapiac, a világ pénzpiacai	A külkereskedelem mozgatórugóinak megismerése, implicit módon a komparatív előnyök szerepének meglátása az országok közötti kapcsolatokban.	deviza, valuta, külpiac, export, import	
46	Az infláció furcsa természete	A pénzromlás okainak és hatásainak feltárása, az inflációval vagy deflációval való együttélés megtanulása, figyelembevétele a pénzügyi tervezés során.	infláció, fogyasztói árindex	
+1	összefoglaló rendszerező óra	A pénz és piaci működés megismert elemeinek elmélyítése.		
47-48	Pénz vagy tőke?	A vállalkozás alapfogalmainak elsajátítása, a vállalkozások kockázatainak megismerése, a természeti, társadalmi kölcsönhatások feltárása.	üzlet, vállalkozás, innováció, költség	
49-50	A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatig	A vállalkozások létrehozásához szükséges hivatali és jogszabályi háttér megismerése, a változások tendenciáinak bemutatása.	finanszírozás, társasági szerződés, társasági forma	Lehet egy blokk, a végére iktatott méréssel, ismétléssel egy órában.
51	Az üzleti terv	A tudatosság, a tervezés és az üzlet kapcsolatának feltárása, az ehhez szükséges eszközrendszer alapfogalmainak megismerése.	üzleti terv, pénzügyi terv, cash flow	

52	A multinacionális cégek és a globalizáció	A globalizáció jelenségének megismerése, illetve a globalizációból adódó lehetőségek kihasználása, a kockázatok minimalizálása.	globalizáció, multinacionális, transznacionális	
+1	összefoglaló rendszerező óra	A vállalati lét és a tudatosság összefüggésének újbóli hangsúlyozása, elmélyítése.		
53-54	Az állam szerepvállalása	Az állami szerepvállalás területeinek feltérképezése, az eligazodás segítése az állam szerepéről vallott különféle felfogások között. Az állami beavatkozás eszközeinek megismerése, a monetáris és fiskális gazdaságpolitika különbségeinek feltárása.	állam, államháztartás, redisztribúció, közjavak	
55-56	Az állam pénztárcája - költségvetési politika		fiskális gazdaságpolitika, költségvetés	politika, központi
57	Növekedés és fenntarthatóság	A fenntartható növekedés fontosságának hangsúlyozása, az ehhez kapcsolódó vállalkezési tevékenység és életmód megismerése.	GDP, ökológiai lábnyom, boldog bolygó index	
58-59	Bankrendszer a mai gazdaságban	A bankrendszer működési sajátosságainak elsajátítása, a jegybank szerepének és kereskedelmi bankokhoz való viszonyának, és a monetáris eszközpark alapfogalmainak megismerése.	egyszintű és kétszintű bankrendszer, jegybank, monetáris politika	Lehet egy blokk, a végére iktatott méréssel, ismétléssel egy órában.
60-61	A jegybank - a monetáris politika fellelvára			

62-63	A tőkepiac és termékei	A tőkepiaci befektetések intézményi formáinak, valamint az alapvető mutatók, indexek jelentésének megismerése, a jogszabályi háttér feltárása.		pénzpiac, bróker, áru és értéktőzsde, BUX index	
64-65	A pénzügyi közvetítők			befektetési szolgáltató	
+2	Év végi zárás	A tapasztalatok rögzítése, értékelés			